

RAPPORT

M-1295 | 2019

Årsrapport for Miljødirektoratet 2018

Innhold

1. Leders beretning	4
2. Introduksjon til virksomheten og hovedtall	6
2.1 Virksomheten og samfunnsoppdraget	6
2.2 Organisasjonen	6
3. Årets aktiviteter og resultater	8
3.1 Detaljert resultatdel	8
3.1.1 Naturmangfold	8
3.1.2 Kulturminner og kulturmiljø	21
3.1.3 Friluftsliv	22
3.1.4 Forurensning	24
3.1.5 Klima	31
3.1.6 Polarområdene	39
3.1.7 Oppgaver på tvers av resultatområdene	41
3.2 Ressursbruk	47
3.2.1 Fordeling per resultatområde	47
3.2.2 Nøkkeltall	48
3.2.3 Volumtall	52
4. Styring og kontroll i virksomheten	53
4.1 Risikostyring og analyser	54
4.2 Fellesføringer fra KMD	54
4.3 Evalueringer	55
4.4 Revisjonsmerknader og tilsynsrapporter	56
4.5 Fakta om personellmessige forhold	56
4.6 Helse, miljø og sikkerhet	57
5. Vurdering av framtidutsikter	57
6. Årsregnskap	59

1. Leders beretning

Fem år etter etableringen innfrir vi intensjonen med sammenslåingen. Jeg mener vi er et faglig, solid og robust direktorat som utnytter faglige synergier på tvers av etaten og miljøutfordringene. Til tross for økende oppgaver og noe redusert bemanning leverer vi stort sett godt. Vi har et mangslungent samfunnsoppdrag og mange løpende oppgaver som vi utfører med god kvalitet. Vi er i rute med de aller fleste rådgivningsoppgaver som underlag for departementets politikktutvikling.

Våre hovedoppgaver er å redusere klimagassutslipp, forvalte norsk natur og hindre forurensning. I 2018 har vi levert en stor bredde av ulike tjenester til departementet, andre sektorer, næringsliv, samarbeidspartnere og privatpersoner. Denne rapporten gir et innblikk i vår innsats på mange områder. Miljømålene er nasjonale og forutsetter innsats fra både oss og flere sektorer. Vi har omfattende samarbeid med flere andre sektormyndigheter om mange av oppgavene vår. Tilstand og utvikling i forhold til de nasjonale miljømålene, er presentert samlet på Miljøstatus.no.

Klimaendringene krever store omstillinger nasjonalt og internasjonalt. For vår del har 2018 vært preget av mange utredninger og innspill som underlag for departements politikktutvikling knyttet til blant annet klimalovrapportering, forberedelse av avtalen med EU om felles klimamål og utviklingen av Norge som lavutslippssamfunn.

Vi er ansvarlige for Norges klimagassregnskap. Dette er ryggraden i alt klimaarbeid og verktøyet vi bruker i alt vårt arbeid med å vurdere tiltak for å redusere utslippene. Vi har jobbet med omlegging av dette regnskapet, blant annet fordi SSB har gjort store endringer i energibalansen, vi har deltatt i klimaforhandlinger og i arbeidet under FNS klimapanel. Vi har hatt flere leveranser knyttet til biodrivstoff og utslipp fra transportsektoren og løftet innsatsen knyttet til på lokalt klimaarbeid, blant annet gjennom å utvikle lokal klimastatistikk og forvalte tilskuddsordninger for kommunene og aktivt formidlingsarbeid. Vi forvalter det omfattende regelverket for klimakvoter og har forberedt nytt regelverk som trer i kraft i 2019.

Stortingsmeldingen om naturmangfold fra 2016 peker i retning av en mer helhetlig økosystembasert forvaltning. Vi har omorganisert oss i tråd med dette og jobber med å utvikle et fagsystem for økosystembasert forvaltning, som skal legge grunnlaget for mål og helhetlige forvaltningsplaner for økosystemene. Hav og vann er økosystemene som er best tilrettelagt for slik helhetlig forvaltning, og innsatsen vår både som sektormyndighet og som nasjonal koordinator på vannområdet er omfattende. Vi leder faglig forum for havområdene, og 2018 har vært preget av forberedelsene av det faglige kunnskapsgrunnlaget til revisjon av forvaltningsplanen for Barentshavet/Lofoten.

Vi har levert forslag til tiltak for å ta vare på 90 arter og 32 truede naturtyper gjennom et bredt og godt samarbeid med andre direktorater. Vi har utarbeidet omfattende innspill som grunnlag for økt skogvern, økt marint vern og grunnlag for supplerende vern. Vi ruller ut merkevare og besøksstrategi for nasjonalparker og verneområder og har levert anbefaling om utvidelser av Dovrefjell-Sunndalsfjella og Saltfjellet-Svartisen nasjonalparker.

Det aller meste av naturen vår forvaltes av kommunene gjennom plan- og bygningsloven. Veiledning og tilrettelegging i arealarbeidet er viktig. Vi har videreutviklet konseptet for økologisk grunnkart og vil levere flere kartlag til portalen som Artsdatabanken vil ha på plass i 2020. Vi har sørget for omfattende naturtypekartlegging i norsk natur og resultatene vil bli tilgjengelig for våre brukere i 2019. Dette vil være viktig for å sikre gode forutsigbare planprosesser med god kunnskap om miljøverdier. Også våre faglig innspill til NVEs arbeid med nasjonal ramme for vindkraft, der vi blant annet har pekt ut områder som ikke bør bygges ut med vindkraftanlegg av hensyn til naturmangfold og friluftsliv, vil være viktig grunnlag i arealpolitikken.

En ekstraordinær oppgave i 2018 har vært å bekjempe den alvorlige skrantesjuka som for første gang ble oppdaget i Europa på villrein i Nordfjella. Vinteren 2018 ble de 1 500 resterende dyrene i Nordfjella sone 1 avlivet i en statlig fellingsaksjon for å hindre at sykdommen skulle spre seg til andre hjortedyr. I underkant av én prosent av bestanden var smittet, noe vi vurderer som positivt med tanke på mengden smitte i miljøet og potensialet for å lykkes med å stanse sykdommen.

Rovviltarbeidet har alltid høy prioritet hos oss. Vi har viktige forvaltnings- og feltoppgaver som skal sørge for at bestandsmålene for rovdyra nås og bidra til å dempe konfliktnivået. Tap av husdyr til rovdyr går ned på landsbasis, men det har vært noe økning enkelte steder i landet. Vi har også levert omfattende kunnskapsunderlag til departementet, hovedsakelig om ulv.

Miljøovervåking er kjerneoppgave. Gjennom langsiktig trendovervåking, kampanjer og kartlegginger sørger vi for omfattende kunnskap om miljøets tilstand og utvikling. Kunnskapen presenteres samlet på Miljøstatus.no. Vi har hatt en full gjennomgang av indikatorene og laget en forbedret visuell framstilling og oppgradert den geografiske infrastrukturen for å gjøre informasjonen lett tilgjengelig for brukerne. Viktige overvåkingsresultater i 2018 er et historisk høyt nivå av CO₂ i atmosfæren og funn av nye potensielle fluorholdige klimagasser. Overvåkingen viser også en tydelig sammenheng mellom klimaendringer og negative endringer i kystøkosystemene. Vi jobber med å utvikle innhenting av kunnskap, blant annet gjennom utprøving av ny teknologi, som satellitter og miljø-DNA. Når vi avdekker kunnskapsbehov tilrettelegger vi for ny overvåking – blant annet har vi i 2018 vurdert å utvikle overvåking av mikroplast og insekter.

Arbeidet med marin forsøpling og utslipp av mikroplast har vært i fokus. Vi jobber med å forvalte tilskuddsordninger, hente inn kunnskap og anbefale ulike tiltak og virkemidler for å forebygge at mikroplast havner på avveie i naturen. Vi har etablert et tverretattlig forum for å koordinere statlig innsats mot marin forsøpling og fylkesmennene har etablert regionalt koordinerende funksjon.

Vi har stilt mange og strenge krav til et stort antall bedrifter både på land og offshore. Det er ofte komplekse saker både med hensyn til kostnader og teknologi. Vi har opprettholdt innsatsen for å få på plass strenge reguleringer av de verste stoffene i EU og globalt.

2018 stanset vi for aller første gang, og trolig som de første i verden, et skip på vei til såkalt beaching, altså ulovlig opphogging på strender i Asia. Vi håper Harrier-saken vil ha en avskrekkende effekt i shipping-verdenen. Dette er bare ett eksempel på

vår omfattende tilsynsvirksomhet for å forebygge og hindre miljøkriminalitet både med hensyn til naturmangfold, forurensning og klima.

Vi jobber hele tiden for å videreutvikle en velfungerende og effektiv organisasjon med et godt arbeidsmiljø. Vi har hatt en arbeidsmiljøundersøkelse som viser høy trivsel og engasjement og vi har pekt ut ulike oppfølgingstiltak for å beholde og videreutvikle oss som en god arbeidsplass. Vi har hatt vår sektorovergripende rolle og omdømme på dagsorden i alle avdelinger. Høsten 2018 fikk vi gjennomført en interessentanalyse der en rekke sentrale aktører ble dybdeintervjuet om deres erfaringer med og oppfatninger om oss. Interessentanalysen bekrefter inntrykket av at vi har etablert oss som et solid fagdirektorat etter sammenslåingen, men peker også på utviklingsbehov.

Økte oppgaver og redusert bemanning gjør at vi jobber kontinuerlig med å effektivisere driften. Vi har etablert en helhetlig styringsmodell for å sikre helhet og stordriftsfordeler med tanke på digitale løsninger. Vi har også økt takten i arbeidet med å digitalisere for å kunne levere digitalt førstevalg til brukerne og effektivisere interne arbeidsprosesser. 1. januar 2019 overtok vi ansvaret for IT-drift hos Riksantikvaren og Norsk polarinstitutt. Som et ledd i å redusere kostnadene, har vi også leid ut deler av arealene ved kontoret i Trondheim og bygd om de gjenværende lokalene.

De om lag 700 ansatte representerer stor faglig bredde og spisskompetanse. Alt vi hver dag leverer av kunnskap, analyser, vedtak, råd, feltarbeid, internasjonalt arbeid med mer, er tuftet på summen av alles innsats. Jeg takker alle for innsatsen for å ta vare på kloden vår for fremtiden.

Trondheim 11. mars 2019

Ellen Hambro
direktør

2. Introduksjon til virksomheten og hovedtall

2.1 Virksomheten og samfunnsoppdraget

Miljødirektoratet jobber for et rent og rikt miljø. Hovedoppgavene våre er å redusere klimagassutslipp, forvalte norsk natur og hindre forurensning.

Vi er et statlig forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet. Vi gjennomfører og gir råd om utvikling av klima- og miljøpolitikken. Vi er faglig uavhengig. Det innebærer at vi opptre selvstendig i enkeltsaker vi avgjør, når vi formidler kunnskap eller gir råd. Samtidig er vi underlagt politisk styring.

Klima- og miljøpolitikken er delt inn i resultatområder med konkrete nasjonale effektmål. Vi skal bidra til å nå målene på disse miljøområdene:

- naturmangfold
- kulturminner og kulturmiljø
- friluftsliv
- forurensning
- klima
- polarområdene

Innenfor alle miljøutfordringene vi jobber med, har vi følgende fem funksjoner:

Skaffe og formidle miljøinformasjon

Vi overvåker og kartlegger miljøtilstanden. Vi systematiserer og formidler aktuell og forståelig miljøkunnskap på ulike arenaer og i ulike kanaler, blant annet gjennom naturveiledning til publikum i felt.

Utøve og iverksette forvaltningsmyndighet

Vi forvalter lover, forskrifter og tilskuddsordninger og fatter vedtak etter disse. Vi legger til rette for gjennomføring av forvaltningstiltak i naturen. Vi fører tilsyn med at krav og regler blir etterlevd.

Styre og veilede regionalt og kommunalt nivå

Fylkesmannen er vårt ytre apparat som vi styrer og

veileder. Vi veileder også om viktige miljøoppgaver som er delegert til ulike regionale og kommunale organer, blant annet kommuner, fylkeskommuner, nasjonalpark- og verneområdestyrer og rovviltnemnder.

Gi faglige råd

Vi lager analyser og gir råd om videreutvikling av miljøpolitiske mål, foreslår tiltak og virkemidler og er en støttespiller for Klima- og miljødepartementet i utviklingen av klima- og miljøpolitikken. Vi samordner arbeidet på miljøområdet på tvers av sektorer og samarbeider med andre myndigheter om integrering av miljøhensyn i deres arbeid, og om analyser og forslag.

Delta i internasjonalt miljøarbeid

Vi deltar på vegne av Norge i internasjonalt miljøarbeid, blant annet under EØS-avtalen og globale konvensjoner og bidrar til å utvikle felles internasjonalt regelverk. Vi samarbeider bilateralt med miljømyndigheter i andre land og er en partner i overføring av forvaltningskompetanse.

2.2 Organisasjonen

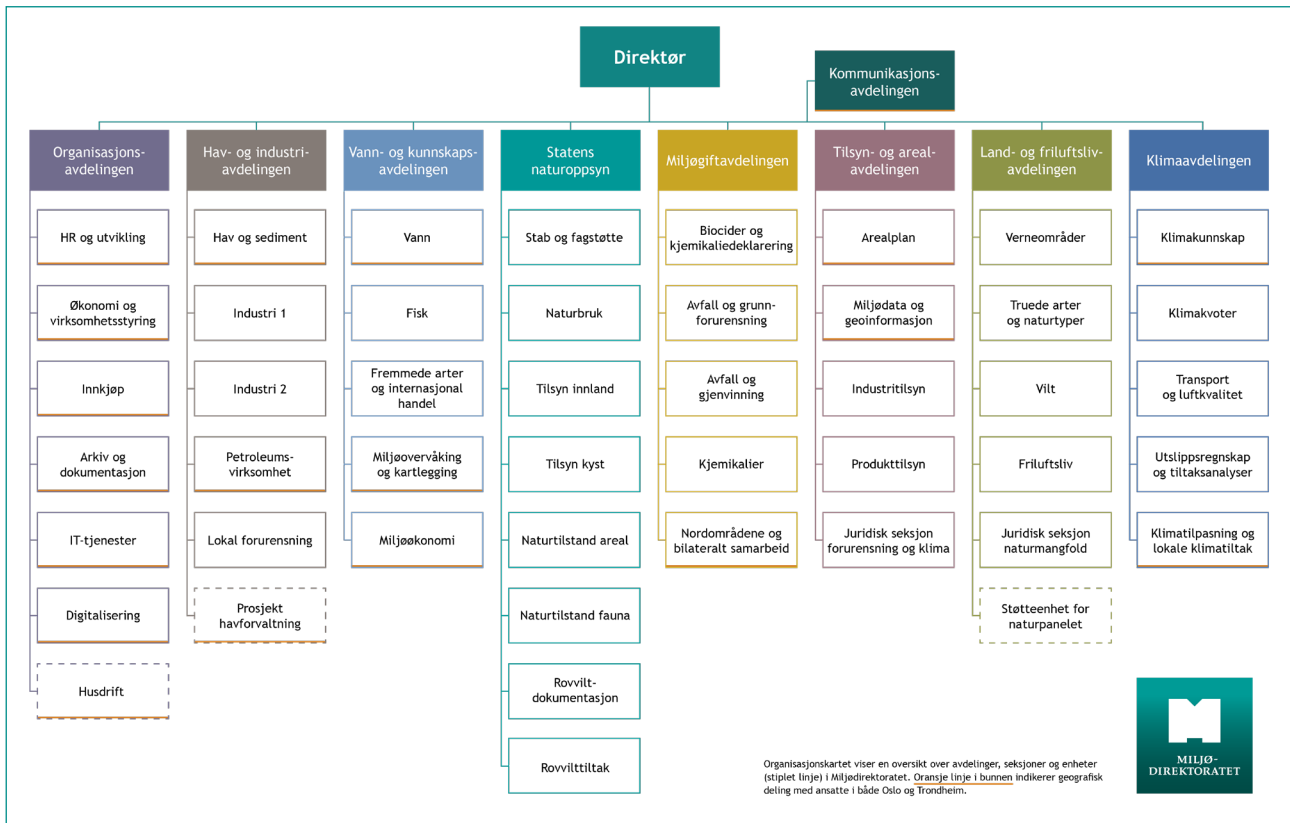
Miljødirektoratet er organisert i sju miljøfaglige avdelinger inkludert Statens naturoppsyn (SNO), som er feltapparatet vårt. I tillegg har vi en organisasjonsavdeling og en kommunikasjonsavdeling.

Vi er omkring 700 faste ansatte ved våre to kontorer i Trondheim og Oslo, og ved SNO sine 55 lokalkontor.

Ledelsen

- Ellen Hambro, miljødirektør
- Gun Bente Johansen, avdelingsdirektør i organisasjonsavdelingen
- Kjetil Hillestad, kommunikasjonsdirektør
- Audun Rosland, avdelingsdirektør i klimaavdelingen
- Yngve Svarte, avdelingsdirektør i vann- og kunnskapsavdelingen
- Ivar Myklebust, avdelingsdirektør i land- og friluftslivavdelingen
- Signe Nåmdal, avdelingsdirektør i hav- og industriavdelingen
- Marit Kjeldby, avdelingsdirektør i miljøgiftavdelingen
- Bjørn Bjørnstad, avdelingsdirektør i tilsyn- og arealavdelingen
- Morten Kjørstad, avdelingsdirektør i Statens naturoppsyn

Organisasjonskart

Organisasjonskart per 1. januar 2019

Utvalgte hovedtall

Tabellene under viser direktoratets nøkkeltall og volumtall for 2016, 2017 og 2018. Tallene kommenteres i kapittel 3.2 Ressursbruk.

Nøkkeltall	2016	2017	2018
Antall årsverk	675*	651	634
Samlet tildeling post 01-99**	4 107 844 000	4 974 262 000	4 820 708 000
Utnyttelsesgrad post 01-29**	95%	94%	95%
Utnyttelsesgrad post 30-99**	81%	81%	87%
Driftsutgifter	1 251 159 511	1 513 795 072	1 523 309 666
Lønnsandel av driftsutgifter	38%	36%	36%
Lønnsutgifter per årsverk***	711 895	834 126	874 475
Samlede inntekter post 01-09	134 365 418	152 167 612	151 091 627

* I årsrapporten for 2016 ble det rapportert 667 utførte årsverk. I forbindelse med rapporteringen for 2017 er det oppdaget at dette er 8 årsverk for lite. Dette skyldes en feil i beregningen av utførte årsverk av timelønnede arbeidstakere i 2016.

**Tallene inkluderer samtlige tildelinger og mottatte belastningsfullmakter

***Fra 2017 inkluderer lønnskostnadene også pensjonsutgifter

Utvalgte hovedtall

Volumtall	2016	2017	2018
Antall medieklipp*	17 979	22 964	21 892
Antall økter på miljødirektoratet.no	1 196 121	1 352 052	1 491 977
Antall økter på miljøstatus.no	478 894	588 193	740 192
Antall inngående dokumenter	35 154	38 188	43 681
Antall utgående dokumenter	30 705	25 424	40 235
Antall innsynsbegjæringer	7 437	9 042	6 721
Antall enkeltvedtak**	3 606	6 549	13 004
Antall avgjorte klagesaker fra underinstans	404	262	297
Antall behandlede klager på våre vedtak	66	78	46

*Antall medieklipp er basert på et profilsøk på «Miljødirektoratet» i medieovervåkningsverktøyet M-brains/Opoint. Søket inkluderer også ord som «Miljødirektoratets», «Statens naturoppsyn», «Miljødirektorat» og «Norwegian Environment Agency».

** Antall enkeltvedtak inkluderer returordningen for kasserte fritidsbåter, som utgjør 9 311 enkeltvedtak. I 2017 var det 2 159 enkeltvedtak knyttet til returordningen for kasserte fritidsbåter.

3. Årets aktiviteter og resultater

3.1 Detaljert resultatdel

Omtalen i dette kapittelet er inndelt etter resultatområdestrukturen for klima- og miljøpolitikken. De nasjonale målene er politisk bestemte effektmål for samfunnet. Miljødirektoratet er ikke alene om å ha ansvar for målene. På noen områder forvalter vi betydelige virkemidler og har hovedansvaret for måloppnåelse, mens på andre områder har vi begrenset med virkemidler og måloppnåelsen er avhengig av innsats fra flere ulike sektormyndigheter.

Miljøstatus.no er den viktigste kilden til kunnskap om miljøets tilstand og utvikling på hele miljøområdet.

Der ligger oversikten over miljømålene og tilhørende indikatorer:

<http://www.miljostatus.no/nasjonale-mal/>

3.1.1 Naturmangfold

Nasjonalt mål 1.1: Økosystemene skal ha god tilstand og levere økosystemtjenester.

Hav og kystvann

De store norske hav- og kystområdene har generelt god miljøtilstand og er rike på ressurser. Havområdene påvirkes i varierende grad av menneskelige aktiviteter. Utvinning og høsting av ressurser og bruk av havet til ulike formål stiller oss overfor utfordringer når det gjelder å ta vare på det marine naturmangfoldet og de store verdiene havet representerer.

Vi har i 2018, gjennom Faglig forum for helhetlig og økosystembasert forvaltning av norske havområder, arbeidet med grunnlaget for revisjonen av forvaltningsplanen for Barentshavet/Lofoten, og for oppdatering av forvaltningsplanene for Norskehavet og Nordsjøen/Skagerrak. Begge skal leveres 30. april 2019. Vi leder forumet og sekretariatet for arbeidet. Omfanget av arbeidet er blitt større enn opprinnelig

planlagt, og alle etater i Faglig forum er presset på tid. Det gjør at de siste og tyngste rapportene er forsinket og ikke vil bli ferdigstilt før i mars 2019. Rapportene legges ut på Havforum.no for kommentar fra interesseorganisasjoner etterhvert som de er godkjent i Faglig forum.

Klimaendringene fører til økt press på de marine økosystemene og kystsonene. Miljødirektoratet prioriterer kunnskapsoppbygging om havets rolle i klimasystemet og hva endringene kan bety for framtidig forvaltningen av havet. Vi har i 2018 arbeidet med en første sammenstilling av faktakunnskap om temaet hav og klima, et arbeid som vil bli ferdigstilt i 2019.

Miljødirektoratet deltar i internasjonalt havsamarbeid på globalt, regionalt og nordisk nivå. Havsamarbeidet i Nordøst-Atlanteren (OSPAR) er høyt prioritert. OSPAR skal legge fram sin miljøstrategi for de neste ti årene på et ministermøte i 2020, og arbeidet med å utvikle strategien er i gang. OSPAR vurderer å opprette et nytt marint, beskyttet område utenfor nasjonal jurisdiksjon i Nordøst-Atlanteren. Begge saker er viktige for Norge. Vi bidrar med kunnskapsoppbygging gjennom å delta i en rekke arbeidsgrupper og prosesser i OSPAR, herunder en arbeidsgruppe for regional handlingsplan for marin forsøpling. Videre har Norge tatt på seg å lede arbeidet med å innhente oppdatert kunnskap om undersjøiske fjell (Seamounts) i regi av arbeidsgruppen for beskyttelse av arter og natur. Dette er en del av oppfølgingen av OSPARs anbefaling om å beskytte og bevare undersjøiske fjell innenfor OSPARs område.

Nasjonalt program for kartlegging av marine ressurser og naturtyper i kystsonen ble avsluttet i felt i 2018. Programmet har gitt oss viktig kunnskap om forekomsten av verdifulle naturtyper. Økende næringsaktivitet i kystsonen medfører at det i arealplansakene og i saker etter forurensningsloven er behov for betydelig mer kunnskap om naturtyper langs kysten. Mens kartleggingen hittil har vært konsentrert om naturtyper på relativt grunt vann, er det framover nødvendig å komme i gang med en heldekkende kartlegging av bunnforhold og dybde. Et godt kartgrunnlag er særlig viktig i en tid der økt næringsutvikling forventes å skje i kystsonen, og det må sikres at økt aktivitet skjer på en miljømessig akseptabel måte. Fremdrift i arbeidet med naturkartlegging av marine områder inngår i

Miljødirektoratets plan for naturtypekartlegging for 2018–2020, som vi oversendte departementet 28. juni 2018.

Kartlegging til havs i MAREANO-programmet gikk som planlagt i 2018. Særlig to fjorder på Svalbard var i fokus, fordi de er tenkt brukt i framtidig overvåking av klimaendringer. Miljødirektoratet anbefaler at framtidig havbunnskartlegging kystnært blir en del av MAREANO.

Miljødirektoratet deltar i styringsgruppa for prosjektene krafttak for kysttorsk og frisk Oslofjord. Prosjektene vil kunne bidra med nyttig kunnskap inn i arbeidet med helhetlig plan for Oslofjorden.

Det er en økende interesse for akvakultur til havs, og vi har på oppdrag fra KLD levert en redegjørelse om miljøutfordringer knyttet til offshore havbruk, utfordringer for arealbruk og forvaltningsregimet i marine områder. Vi har også sett på behovet for lovendringer. Redegjørelsen er benyttet inn i arbeidet med å lage en interdepartemental rapport om havbruk til havs.

I tråd med handlingsplanen for stillehavsøsters har vi satt i gang et prosjekt på strekningen Rogaland til og med Møre- og Romsdal. Fylkesmannen i Østfold, Telemark, Vestfold, Aust- og Vest-Agder og Rogaland har i 2017–2018 gjort oppryddingstiltak for å fjerne stillehavsøsters. I 2018 har vi innhentet ny kunnskap om risiko for utbredelse av arten i nye områder nordover langs kysten. Arbeidet vil bli fulgt opp for, om mulig, å kunne begrense spredningen til nye områder.

Oppdatering av faggrunnlaget og vurdering av virkemidler for truede arter og naturtyper i marine områder har inngått i arbeidet om truet natur i alle økosystemene og omfatter 11 marine arter og naturtyper.

Arbeidet med kystvann i forbindelse med vannforskriften er i sin helhet omtalt under kapittel Elver og innsjøer.

Prioritering 6: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for forvaltningsplanene for Barentshavet-Lofoten

- *Styringsparameter 6.1:*
Status ift. arbeidsplanen for Faglig forum
- *Styringsparameter 6.2:*
Status for arbeidet med arealverktøyet

Arbeidet med det faglige grunnlaget for revidering av forvaltningsplanen for Barentshavet-Lofoten og oppdatering av forvaltningsplanene for Norskehavet og Nordsjøen/Skagerrak er forsinket i forhold til arbeidsplanen for Faglig forum for 2018. Flere delrapporter ble ferdigstilt i løpet av 2018, men de siste og tyngste rapportene vil ikke bli ferdig før i mars 2019.

Arbeidet med å ferdigstille arealverktøyet slik at vi kan få gode kart til forvaltningsplanene går framover. Verktøyet og de fleste dataene er på plass, men det gjenstår fremdeles arbeid med å få produktene på et format som kan brukes i det faglige grunnlaget og forvaltningsplanene.

Elver og innsjøer

Vassdragsregulering

Vassdragsreguleringer med kraftproduksjon som formål, er blant de viktigste negative påvirkningene av miljøtilstanden i norske vassdrag. Dette er registrert som påvirkning i 149 av 465 laksevassdrag. Ansvar for å gi og følge opp naturforvaltningsvilkår for vannkraftkonsesjoner har vært en vesentlig oppgave for både oss og fylkesmannen.

I regulerte vassdrag har det viktigste vært å følge opp naturforvaltningsvilkår i prioriterte vassdrag. Vi har prioritert viktige vassdrag, som nasjonale laksevassdrag, i tillegg til vannforekomster i vannforvaltningsplanene. I tillegg til nye vassdrag som skal reguleres, brukes det betydelige ressurser på å følge opp løpende pålegg. Det er brukt relativt mye ressurser på å ferdigstille en serie med departementsforeleggelse, følge opp FoU-prosjekter, og på å følge opp datagrunnlaget for vannforvaltningsplanene i Vann-Nett. Vi har gjennomført en fagsamling med fylkesmannen hvor det å følge opp regulerte vassdrag var en sentral del.

Fiskeforvaltning

Innsiget av villaks er mer enn halvert i løpet av de siste 30 årene, og mange bestander er truet eller sårbare. Omtrent 50 norske laksebestander er utryddet eller har så få individer at de står i fare for å bli utryddet.

Tilstandsklassifisering av til sammen 148 villaksbestander etter kvalitetsnormen ble publisert i 2017. Vurderingen viste at 20 prosent av bestandene nådde minst god kvalitet. Genetiske endringer, som følge av innblanding av rømt oppdrettslaks, er påvist i 61 av 175 undersøkte villaksbestander. I 50 av disse bestandene ble endringene vurdert som store. Arbeidet med å lage en tiltaksplan for laksebestander som ikke når minst god kvalitet er i sluttfasen. Arbeidet viser at det er vanskelig å foreslå effektive nok tiltak innenfor gjeldende rammer.

Etter nødvendige tilpasninger av fiskesperra i Driva vinteren 2018, ser det ut til at anlegget, inkludert fisketrapp og fangsthus, har fungert som planlagt. Det videre arbeidet i Drammensregionen er igangsatt som forutsatt. Det er nedsatt en ekspertgruppe for å utrede mulige tiltak i Telemark-sperra. Vitenskapskomiteen for mat og miljø har fått i oppdrag å foreta en konsekvensvurdering av pukcellaks i norske vassdrag. Kunnskapsoppsummering om storørret er levert og arbeidet er videreført i tråd med oppdraget.

Genbankarbeidet er fortsatt omfattende, fordi historisk mange bestander er tatt vare på og er under reetablering i påvente av, eller etter bekjempelsestiltak mot, *Gyrodactylus salaris*. Innsamling og midlertidig oppbevaring av bestander i Hardanger er fulgt opp i tråd med forutsetningene.

Vi har startet arbeidet med å planlegge NASCO-møtet i 2019 og det internasjonale lakseåret. Rapport fra arbeidsgruppa som er opprettet under MoU med Russland er levert. Med unntak av oppfølging av arbeidet i European Inland Fisheries and Aquaculture Advisory (EIFAAC), er forvaltning av inlandsfisk ikke prioritert.

Oppfølging av ny Tana-avtale er utført i tråd med oppdraget. Prosjekt samarbeidsarena for laks i Tana er gjennomført i samarbeid med Tana kommune. Arbeidet med etablering av norsk villakssenter er igangsatt. Innenfor eget sektoransvar er regulering av fiske en prioritert oppgave og vi har en generelt sett god måloppnåelse når det gjelder å tilpasse beskatningen til bestandssituasjonen.

Måloppnåelsen innen forvaltning av anadrom fisk er som før i stor grad betinget av andre sektors arbeid med å redusere negative effekter på vill laksefisk. Lakseoppdrett, spesielt lakselus og rømt fisk, vurderes fortsatt som den alvorligste påvirkningen.

Kalking

Kalkingsvirksomheten har fulgt handlingsplanen for kalking. Overvåkingen viser at naturlig gjenhenting tar tid, og at det, til tross for en betydelig reduksjon av utslipp gjennom internasjonale avtaler, fortsatt er stort behov for kalking i mange områder.

Dette henger sammen med at vi har realisert de fleste nye prosjektene som ligger i den nasjonale planen for kalking (gjeldende til 2021). Vi har derfor gjennomført tre forprosjekter for å kartlegge og vurdere kalkingsbehov i anadrome vassdrag, som sannsynligvis er skadet av forsurening. Dette har resultert i forslag til mange potensielt nye kalkingstiltak i anadrome vassdrag, noe vi vil følge opp nærmere i arbeidet med å revidere den nasjonale planen for vassdragskalking.

Oppfølging av vannforskriften

Målet om å etablere en forenklet organisering av arbeidet med vannforvaltningsplaner er oppnådd i dialog med vannregionmyndigheter, direktoratsgruppen, nasjonal referansegruppe og fylkesmenn gjennom arbeidet med den foreslåtte endringen av vannforskriften. Prosessen med å utvikle mal for planprogram og hovedutfordringer er kommet langt og vil kunne bidra til mer harmoniserte dokumenter i året som kommer. Grunnlag for måloppnåelse for en helhetlig plan for Oslofjorden har fått et godt utgangspunkt gjennom innspillskonferansen i november.

Innenfor eget sektoransvar er miljøforbedrende, restaurerende og beskyttende tiltak fulgt opp innen fiskeforvaltning, regulerte vassdrag, industri og gruver, fremmede organismer og forurensede sedimenter. Øvrige sektormyndigheter følger opp sine tiltak der kommunene og fylkesmannen har størst andel av tiltakene, og der dette er avgjørende for å nå målene om god tilstand.

Arbeidet med å rapportere vedtatte vannforvaltningsplaner er ferdig rapportert til ESA. Rapporteringen av tiltak og status er levert ved årsslutt mens rapportering etter EQS-direktivet er forsinket. Vi deltar i en rekke

arbeidsgrupper samt strategisk samordningsgruppe i EU for å bidra med egne og få erfaringer i arbeidet med vannforskriften.

En bred portefølje av overvåkingsprogram er gjennomført, inkludert kystvann, store innsjøer og referanseelver. Dette vil danne grunnlaget for å videreutvikle klassifisering, se på klimaendringer og fastsette tilstand i vannforekomstene. Fagsystem for økologisk tilstand i vann er videreutviklet og både karakteriseringsveiledningen og klassifiseringssystemet er revidert og videreutviklet. Vannmiljø og Vann-nett er videre utviklet for å legge til rette for kunnskapsgrunnlaget for hovedutfordringer for vannmiljøet, og for å oppdatere og justere regionale vannforvaltningsplaner og tiltaksprogram.

Prioritering 1: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for gjennomføring av godkjente vannforvaltningsplaner

- *Styringsparameter 1.1: Rapportering av tiltak til ESA*

Miljødirektoratet har vurdert i underkant av 1 700 tiltak der 1 1120 tiltak i desember har status som er foreslått, planlagt eller igangsatt (men ikke avsluttet). Øvrige tiltak er avsluttet, avvist (gjennomføres ikke), har tidsutsettelse eller har en annen type unntak. Dette er lagt inn i Vann-Nett. Miljødirektoratets tiltak berører flere fagtema: industri, forurensede sedimenter, fremmede organismer, regulerte vassdrag, kalking, fiskeforvaltning og forurenset grunn. Miljømålene følges opp gjennom enkeltsaker. Direktoratet har bidratt til vanddirektiv-rapporteringen av tiltak til ESA, og Norge rapporterte disse innen fristen 22. desember.

Prioritering 2: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for forenklet organisering av vannforvaltningsarbeidet

- *Styringsparameter 2.1: Framdrift i omleggingen*

Arbeidet med å etablere en forenklet organisering av vannforvaltningsarbeidet er gjort gjennom rådgivning til KLD samt i utvikling av maler og i dialog med vannregionmyndighetene og fylkesmannen. Miljødirektoratet har bistått KLD ved behov gjennom ulike deler av prosessen frem til ny forskrift gjeldende fra 1. januar 2019. Maler og veiledning for utvikling av planprogram og dokumentet hovedutfordringer for vannmiljøet er ferdig slik at høringen våren 2019 er i rute.

Våtmark

Restaurering av myr og våtmark

Med restaurering av myr ønsker vi å oppnå bedret økologisk tilstand, reduserte klimagassutslipp og klimatilpasning. Arbeidet er slik en konkret oppfølging av flere nasjonale miljømål. Plan for restaurering av våtmark i Norge (2016–2020) implementeres i samarbeid med Landbruksdirektoratet. 20 restaureringstiltak i myr ble gjennomført i 2018, mens ett tiltak ble påbegynt, men ikke fullført. Det ble tilsammen tettet nær 70 km grøft. De fleste prosjektene ligger fortsatt i verneområder. Blant de mest omfattende prosjektene kan nevnes restaurering i Finnemarka naturreservat i Buskerud og Regnåsen-Hisåsen naturreservat i Hedmark.

I tillegg har det i 2018 vært jobbet med forprosjektering av restaurering også i andre våtmarkstyper enn myr. I arbeidet legges det stor vekt på kompetanseheving gjennom internasjonalt samarbeid og målrettet opplæring for forvaltning og entrepenører som gjennomfører det praktiske arbeidet. Utfordringene framover er å sikre tilstrekkelig kapasitet til planlegging og prosjektering av konkrete prosjekter, slik at tildelte midler til selve gjennomføringen kan nyttes fullt ut. Forskningsprosjektet om overvåking av klimagassutslipp fra myr ble lyst ut høsten 2018 og det er inngått kontakt om et femårig overvåkingsprosjekt med sikte på å overvåke effekter av restaurering på klimagassutslipp.

Besøkssentre våtmark

Det er autoriserte seks besøkssentrene for våtmark. Sentrene har en viktig rolle i å øke bevisstheten om våtmark og følges opp med informasjon og samlinger sammen med de andre besøkssentrene. Det er fordelt tilskuddsmidler til aktiviteter både ved sentrene og til andre institusjoner og organisasjoner som driver våtmarksformidling.

Ramsarkonvensjonen

I 2018 har Norge levert nasjonalrapport og deltatt på europeisk formøte og partsmøte i Dubai UAE (Ramsar COP13). Vi har oppdatert all faktainformasjon for samtlige 63 Ramsarområder i såkalte Ramsar Information Sheets, noe få andre land kan vise til for sine Ramsar-områder. I samarbeid med Myanmar arrangerte Miljødirektoratet på COP en side-event, hvor vårt bilaterale biodiversitets- / våtmarksprosjekt ble presentert som et eksempel på internasjonal våtmarkssamarbeid. Foruten å bistå Myanmar med å følge opp sine forpliktelser under konvensjonen, har vi også deltatt på møter i det regionale Ramsarinitiativet "NorBalWet".

Fjell

Villreinforvaltning

Basert på rapporten om en kvalitetsnorm for villrein, som en ekspertgruppe leverte i 2017, har vi i 2018 utarbeidet forslag til forskrift. Forslaget og et utkast til høringsnotat ble oversendt departementet 1. juni 2018. Vi har lagt opp til en planleggingshorisont på 30 år. Det er ikke realistisk at kvalitetsnormen kan innføres før tidligst i 2020, og dette forutsetter også bevilgninger til etablering og drift av kvalitetsnormen.

Prioritering 5: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for oppfølgingen av arbeidet med skrantesyke

- *Styringsparameter 5.1: Andel av villreinbestanden i Nordfjella*
- *Styringsparameter 5.2: Antall og romlig fordeling av villrein med påvist skrantesyke*
- *Styringsparameter 5.2: Ferdigstille en operasjonell og detaljert plan*

Det ble, i tråd med saneringsplanen i Nordfjella knyttet til skrantesyke, gjennomført et omfattende uttak av villrein etter at den utvidete høstjakta i 2017 var avsluttet. SNO gjennomførte en fellingsoperasjon på vinterføre og tok ut 1 443 dyr fra området. De siste flokkene ble tatt ut 25. februar 2018, noen enkeltdyr ble felt etter dette. I Nordfjella sone 1 har klassisk skrantesyke blitt påvist i 19 villrein. At i underkant av 1 prosent av bestanden var smittet, er i tråd med forventningene. Dette er positivt med tanke på mengden smitte i miljøet og potensialet for å lykkes med å stanse sykdommen.

Tiltak har blitt gjennomført i 2018 i tråd med planene for sanering, brakklegging og reetablering fra 15. juni 2017 og 15. oktober 2017. Kunnskapen om skrantesyke har økt i 2018, blant annet gjennom stor kartlegging- og forskningsaktivitet. En oppdatert risikovurdering fra VKM fra 14. desember 2018 gir retning for ytterligere, nødvendige tiltak for å redusere smitterisiko i Nordfjella. En detaljert plan for reetablering må ferdigstilles på et senere tidspunkt.

Kulturlandskap

Miljødirektoratet har ansvar for å ivareta helhetsblikket i samarbeidet med jordbruks- og kulturminne-myndighetene i forvaltningen av miljøverdier i kulturlandskapet. Dette innebærer at verdier i landskapene, kulturminnene og naturmangfoldet ivaretas gjennom en bærekraftig bruk og jordbruksdrift, som sikrer langsiktig god tilstand i kulturlandskapet.

I kulturlandskapsarbeidet har vi også i 2018 hatt god kontakt med nasjonal landbruksforvaltning på flere samarbeidsflater. Landbruksdirektoratet har blant annet involvert og innhentet råd fra oss i utviklingen av nasjonal instruks for miljøtilskuddene i landbruket (Nasjonalt miljøprogram) og tilskuddsordninger innenfor regionalt miljøprogram. Involvingen bidrar til at instruksene gir økt tilpassing av jordbruksvirkemidlene til å ivareta kulturlandskap og kulturbetinga naturmangfold.

Samarbeidet om satsingen Utvalgte kulturlandskap i jordbruket bidrar vesentlig til helhetlig forvaltning miljø- og landbruksmyndigheter på kulturlandskapsområdet. 13 nye områder ble første halvår 2018 vedtatt innlemmet i satsingen fram mot 2020. Fylkesmannsembetene og lokale aktører har vært viktige samarbeidsparter for det nasjonale sekretariatet om lanseringsarrangement i Sørkedalen i juni og nettverkssamling med 200 deltakere fra alle områdene, regional og lokal miljø- og landbruksforvaltning samt politisk ledelse i LMD og KLD i Bodø og Sørfold i august.

På oppdrag fra departementene har sekretariatet levert en utredning om å overføre forvaltningsansvaret for tilskuddsordningen for utvalgte kulturlandskap og verdensarvområder til kommunene. Ved utgangen av 2018 var 41 områder over hele landet inkludert i satsingen. Gjennom lokal organisering og tilskudd til tiltak opprettholdes store kulturminne- landskaps-

og biomangfoldverdier, i kombinasjon med aktiv landbruksdrift i de utvalgte kulturlandskapene. Satt opp mot nasjonale mål om god tilstand og utvikling i økosystemene, er samlet antall og tetthet av områder innenfor satsingen per i dag for liten til å oppveie for samlet negativ påvirkning knyttet til endret arealbruk i kulturlandskap og åpent lavland på nasjonal basis. Satsingen er derimot et svært viktig bidrag til å opprettholde langsiktig god tilstand i kjerneområder for store naturmangfold- og kulturminneverdier i representative jordbrukslandskap i alle deler av landet. Det samlede arbeidet innenfor satsingen Utvalgte kulturlandskap i jordbruket rapporteres gjennom egen årsrapport til departementene.

Tilskudd til prioriterte kulturlandskap har som tidligere gått gjennom fylkesmannen til prioriterte områder innenfor det som er registrert som «nasjonalt verdifulle kulturlandskap» i Naturbase. I 2018 har kvalitetssikring av områdegrensene for verdifulle kulturlandskap og utvalgte kulturlandskap i Naturbase vært prioritert, og er fullført for de utvalgte kulturlandskapene i 2018.

Ny tilskuddsordning for å ivareta leveområder for ville, pollinerende insekter kom i 2018. Pengene ble fordelt til tiltak det ble søkt om gjennom fylkesmennene. Første år med ordningen ga god søkning og gode og varierte tiltak innen skjøtsel av leveområder, etablering av blomsterrike arealer og informasjon om pollinerende insekter i 13 av 16 fylker. Allerede første års søkning viser i at potensialet for økt aktivitet er tilstede, og at omfanget av tiltak først og fremst begrenses av økonomiske rammer. Ansvar for videre oppfølging av Nasjonal strategi for pollinerende insekter, inkludert ansvar for tverrsektoriell tiltaksplan og pollinatorforum, ble overlevert Miljødirektoratet i november 2018 og følges opp i samarbeid med sektorene i 2019.

Fremmede organismer og GMO

Fremmede arter

Vi vurderer måloppnåelsen samlet sett som god når det gjelder myndighetsutøvelse, men det er fortsatt behov for å konkretisere blant annet aktsomhetsbestemmelser i forskrift om fremmede organismer og for utvikling av veiledningsmateriale til forskriften. Det ble fattet 69 vedtak under forskrift om fremmede organismer i 2018.

Oppfølging og utvikling av regelverket om fremmede organismer har hatt høy prioritet i 2018, og vi har,

i samarbeid med Landbruksdirektoratet, satt i gang arbeidet med å utrede forbud mot utenlandske treslag med betydelig risiko for norsk natur. Vi har i 2018 videreført innsatsen på nasjonalt og regionalt nivå for å bekjempe fremmede arter. En stor del av innsatsen er rettet mot arter som har egne handlingsplaner; mårhund, stillehavsøsters, rynkerose, og *G. salaris*. Innsatsen mot mink og stillehavsøsters er særlig styrket. Det er imidlertid behov for å prioritere innsatsen ytterligere, basert på kost-nytte analyser av tiltak mot ulike arter. Dette vil bli lagt til grunn når vi utvikler tiltaksplanen for bekjempelse av fremmede organismer.

Genmodifiserte organismer

Vi vurderer måloppnåelsen samlet sett som god når det gjelder myndighetsutøvelse. Saksbehandling av GMO-søknader fremmet under utsettingsdirektivet har gått som planlagt. Vi gjennomførte i 2018 tilsyn av GMO i Norge for å følge opp merking og dokumentasjon av lovlig, genmodifisert nellik (snittblomster) og vi fulgte opp ulovlige, genmodifiserte petunia.

Miljødirektoratet har fulgt arbeidet med nye teknikker tett. Vi mottok i 2018 for første gang søknader om utsetting av GMO-legemiddel i kliniske studier. Det er forventet økt søknadsmengde om dette i 2019. Vi har arbeidet for å få implementert det løpende helse- og miljørisikovurderingsoppdraget til Vitenskapskomiteen for mat og miljø. Det har samtidig pågått et arbeid med gjensidig informasjonsutveksling med Helsedirektoratet og Legemiddelverket for å behandle kliniske studiesøknader. Vi har også sittet i en ekspertgruppe i EU, hvor det har blitt utarbeidet veiledning til landene om behandling av kliniske studier etter utsettingsdirektivet.

Genetiske ressurser

Innsatsen knyttet forvaltning av genetiske ressurser i 2018 har vært lav og først og fremst rettet mot mulig bruk - og utvikling - av digitale saksbehandlingsverktøy ved eventuell ikrafttredelse av nye forskrifter i 2019. Videre har vi prioritert å delta i referansegruppen nasjonal strategi for genetiske ressurser, som er ledet av Landbruksdirektoratet.

Tilstand i økosystemene Økologisk grunnkart

Klima- og miljødepartementet ga i slutten av 2016 Miljødirektoratet oppdrag om å lede arbeidet med å styrke og etablere det økologiske grunnkartet, i nært samarbeid med Artsdatabanken og berørte

myndigheter. Arbeidet startet opp i 2017 ved å etablere en rådgivende direktoratsgruppe for økologisk grunnkart. Gruppen har i 2018 gjennomført flere møter. Departementet klargjorde i 2018 oppgave- og ansvarsfordelingen mellom Miljødirektoratet og Artsdatabanken i arbeidet. Dette gjaldt særlig spørsmål knyttet til dataflyt, dataforvaltning, sammenstilling og tilgjengeliggjøring av kartlag i en brukervennlig og oppdatert innsynsløsning. KLDs føringer innebærer at portalen for det økologiske grunnkartet skal presenteres av Artsdatabanken i 2020.

Naturtypekartlegging

Klima- og miljødepartementet ga i 2018 sin tilslutning til en liste foreslått av Miljødirektoratet på 76 naturtyper, og en metode for å vurdere den økologiske kvaliteten av enkeltlokaliteter av disse. Utvalget av naturtyper er en operasjonalisering av prioriteringskriterier som er gitt i Meld. St. 14 (2015–2016) Natur for livet. Naturtypene består av naturtyper i Norsk rødliste for naturtyper 2011, i tillegg til naturtyper foreslått av en ekstern ekspertgruppe.

Vi har gjennom kartleggingsoppdrag i 2018 kartlagt de 76 naturtypene. Hver enkeltforekomst fikk en økologisk lokalitetskvalitet fra ikke kvalitetsvurdert/lav kvalitet, til svært høy kvalitet. Den operative kartleggingen foregikk i områder hvor det var forventet å finne truet natur, hovedsakelig i områder utsatt for stor utbyggingspress. Fylkesmannen bisto i arbeidet med rutevalg og varsel av grunneiere før kartleggings sesongen. I tillegg mottok vi tilbakemeldinger gjennom en åpen innspillsrunde. Om lag 120 naturkartleggere var ute på oppdrag for oss, og totalt 1 408 250 dekar (5 633 ruter) i 13 fylker ble kartlagt.

50 av de 76 naturtypene er rødlistede (Norsk rødliste for naturtyper 2011). Artsdatabanken publiserte i 2018 en ny rødliste for naturtyper, og Miljødirektoratet initierte i 2018 et utviklingsarbeid med en ekstern ekspertgruppe som tilpasset utvalget til gjeldende rødliste 2018. Vi utarbeidet i 2018 en plan for naturtypekartlegging 2018–2020 som ble oversendt KLD. Planen adresserer, i tillegg til naturtypekartlegging på land, også kartlegging i andre hovedøkosystem, som ferskvann og marint.

Miljødirektoratets mål med naturtypekartlegging er å tilby et godt kunnskapsgrunnlag til sektorer og private aktører som planlegger ulike former for

arealutnyttelse eller forvaltning. Vi vil i 2019 publisere Naturtyper etter Miljødirektoratets instruks kartlagt i 2018. Datasettet blir dokumentert i kartkatalogen til Geonorge, med henvisning til distribusjonsløsninger. Det vil i tillegg bli kartlag i Naturbase og Miljøstatus kart, og det vil bli tilgjengelig for nedlasting.

Miljødirektoratet har, i arbeidet med å formidle data til sluttbrukere, opprettet en referansegruppe som har gitt oss råd i arbeidet. Ulike brukere, deriblant kommuner og saksbehandlere på arealplan hos fylkesmenn, har deltatt i gruppen. I tillegg har direktoratsgruppen for økologisk grunnkart vært rådgiver.

Vi mottok i 2018 rapporter og data fra to kartleggingsfirma i et samarbeidsprosjekt med Landbruksdirektoratet. Formålet med prosjektet var å bedre samsvaret mellom Miljøregistreringer i skog (MiS) og naturtyperegistreringer i skog ved innføring av NiN-systemet. Direktoratene skriver en felles analyse og rapport fra prosjektet som skal publiseres i 2019.

System for økologisk tilstand

Et av de viktigste grepene i St.meld. 14 Natur for livet, for å effektivisere naturforvaltningen, er å utvikle et system for å måle økologisk tilstand opp mot omforente mål for økosystemene. Arbeidet omfatter skog, fjell, seminaturlig mark, våtmark, arktisk tundra og hav. Vi arbeidet i 2018 med å videreutvikle og teste metoder for samlet vurdering av økologisk tilstand, basert på anbefalinger fra et ekspertråd. En rekke forskere fra ulike institusjoner deltar i arbeidet.

Resultat av utprøving av metodikken for pilotområder vil bli rapportert sommeren 2019, og vil gi anbefalinger for å vurdere økologisk tilstand på større geografisk skala. Vi arbeider også med å styrke datagrunnlaget for økologisk tilstand og har i 2018 satt i gang pilotprosjekt for arealrepresentativ naturovervåking av variabler for økologisk tilstandsvurdering, i kombinasjon med kartlegging av naturtyper (NiN).

Naturindeks

Naturindeks for Norge måler tilstanden til det biologiske mangfoldet i Norge og viser utviklingen i hovedøkosystemene, hovedsakelig basert på utviklingen for arter. Naturindeks er basert på ca. 300 indikatorer og brukes per i dag som indikator for økologisk tilstand i hovedøkosystemene under nasjonalt mål 1.1. Naturindeks lanseres hvert femte år,

og neste hovedlansering er i 2020. Vi fortsatte i 2018 arbeidet med å videreutvikle og styrke naturindeksens database, innsynsløsning og datagrunnlag, blant annet gjennom en avtale med NINA, oppfølging av FoU-aktivitet og seminar med faggruppa for naturindeks.

Prioritering 3: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for fagsystem for god økologisk tilstand

- *Styringsparameter 3.1: Status utvikling av metodikk/fagsystem*
- *Styringsparameter 3.2: Status for integrering av fagsystem*

Arbeidet med å videreutvikle fagsystemet er i rute i forhold til planer for 2018.

Dette er et utviklingsarbeid som krever høy faglig kompetanse og kapasitet i forskningsmiljøene. Testing av fagsystemet og metode for samlet vurdering, som skal rapporteres i juni 2019, blir viktig for videre innretting av arbeidet for operasjonalisering av fagsystemet i 2020. Datagrunnlaget for referanseverdier og grenseverdier for god økologisk tilstand, og for tilstand, er begrenset. Vi arbeider med å videreutvikle arealrepresentativ naturovervåking som kan levere data til samlet vurdering av økologisk tilstand for terrestriske økosystemer. Å iverksette en slik overvåking blir sentralt i vurderingen av økologisk tilstand i de terrestriske økosystemene.

Prioritering 4: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for etablering av det økologiske grunnkartet

- *Styringsparameter 4.1: Framdrift i tilrettelegging av produkter*

Vi er i rute med denne oppgaven. Prosess mellom Klima- og miljødepartementet, Artsdatabanken og Miljødirektoratet resulterte i et brev fra KLD 19. november 2018 som presiserte roller og ansvar i arbeidet med å etablere det økologiske grunnkartet. Data fra naturtypekartlegging 2018 publiseres 1. kvartal 2019.

Nasjonalt mål 1.2: Ingen arter og naturtyper skal utryddes, og utviklingen til truede og nær truede arter og naturtyper skal forbedres.

Truede arter og naturtyper

Truede arter er arter som står i fare for å dø ut. Den offisielle oversikten over hvilke arter dette gjelder gis i den nasjonale rødlista. Rundt halvparten av artene på den norske rødlista er regnet som truet, av disse har 241 arter ekstremt høy risiko for å dø ut fra Norge, hvis rådende forhold vedvarer. Også mange kulturlandskap og naturtyper er i ferd med å forsvinne. Dette skyldes først og fremst at jordbruket er svært endret i forhold til for 50–100 år siden. Gjengroing er en stor trussel mot naturmangfoldet i kulturlandskapet.

Miljødirektoratet og fylkesmennene gjør en innsats for truede arter gjennom arbeidet med å følge opp handlingsplaner og faggrunnlag for ca. 40 arter, og gjennom tiltak iverksatt etter tildeling av tilskudd for nær 100 arter. Et eksempel er oppdrettsanlegg for å sikre genmateriale fra truede bestander av elvemusling.

Naturmangfoldloven §§ 54 og 55 stiller krav om meldeplikt for jord- og skogbrukstiltak som kan påvirke utvalgte naturtyper. Vi samarbeider med Landbruksdirektoratet om retningslinjer for hvilke tiltak dette skal omfatte, basert på hovedlinjene som ble avklart med Klima- og miljødepartementet og Landbruks- og matdepartementet i 2016. Arbeidet med veileder har dratt noe ut, og er ennå ikke fullført ved utgangen av 2018.

Med rammer gitt av Miljødirektoratet har Fylkesmannen fordelt midler til skjøtselstiltak i truet natur i alle landets fylker. Aktivt handlingsplanarbeid for slåttemark, nasjonalt og regionalt, bidrar til at skjøtsel av slåttemark fortsatt utgjør hovedtyngden av tiltak. Antall tiltak i andre truede naturtyper har imidlertid økt fra forrige år. Innenfor de kulturbetingede naturtypene bidrar også tiltaksrettet informasjon, regional fagrådgivning og kvalitetssikring av tiltak med skjøtelsplaner til forbedret tilstand for flere naturtyper.

Miljødirektoratet har i 2018, gjennom oppdrag til Naturhistorisk museum (UiO), fått utarbeidet en rapport om kunnskapsstatus med råd om tilpassing av skjøtsel av kulturmark til pollinerende insekter. Videre er skjøtelsveiledere for naturtypene slåttemark

og høstingsskog og nye maler for skjøtelsplaner, utarbeidet som rapporter, levert fra NIBIO.

Revisjon av handlingsplanen for den utvalgte naturtypen slåttemark og egen handlingsplan for den utvalgte naturtypen slåttemyr er utsatt grunnet manglende kapasitet i direktoratet. Revisjon av handlingsplan for utvalgt naturtype hule eiker går etter planen i samarbeid med Fylkesmannen i Vestfold. Sammenstilling av overvåkingsdata for hule eiker ble levert i april, sammen med oppdatert forslag til videre overvåking av hul eik i Norge. Ny overvåkingsperiode er ikke startet i 2018, men planlegges i igangsatt i 2019.

Det er laget et internt policydokument om bruk av miljøerstatning ved overtredelse av aktsomhetsplikt og utvalgte naturtyper. Vi har fattet to vedtak om pålegg om miljøerstatning. Det er levert forslag til departementet om å samordne regelverk for overtredelsesgebyr for lover på miljøområdet.

Vi leverte ved utgangen av året oppdraget hvor vi skulle vurdere tiltak og virkemidler for å ivareta truede arter, truede naturtyper og naturtyper som er viktige for truede arter. Vi vurderte aktuelle tiltak og virkemiddelbruk for 90 arter og 32 naturtyper. Arbeidet omfattet blant annet metodeutvikling og tett samarbeid med andre direktorat.

Norske og svenske miljømyndigheter overvåket i 2018 fjellrev etter samme instruks i begge landene. Resultatene er rapportert i en felles rapport, Bestandsstatus for fjellrev i Skandinavia. Vinteren 2018 ble det satt ut fjellrev for første gang på Varangerhalvøya. 58 kull ble dokumentert i Norge i 2018, de fleste i fra Nordland og sørover.

Under Cites er det samlet sett god måloppnåelse når det gjelder myndighetsutøvelse. Hovedinnsatsen på området har bestått i å følge opp og utstede tillatelser og sertifikat i tråd med ny Cites-forskrift, som trådte i kraft 1. juli 2018. Den nye forskriften åpner for å gjennomføre tilsyn, noe som ble startet høsten 2018. På grunn av stor økning i antallet tillatelser, jobber vi med å digitalisere tillatelsessystemet. Målet er papirløse tillatelser.

Totalt antall utstedte Cites-tillatelser og -sertifikat i 2018 var 535.

Prioritering 8: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for å ivareta truede arter og naturtyper på tvers av sektorer

- *Styringsparameter 8.1: Beslutningsgrunnlag for ca. 90 arter og ca. 60 naturtyper*

Beslutningsgrunnlagene for de aktuelle artene og naturtypene ble oversendt KLD 15. desember 2018.

Samlet resultatoppnåelse vurderes som svært høy. Tiltakene og virkemidlene var i all vesentlighet omforent mellom sektormyndighetene og bygger på et solid faglig grunnlag.

Rovvilt

Vi har i 2018 fokusert på kunnskapsinnhenting, i tillegg til løpende forvaltning.

Vi har på oppdrag fra Klima- og miljødepartementet startet arbeidet med å gjennomføre en uavhengig utredning av den skandinaviske ulvestammens genetiske og biogeografiske opprinnelse. Del 1 av oppdraget, hvor en uavhengig forskningskomité har gjennomgått eksisterende forskning, ble rapportert og oversendt KLD i 2017. I 2018 gjennomførte vi en internasjonal utlysning av et nytt prosjekt, hvor det skulle gjennomføres genetiske analyser med nye metoder. Oppdraget ble gitt til NTNU Vitenskapsmuseet, som skal rapportere arbeidet i desember 2021.

Videre har vi mottatt rapporter fra fem kunnskapsprosjekter om ulv og temaene ulv og elg, ulv og hund, beitebruk i ulvesonen, ulvers bevegelser i nærheten av mennesker og holdninger til ulv. Vi har videreført et forskningsprosjekt på Fosen, som skal innhente kunnskap om kongeørnas predasjon på sau og lam.

Statens naturoppsyn (SNO) fortsatte sitt omfattende arbeid med å samle inn og kvalitetssikre data for bestandsberegninger av store rovdyr og kongeørn. Alle data fra felt kvalitetssikres av SNO, og anslagsvis 80-90 prosent av feltaktiviteten, som ligger til grunn for bestandsberegningene av store rovdyr, er gjennomført av SNO.

SNO har hatt særlige oppdrag knyttet til forvaltningsmerking av ulv og bistand til skadefellingslag i forbindelse med skader av bjørn i løpet av sommeren.

Prioritering 7: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for rovviltforliket og stortingsmelding om ulv

- *Styringsparameter 7.1: Status bestandsmål for gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn*
- *Styringsparameter 7.2: Status og utvikling i tap av husdyr og tamrein*

Resultater fra nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt i 2018 viste at ulvebestanden, registrert i 2017/2018, lå over det nasjonalt fastsatte bestandsmålet med åtte helnorske kull og fem kull i grenserevir. Bestanden av gaupe og brunbjørn lå under det nasjonale bestandsmålet med henholdsvis 55 og sju ungekull registrert, men bestandsmålet for brunbjørn er for første gang oppnådd i Hedmark med tre ungekull. Rovviltnemnda i Hedmark har dermed overtatt forvaltningsansvaret for bjørn for regionen.

For jerv ble det i 2018 verifisert 58 jervekull i Norge, som er over bestandsmålet. Av de 58 registrerte kullene i 2018 ble det gjennomført hiuttak i tre tilfeller, slik at netto tall før beitesesongen 2018 var 55 kull. I perioden 2010-2014 er det anslått at det var 963 (652-1 139) hekkende kongeørnpar i Norge. Bestanden antas å være i tråd med bestandsmålet.

Tap av sau og lam forårsaket av rovvilt viser samlet sett en ytterligere nedgang etter behandlingen av erstatningssøknader for 2018. Både antall søknader og antall dyr det søkes erstatning for, er rekordlavt sammenliknet med tidligere år. Totalt ble det erstattet 16 905 sau og lam som tapt til rovvilt for 2018, og det ble til sammen utbetalt erstatninger for 43,3 millioner kr.

Totalt er det utbetalt 25 millioner kr mer i erstatning i reindriftsåret 2017/2018, sammenliknet med året før. Størstedelen av økningen har skjedd i Finnmark (fra 28 til 46 millioner kr). Troms har også en økning på 2,5 millioner fra året før. I de andre fylkene er det mindre forskjeller. Totalt ble det erstattet 21 176 tamrein som tapt til rovvilt for reindriftsåret 2017/2018.

Nasjonalt mål 1.3: Et representativt utvalg av norsk natur skal bevares for kommende generasjoner.

Verneområder

Hovedmålet med å opprette verneområder er å sikre et representativt utvalg av Norges naturtyper og landskap for kommende generasjoner. Vern skal også bidra til å sikre områder av spesiell verdi for planter og dyr. Av de 17,2 prosent av Norges fastlandsareal som er vernet, dominerer høyfjellsområder i arealomfang. Flere viktige naturtyper er ennå ikke tilstrekkelig fanget opp. Dette gjelder også marine naturtyper. 3,1 prosent av sjøarealet innenfor territorialgrensen er vernet. Dette følges opp gjennom videre arbeid med skogvern, marint vern og supplerende vern.

Det er nå vernet ca. 4,7 prosent skog i Norge, vi er altså snart halvveis til å nå Stortingets mål om 10 prosent vern. Arbeidet med skogvern i 2018 ble gjort i henhold til planen, og totalt ble 72 områder vernet gjennom ordningen med frivillig vern av skog. Totalt ble det vernet ca. 210 000 daa, hvor ca. 115 000 daa produktiv skog gjennom frivillig vern av skog. På Statskog SF sin grunn ble det vernet ca. 124 000 daa, hvorav ca. 79 000 daa er produktiv skog.

Vi har også tilradd vern av en rekke områder ut over budsjettammen for 2018. Disse områdene vil bli vernet i 2019. Det har vært dialog med Statskog om videre vern på Statskog SF sin grunn og det er gjennomført naturfaglig kartlegging av ca. 106 km² i 2018. Det er også inngått en samarbeidsavtale med Statskog SF om videre vern på Statskog sin grunn.

Verneplanen for Tyrifjorden ble vedtatt i juni 2018. Samme måned ble det nedlagte Hjerkinnskytefelt innlemmet i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark og Lofotodden nasjonalpark, som er nr. 40 i rekken, ble opprettet. Tilrådinger om å utvide Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark ble oversendt Klima- og miljødepartementet i januar 2018.

Arbeidet med å gjennomføre marin verneplan går framover, selv om også mye arbeid gjenstår. Av de 36 kandidatområdene er det gjennomført vern av sju områder. En rekke områder er i prosess. Tilråding om å opprette sju marine verneområder i Nordland og Troms ble sendt KLD i mai 2018. I august 2018 ble det meldt oppstart for området Transekt fra Andfjorden. På høsten 2018 startet arbeidet med supplerende vern

for alvor, og fylkesmennene har fått i oppdrag å foreslå aktuelle områder innen 1. februar 2019. Arbeidet skal bidra til å gi et mer representativt vern og fylle mangler i dagens nettverk av verneområder.

Direktoratet har i 2018 vært involvert i større enkeltsaker som gjelder økologisk kompensasjon og oversendte våren 2018 en tilråding til KLD om en verneplan for kompensasjon av naturverdier i forbindelse med E16 og jernbaneutbygging ved Tyrifjorden.

Målet med forvaltning av verneområdene er å ta vare på det som er vernet. Dette krever god myndighetsutøvelse, gode avveininger mellom brukerinteresser og verneformål, og tiltak for skjøtsel og restaurering, tilrettelegging og informasjon. Implementering av merkevarestrategien og besøksforvaltning er også viktige elementer i arbeidet. Vi har til dels mangelfull kunnskap om tilstanden i verneområdene, men har indikasjoner på at den er dårlig i en betydelig andel av områdene. Fremmede arter, gjengroing, arealendringer og ferdseil/ forstyrrelser er fortsatt de viktigste truslene mot verneverdiene.

Vi har i 2018 gjennomført mange og til dels omfattende skjøtselstiltak for å redusere truslene mot verneverdiene, blant annet har vi tatt ut uønskede treslag og mink. Videre er det gjennomført en rekke tilretteleggingstiltak og vedlikehold av stier og bruer i verneområdene. Besøksstrategier legges nå til grunn for slike tilretteleggingstiltak. Til sammen ni nasjonalparker og store landskapsvernområder har nå godkjent slike strategier. Vi har fortsatt arbeidet med å implementere merkevaren Norges nasjonalparker, og etablerte i 2018 innfallsporter med merkevaren i Varangerhalvøya og Langsua nasjonalparker.

En forenklet og digital løsning for forvaltningsplaner ble i 2018 tatt i bruk for fullt. Ved årsskiftet var det ferdigstilt ni planer i systemet, mens 49 planer var i prosess. Fagsystemet for verneområder (NatStat) er oppdatert til gjeldende metodikk for naturtypekartlegging (NiN2.1), og ny versjon 2.0 er satt i drift.

Styret for Øvre Anarjohka nasjonalpark og Lofotodden nasjonalpark er oppnevnt. Grunneierrepresentasjon i styret for Skarvan og Roltdalen nasjonalpark er etablert. Etter konsultasjon med Sametinget ble styret utvidet med en representant utpekt av Sametinget.

Vi har gjennomført naturoppsyn i verneområdene i samråd med forvaltningsmyndighetene. Vi har fokusert særlig på bygge- og inngrepssaker i utvalgte verneområder. Videre har vi fokusert på bistand i forbindelse med brukerundersøkelser i de store verneområdene. Som grunnlag for besøksforvaltning, og som ledd i utarbeidelse av besøksstrategier for verneområder, står det nå ute om lag 140 ferdselstellere ved innfallsportene til utvalgte verneområder.

Prioritering 9: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for fylkenes utnyttelse av skogvernbudsjettet

- *Styringsparameter 9.1: Årlig areal foreslått skogvern pr. fylke eller landsdel*

Prioriteringen har gitt tilfredsstillende resultater. Det ble i 2018 tilrådd 100 skogvernområder, noe som er betydelig over gjennomsnittet for de tre foregående årene (227 tilrådde områder). For 2018 ble det tilrådd skogvernområder i alle fylker unntatt Finnmark. Fordelingen mellom fylker er fortsatt skjev, men vi ser nå et økende antall tilbud fra Vestlandet og Nord-Norge. Årsaken til dette er at Allskog og Vestskog har ansatt personell som har som oppgave å følge opp frivillig vern i disse regionene.

Prioritering 10: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for utvikling av supplerende fylkesvise verneplaner

- *Styringsparameter 10.1: Omfang områder og areal som dekker manglende representativitet*

Prioriteringen har bare delvis gitt ønsket resultat. Overordnet plan for supplerende vern ble levert til KLD ved årsskiftet, i tråd med oppdrag i tildelingsbrevet fra 2017. Vi mottok oppdragsbrevet 19. september og sendte oppdragsbrev til fylkesmennene 30. oktober med frist 1. februar 2019 for å levere forslag til aktuelle områder. Ut fra dette var det ikke mulig å ha oversikt over omfang av områder innen 31. desember 2018, slik styringsparameteren krever.

Prioritering 11: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for opprettelse av marine verneområder

- *Styringsparameter 11.1: Antall områder som det er meldt oppstart for*
- *Styringsparameter 11.2: Antall områder sendt på høring*
- *Styringsparameter 11.3: Antall områder som er tilrådd vernet*

Prioriteringen har gitt tilfredsstillende resultat for 2018, men det er fortsatt langt igjen før marin verneplan er gjennomført. Totalt er sju av de 36 kandidatområdene vernet. Verneforslag for to områder er stilt i bero av KLD. Miljødirektoratet oversendte i mai 2018 tilrådding for sju områder i Nordland og Troms. Det er meldt oppstart for ett område i Nordland/Troms høsten 2018.

Prioritering 12: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for styrket ivaretagelse av verneverdiene i verneområdene

- *Styringsparameter 12.1: Andel verneområder med godkjent forvaltningsplan*
- *Styringsparameter 12.2: Antall nasjonalparker med godkjent besøksstrategi*

Prioriteringen har gitt resultater. 682 verneområder har ifølge Naturbase godkjent forvaltningsplan. Det er i tillegg 151 områder med godkjent skjøtselsplan. Antall verneområder per 31. desember 2019 var 3 034, slik at andelen verneområder med forvaltningsplan er 22,5 prosent. Vi tar forbehold om at forvaltningsmyndighetene har oppdatert status i Naturbase. Områder med kun artsfredning inngår ikke i tallene.

Antall områder med forvaltningsplan øker for hvert år, men det er fortsatt et stort etterslep. I tallene inngår også forvaltningsplaner som er gamle, og som bør revideres. Alle nye forvaltningsplaner skal fra 2018 lages den digitale løsningen for forvaltningsplaner på

nett for verneområder. Pr. 31. desember 2018 lå det 49 forvaltningsplaner under arbeid og ni godkjente forvaltningsplaner i systemet.

Det var per 31. desember sju nasjonalparker med godkjent besøksstrategi. Det har vært avsatt betydelige ressurser til arbeidet i 2017 og 2018, og vi forventer å godkjenne en rekke besøksstrategier i 2019.

Tverrgående naturmangfold **Inngrepskonsekvenser energiutbygging**

Vi har levert løpende bidrag til NVEs arbeid med Nasjonal ramme for vindkraft. Hovedleveransen har vært en gjennomgang av 43 analyseområder. Ut fra oppdraget fra KLD har vi primært identifisert områder som det av hensyn til miljø, ikke er akseptabelt at inngår i den nasjonale rammen. Anbefalingen, som er basert på en overordnet vurdering av miljøverdier og forventet påvirkning fra vindkraftutbygging, dekker temaene fugl, flaggermus, villrein, annet dyreliv, naturtyper, friluftsliv og store sammenhengende naturområder og landskap.

Tilsyn naturmangfold

Vi har i 2018 økt tilsynet med virksomheter som omsetter regulerte arter (tømmer og treprodukter, fremmede organismer, truede arter, og genmodifiserte organismer).

Vi har sett at flere virksomheter som importerer treprodukter har mer kjennskap til regelverket og utarbeidet den påkrevde ordningen for tilbørlig aktsomhet. Ut fra de 17 kontrollerte virksomheter var det bare to virksomheter som manglet en slik ordning. Vi kontrollerte, gjennom 20 inspeksjoner hos de største importørene, at det blant annet ikke omsettes forbudte planter i Norge. Det ble avdekket avvik knyttet til salg av forbudte planter, og særlig manglende oppfyllelse av informasjonsplikten, i ca. 14 prosent av kontrollene.

I juli 2018 fikk Miljødirektoratet tilsynsmyndighet etter den nye CITES-forskriften. Høsten 2018 ble det gjennomført tre kontroller av importører av fiskeprodukter til Norge etter bekymringsmelding om ulovlig import av dansk ål til Norge, dvs. import av dansk ål uten nødvendige tillatelser og i strid med EU-regelverket, noe vi ser alvorlig på.

Vi har også gjennomført seks kontroller knyttet til import av genmodifiserte og ikke-godkjente organismer (nelliklinjer), og til at godkjente genmodifiserte organismer oppfyller merkekrav og at virksomhetene har internkontrollrutiner for å ivareta regelverket. Det ble avdekket brudd i 30 prosent av kontrollene i form av manglende dokumentert internkontroll og manglende merking av godkjente genmodifiserte organismer.

Internasjonalt arbeid på naturmangfoldsområdet

I det internasjonale arbeidet med å ivareta naturmangfoldet har vi ulike roller og ansvar knyttet til en rekke konvensjoner og avtaler.

Under konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) leverte vi et utkast til Norges sjette nasjonalrapport til KLD for tverrdepartemental konsultasjon. Direktoratet sendte den ferdige rapporten til CBD innen fristen 31. desember. Vi bidro også i utarbeidelsen av norske posisjoner til det 14. partsmøtet under CBD, som ble avholdt i Sharm El Sheik i Egypt i november. Utvalgte delegater fra oss deltok på partsmøtet, hvor de fulgte opp selvstendig forhandlingsansvar på flere saker og understøttet KLD på andre, i tillegg til å bidra med presentasjoner på sidearrangementer. Vi samarbeider tett med departementet i prosessen med å utvikle nye globale mål for biologisk mangfold som skal vedtas under CBD i 2020. Den niende Trondheimskonferansen om biologisk mangfold ligger inne i konvensjonens kalender, som en av arenaene for utvikling av nye mål. Vi har startet arbeidet med å forberede konferansen, som finner sted 2.-5.juli 2019. Bilaterale samarbeidsprosjekter med MoU-landene er støttet opp under dette arbeidet.

I Bernkonvensjonen har Miljødirektoratet formannen i byrået, og vi har fulgt opp denne rollen. Det er fortsatt stor usikkerhet knyttet til finansiering av konvensjonen i 2019, noe som vil kunne kreve ekstra innsats også fra oss. Norge skal rapportere om bevaringsstatus for norske arter og naturtyper som regnes for å trenge spesiell beskyttelse i Europa, jf. Bernkonvensjonen (Res. No. 8). Vi har startet arbeidet, som må være fullført i løpet av 2019.

I Bonnkonvensjonen for trekkende arter har vi fulgt opp styreledervervet og, i samråd med sekretariatet, gjennomført forberedelser til det første styremøtet etter sist partsmøte. Det ble også avholdt partsmøter

i vannfuglavltalet og Eurobats høsten 2018. Ekspertmøtet om isbjørn, som vi har delfinansiert, er utsatt og forventes å bli avholdt i 2019.

Det sjette plenumsmøtet under naturpanelet (IPBES-6), som ble holdt i Medellín, godkjente fire regionale og en tematisk utredning på landforringelse og restaurering. Miljødirektoratet, som nasjonalt kontaktpunkt, deltok i den norske delegasjonen og bidro aktivt før, under og etter møtet. Vi har også prioritert formidling av funnene i utredningene og samarbeidet godt med norske fagekspertter som har deltatt i utredningsarbeidet. Vi har fulgt opp rollen både som nasjonalt kontaktpunkt og medlem i naturpanelets byrå. Vi har koordinert norsk nominasjonsprosess av eksperter til tre nye utredninger om verdier og verdsetting av natur, bærekraftig bruk av natur og fremmede arter.

Naturpanelets tekniske støtteenhet for kapasitetsbygging (TSU) støtter gjennomføringen av den vedtatte planen for kapasitetsbygging, etter beslutningen fra plenumsmøtet. De viktigste aktivitetene i 2018 har vært å utvikle og gjennomføre et dialogmøte for å styrke samspillet mellom eksperter og beslutningstakere, og et forum for kapasitetsbygging. Forumet skal legge til rette for økt samarbeid med nye og eksisterende partnere for å gjennomføre og ytterligere mobilisere ressurser for kapasitetsbyggingsaktiviteter. Støtteenheten utførte sekretariatsfunksjoner under det sjette plenumsmøtet og organiserte en workshop for alle fellows med fokus på internasjonale beslutningsprosesser. Enheten støttet arbeidet med å rekruttere og velge nye fellows til to nye utredninger og organiserte en introduksjonsdag i tilknytning til de respektive forfattermøtene. Støtteenhetens arbeid ble evaluert i tråd med oppdrag fra KLD, og basert på anbefalingen vil det bli utarbeidet et tilbud til naturpanelets sekretariat om å videreføre støtteenheten for IPBES sitt neste arbeidsprogram (start medio-2019).

Som forvaltningsmyndighet under CITES-konvensjonen, har Miljødirektoratet både deltatt på det 70. stående møtet under CITES og ledet to arbeidsgrupper under konvensjonen. Vi har også deltatt på regionale møter under konvensjonen. Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) skal fases inn som vitenskapelig myndighet under CITES.

3.1.2 Kulturminner og kulturmiljø

Nasjonalt mål 2.1: Tapet av verneverdige kulturminner skal minimeres.

Kulturminner

Miljødirektoratet har fagansvar for natur i den nasjonale oppfølgingen av den tverrfaglige Verdensarvs-konvensjonen. Arbeidet er også i 2018 gjennomført i nært og godt samarbeid med Riksantikvaren, som har tilsvarende fagansvar for kultur.

Miljødirektoratet og Riksantikvaren har i 2018 ledet Norges arbeid som medlem i Verdensarvskomiteén (2017-2021). En viktig del av arbeidet er å delta i internasjonale arbeidsgrupper for strategisk utvikling av konvensjonen, og å utarbeide norske posisjoner til saker som ble behandlet under det årlige komitémøtet i Bahrain (42COM). Sentrale problemstillinger under møtet var å behandle nye nominasjoner til verdensarvlisten og å behandle forvaltningsutfordringer ved eksisterende verdensarvområder. Vi deltok her med vår fagekspertise.

Nasjonalt har vi forvaltet tilskuddsordningen for autoriserte besøkssentre for verdensarv og fulgt opp norske verdensarvområder med viktig naturarv gjennom faglig rådgivning og tilskudd til forvaltningstiltak. Det er per 2018 en økende arbeidsmengde knyttet til å følge opp norske verdensarvområder hvor det stilles spørsmål om de norske forpliktelsene ivaretas på beste måte, jf. konvensjonen. Havbruk på Vega, cruiseturisme og reguleringsplanarbeid i Vestnorsk fjordlandskap er eksempler som har krevd innsats knyttet til dette. Veiledningsoppgaver knyttet til konsekvensutredninger iht. Unescos krav, står sentralt i alle disse sakene.

SNO har gjennomført oppsyn med kulturminner i utmark i forbindelse med annet naturoppsyn i verneområdene.

Prioritering 13: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for å ivareta Norges medlemskap i Unescos verdensarvskomiteé

Prioriteringen er fulgt opp ved at Miljødirektoratet, sammen med Riksantikvaren, har ledet Norges arbeid i verdensarvkomiteen. Vi har forberedt og deltatt på det årlige komitemøtet i Bahrain (42COM), rapportert til KLD i etterkant og for øvrig fulgt opp saker og oppgaver som følger av komitémedlemskapet.

3.1.3 Friluftsliv

Nasjonalt mål 3.1: Friluftslivets posisjon skal ivaretas og videreutvikles gjennom ivaretagelse av allemannsretten, bevaring og tilrettelegging av viktige friluftsområder og stimulering til økt friluftslivsaktivitet for alle.

Allemannsretten

Allemannsretten står sterkt i Norge, og mange har god kunnskap om den. Kunnskapen kan imidlertid bli enda bedre, og vi ser særskilte utfordringer knyttet til enkelte aktiviteter og områder, som at

- én av fire har opplevd ulovlige stengsler i strandsonen
- stadig økte besøkstall på enkelte populære turistdestinasjoner fører til slitasje og krever mer tilrettelegging og andre økonomiske rammebetingelser for å forvalte områdene på en best mulig måte
- friluftsloven er under press, for eksempel med krav om miljø- og destinasjonsavgifter
- allemannsrettens krav om å ta hensyn til hverandre utfordres når ulike brukergrupper, som gående, syklist og skiløper, benytter de samme ferdselsårene i mye brukte, bynære områder

Vi har derfor i 2018 fortsatt arbeidet med å informere om rettighetene og pliktene som følger av allemannsretten, med spesielt fokus på sosiale medier.

Friluftslivsområder

Statlig sikring av friluftsområder sikrer varig bruk av områder til friluftsliv og ivaretar mange av de aller mest attraktive friluftslivsområdene. Vi bruker nå, i større grad enn tidligere, virkemidlene på å sikre arealer i nærheten av der folk bor. Spesielt viktig er ferdselsårer som binder grøntområder sammen. Dette er et arbeid som vi prioriterer høyt, og i dag er mer enn 00 områder varig sikret til friluftslivsformål i Norge, fordelt på over 3 500 eiendommer. 25 nye områder ble sikret i 2018.

Miljødirektoratet har nasjonalt oppfølgingsansvar for Skjærgårdstjenesten. Vi arbeider med å utvide tjenesten

nord for Hordaland, og det ble sommeren 2018 etablert en ny driftsenhet i Møre og Romsdal.

For å sikre en helhetlig planlegging som ivaretar friluftslivsinteressene, har vi gjennom de siste årene ledet prosjektet "kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder". Mer enn 350 av landets kommuner har gjennomført eller er i gang med å kartlegge og verdsette sine friluftslivsområder.

Friluftslivsaktivitet

Miljødirektoratet bidrar til økt deltakelse gjennom å samarbeide med og gi tilskudd til frivillige organisasjoner, fylkeskommuner og kommuner. Vi bidrar også gjennom prosjekter som eksempelvis friluftsliv for funksjonshemmede og innvandrere.

Den største utfordringen for å nå målet om økt friluftslivsaktivitet for alle, er å øke deltakelsen blant de som deltar minst, og å utjevne sosial ulikhet. For å oppnå dette, er det viktig å satse på enkle aktiviteter i nærmiljøet. Derfor startet vi i 2018 planlegging av "ferdselsåreprosjektet" som er en satsing på å tilrettelegge, skilte og merke sammenhengende nettverk av stier, løyper og turveier.

Nasjonalt mål 3.2: Naturen skal i større grad brukes som læringsarena og aktivitetsområde for barn og unge.

Naturen som læringsarena for barn og unge

Barn og unges muligheter for å drive friluftsliv har stor betydning for hvordan friluftslivet vil utvikle seg i framtida. Vi har også i 2018 gitt aktivitetsstøtte til frivillige organisasjoner, slik at barn og unge får tilbud om ulike friluftslivsaktiviteter i fritiden. Vi bidrar videre gjennom Den naturlige skolesekken, slik at naturen brukes som læringsarena i større grad enn i dag. Vi formidler også informasjon om allemannsretten til barn og unge i skolen gjennom ulike brosjyrer og undervisningsopplegg.

På samme måte som for voksne er det framover viktig å nå ut til de barn og unge som deltar minst i friluftslivsaktiviteter. SSBs levekårsundersøkelser måler i dag kun voksnes deltakelse i friluftsliv. Vi ser et behov for å registrere også barns deltakelse for å kunne gi en god vurdering av måloppnåelsen for dette nasjonale målet.

Andre viktige oppgaver

Motorferdsel i utmark er en vesentlig påvirkningsfaktor på friluftslivet. Miljødirektoratet veileder om motorferdselregelverket og arbeider fortløpende med å videreutvikle veiledningen, blant annet som følge av at reglene endres.

Vi har i 2018 iverksatt forsøksordning for catskiing der seks kommuner kan fastsette beltebiltraseer for catskiing. Vi har også gitt faglig råd for bruk av el-motor på mindre vann.

Fra og med 2015 har kommunene hatt anledning til å etablere snøscooterløyper for rekreasjonskjøring. Per 1. juni 2018 har 26 kommuner etablert til sammen 1 865 km slike løyper. Ordningen evalueres løpende av Norsk institutt for naturforskning på oppdrag fra oss.

SNO har økt omfanget av motorferdselskontroller og særlig prioritert kontroller knyttet til nye snøscooterløyper. Vi har registrert et økende omfang av barmarkskjøring, og framover vil det være behov for økte ressurser og fokus på oppsyn med kjøring i barmarksesongen.

Prioritering 46: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for Oppfølging handlingsplan friluftsliv, Meld. St. 18, Innst. 26 S

- *Styringsparameter 46.1: Utviklet lettfattelige digitale virkemidler*
- *Styringsparameter 46.2: Antall kommuner ferdigstilte friluftsområder*
- *Styringsparameter 46.3: Friluftsverdier i nedlagte jernbanestrekninger ivaretas*
- *Styringsparameter 46.4: Opplæring av fylkeskommunene*
- *Styringsparameter 46.5: Unødvendige restriksjoner i de statlig sikrede friluftslivsområdene er fjernet*

Arbeidet med handlingsplan og stortingsmelding har hatt høy prioritet. Samtlige styringsparametere er utkvittert, med unntak av "unødvendige restriksjoner i de statlige sikrede friluftslivsområdene er fjernet" som krever noe oppfølging også i 2019.

Vi hadde sommer 2018 kampanje med videoer på Facebooksidene til direktoratet og lanserte en quiz om allemannsretten høsten 2018.

Over 350 av landets kommuner har ferdigstilt friluftsområder, eller er i prosess med å kartlegge og verdsette.

Vi er i dialog med Bane Nor og Jernbanedirektoratet for å få oversikt over nedlagte og planlagt nedlagte jernbanestrekninger. I tillegg jobber vi med å innhente erfaringer fra steder der slik etterbruk er gjennomført.

Vi arrangerte egen samling for fylkeskommunene i november med sikte på å informere og begynne opplæring. Vi har også skaffet oversikt over arbeidsomfanget som fylkesmannen i dag bruker på fagområdet. Videre ble det sendt brev til fylkeskommunene før jul, med nærmere beskrivelse av oppgavene som blir overført. Det er også lagt en plan for videre opplæring i 2019.

Prioritering 47: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for forenkling og fornyelse av ordningen statlig sikring av friluftslivsområder

- *Styringsparameter 47.1: Status i arbeidet*

Vi deltok i det KLD-utnevnte utvalget som sekretariat, og sluttrapporten ble levert Klima- og miljødepartementet i månedsskiftet november/desember.

Prioritering 48: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for videreutvikling og drift av Nasjonale turiststier

- *Styringsparameter 48.1: Antall turiststier som har mottatt støtte*
- *Styringsparameter 48.2: Utarbeidet modell for samordning av statlige midler*

14 stier fikk tilskudd i 2018, og det ble avholdt to temasamlinger for disse prosjektene sammen med

ressursgruppa, i tillegg til tre egne ressursgruppemøter. Forskrift for tilskuddsordningen og autorisasjonskriterier ble fastsatt. Det er også gjort et arbeid som forberedelse til autorisasjon av stier i 2019.

3.1.4 Forurensning

Nasjonalt mål 4.1: Forurensning skal ikke skade helse og miljø.

Forurenset grunn og sjø

Forurensninger fra tidligere tiders virksomhet, som ligger lagret i grunn og sjøbunn, er en kilde til spredning av helse- og miljøfarlige kjemikalier. Vi rydder derfor opp lokaliteter med store og alvorlige grunnforurensninger. Arbeidet med opprydding i forurenset sjøbunn følger føringene i handlingsplanen om forurensete sedimenter fra 2007.

God framdrift i oppryddingen i forurenset sjøbunn

Av de opprinnelige 17 fjordområdene som ble prioritert for opprydding i forurenset sjøbunn, er Oslo, Tromsø, Trondheim, Harstad, Sandefjord, Farsund, Puddefjorden i Bergen og store deler av Kristiansandsfjorden ferdig ryddet. Store mengder bly, kadmium, kvikksølv, PAH, PCB og TBT er tatt ut av sirkulasjon. Oppryddingen i Stavanger, Flekkefjord og Arendal er godt i gang. Hydro er godt i gang med å planlegge opprydding i Gunneklevfjorden som en del av tiltaksplanområdet i Grenlandsfjordene. Horten starter opprydding i 2019. Hammerfest er klar for oppstart i 2020 forutsatt en statlig delfinansiering. Arbeidet med å rydde opp ved prioriterte skipsverftlokaliteter går framover.

Mange omfattende saker om opprydding i forurenset grunn

Vi behandler fortløpende innkomne søknader om opprydding eller bygging i forurenset grunn. Mange av sakene er omfattende og pågår over flere år. Oppryddinger ved tidligere Esso raffineri ved Valløy, opprydding på Brakerøya i Drammen hvor det skal bygges nytt sykehus, opprydding av de PFAS-forurensete områder ved Bodø lufthavn og lufthavnene ved Evenes, Kjevik, Rygge og Svalbard, og arbeid med Forsvarets nedlagte skyte- og øvingsfelt er eksempler på større oppryddingssaker. Opprydding i forurenset grunn i forbindelse med avvikling av gruvedriften i Svea og Lunckefjell på Svalbard, er en annen stor sak vi jobber med.

Vi prioriterer sakene der vår behandling er helt avgjørende for å komme videre, som å bygge sykehus, veier, utvikle flyplasser eller boligområder. Det betyr at en del andre grunnforurensningssaker skyves fram i tid.

Vi lanserte ny grunnforurensningsdatabase i fjor. I år har vi prioritert opplæring av fylkesmennene og kommunene i denne og utviklet nye rapporterings- og innleggingsløsninger. Vi har gjennomført en internrevisjon av direktoratets arbeid på forurenset grunn. Revisjonen påpekte blant annet dilemmaet mellom behovet for å prioritere behandlingen av søknader og akutte saker, på bekostning av å utarbeide godt veiledningsmateriale og ta tak i mer strategiske problemstillinger. Vi har gjennomført kommunetilsyn hvor kapittel 2 i forurensningsforskriften, som omhandler opprydding i forurenset grunn ved bygge- og gravesaker, har vært tema. Vi har hatt mange spørsmål om nedgravde oljetanker i forbindelse med oljefyrforbudet i 2020.

Nasjonalt mål 4.2: Utslipp av helse- og miljøfarlige stoffer skal stanses.

Miljøgifter

Oppnådd store reduksjoner i utslipp og bruk. Vi jobber kontinuerlig for å redusere utslipp og bruk av stoffer med helse- og miljøskadelige egenskaper. Vi stiller strenge utslippskrav til industrien, avfallsbehandling og oppryddingstiltak og innfører forbud og andre reguleringer for stoffer og produkter. Kravene følges opp med tilsyn. Det er oppnådd store reduksjoner i bruk og utslipp av mange av miljøgiftene på prioritetslista (verstinglista). Vi vurderer utviklingen for å nå målet som positiv, men ikke tilstrekkelig. Det er fortsatt bruk og utslipp av kjemikalier som må reduseres, og det gjelder særlig de nyere stoffene på prioritetslista.

Anbefalte nye stoff til prioritetslista

Prioritetslista er dynamisk, slik at nye stoffer kommer inn på lista når de fyller kriteriene for å stå der. Vi anbefalte i 2018 to nye stoffer og stoffgrupper til lista, og de ble tatt inn. Dette er flammehemmeren Dekloran Pluss og den korkjedede perfluorerte PFBS og relaterte stoffer.

Jobber for skjerpede reguleringer i EU

I arbeidet under de store europeiske kjemikalie-regelverkene REACH og CLP, prioriterer vi

arbeidet med å få på plass ny fareklassifisering av reproduksjonsskadelige og kreftfremkallende stoffer, få inn nye stoffer på kandidatlista og nye forbud. Kandidatlista er EUs liste over stoffer med særlig alvorlige helse- og miljøfarlige egenskaper. Stoffene på lista er kandidater til å bli strengt regulert i EU.

Vi har i 2018 jobbet for å skjerpe reguleringen på flere tungt nedbrytbare perfluorerte forbindelser, med forslag om EU-forbud mot PFHxS og å inkludere PFBS på kandidatlista og levert tre forslag om strengere fareklassifisering. En virkemiddelanalyse er utarbeidet for den bromerte flammehemmeren BMP, med tanke på videre regulering i EU. Vi har sammen med flere andre EU-land fremmet et forslag om å forby de verste tatoveringskjemikalierne i Europa og bistår i behandlingen i EUs vitenskapelige komiteer. Miljødirektoratet har bidratt til at EU i 2018 har vedtatt krav til industrien om å dokumentere helse- og miljøeffekter av stoffer på nanoform.

Aktive i EUs gjennomgang av regelverket

Vi er aktive i EU-kommisjonens gjennomgang av REACH og andre kjemikalierregelverk. Sentrale tema er kravene til næringslivet om å bedre kvaliteten på dokumentasjonen som meldes inn til ECHA, betydningen av å fremme substitusjon til stoffer med lavere risiko og å innføre flere forbud. Flere andre regelverk har betydning for bruk og utslipp av miljøgifter og vi følger arbeidet. Vi deltar aktivt i viktige, men krevende diskusjoner i EU, om hvordan materialgjenvinning kan økes uten en uønsket spredning av miljøgifter.

Nye og skjerpede globale reguleringer

Vi oppnår viktige resultater i det globale kjemikaliearbeidet. Minamatakonvensjonen om kvikksølv, der Norge var en viktig pådriver, har trådt i kraft. Arbeidet nå består i å skjerpe kravene til bruk og utslipp ytterligere. Den bromerte flammehemmeren dekaBDE er i år inkludert på Stockholmkonvensjonens forbudsliste, og Norge har vært aktive i arbeidet. Vi har videre foreslått et nytt stoff, den mye brukte perfluorerte forbindelsen PFHxS, til Stockholmkonvensjonen.. Så langt det er mulig, jobber vi for å få regulert de samme stoffene i EU og globalt. Mye av den samme dokumentasjonen skal på plass, slik at vi jobber rasjonelt.

Overvåkingsdataene er viktig også internasjonalt

Resultatene fra overvåkingsdataene våre har høy anseelse og er viktig for å få på plass en streng regulering av de verste stoffene internasjonalt. Norge bruker dataene selv, men våre overvåkingsdata brukes også av andre land i reguleringsarbeidet.

Omfattende arbeid på regulering av biocider

Biocidarbeidet krever mye ressurser og vil gjøre det i uoverskuelig framtid. Først i 2025 har alle aktive biocidstoffer i EU vært gjennom en første godkjenningrunde, og det gjelder svært mange stoffer. Når stoffene og produktene er godkjente, skal de regodkjennes med relativt hyppige mellomrom. Uten dette kan ikke produktene selges.

I tillegg til våre "egne" oppgaver i EU, har vi i år fått tildelt noen oppgaver som England har hatt ansvaret for, som en følge av Brexit. Norge bidrar på et greit, men ikke ledende, nivå i EU-dugnaden med å vurdere aktive biocidstoffer og fremme klassifiseringsforslag for disse. I 2018 har vi startet behandlingen av søknader om førstelands produktgodkjenning av antibegroingsmidler i bunnstoff fra ett norsk firma, og i impregneringsmidler for not fra tre norske firmaer. Vi er godt i gang og i rute med dette relativt omfattende arbeidet. Disse produktene er mye brukt i akvakultur og sjøfart og er viktige for norsk næringsliv. Vi har avvist forespørsler fra flere firmaer som har produkter av mindre nasjonal interesse.

Prioritering 57: Samlet vurdering av resultatopnåelse for innspill til grensesnitt CPW

- *Styringsparameter 57.1: Status i arbeidet*

En fylldig uttalelse er gitt til EU-kommisjonens høring om grensesnittet mellom regelverket for kjemikalier, produkt og avfall. Vi har forsøkt på en best mulig måte å balansere krav som hindrer spredning av miljøgifter og kravene til materialgjenvinning, som følger av en sirkulær økonomi. Vi forventer at problemstillingen fortsatt vil være til diskusjon i EU framover, og det vil være viktig å ha en god dialog med departementet om avveininger og norske posisjoner.

Prioritering 58: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for ny nominert miljøgift Stockholmkonvensjonen

- *Styringsparameter 58.1: Status i arbeidet: Global risikoprofil for perfluorert forbindelse; PFHxS er levert*

Vi leverte den globale risikoprofilen i juni 2018, som ble godkjent på ekspertmøtet til Stockholmkonvensjonen i september. Videre oppfølging av nomineringen er å utarbeide en sosioøkonomisk analyse, som skal leveres i 2019. Dette arbeidet er i igangsatt.

Konsesjonsbehandling industri

Petroleum offshore

Vi brukte mye ressurser på offshore konsesjonsbehandling i 2018. Det var stor aktivitet på sokkelen med mange leteboringer og enkelte nye feltutbygginger. Totalt fattet vi 141 enkeltvedtak, av disse var 93 tillatelser. Det har vært aktivitet i sårbare områder med leteboringer i Barentshavet og kystnære områder med store forekomster av sjøfugl og høy miljørisiko. I disse sakene var det vanskelig å stille gode nok beredskapskrav. Vi ga begrensninger i tillatelsens gyldighet i enkelte saker for å styre aktiviteten til perioder med lavere miljørisiko. I flere saker av kompleks karakter har vi samarbeidet tett med Petroleumstilsynet før tillatelse ble gitt. Vi har også deltatt i ulike fora for å informere om operatørens ansvar om å ta hensyn til miljørisiko i sin planlegging, og viktigheten av å ta kontakt med oss i god tid ved aktivitet som innebærer høy miljørisiko.

Ved nye feltutbygginger prioriterer vi på å gi gode høringsinnspill for å sikre forutsigbarhet, og bidra til at operatørene tar hensyn til miljø ved valg av løsning. Vi har pålagt utredning av tiltak til de åtte installasjonene på sokkelen med høyest risikobidrag fra utslipp av produsertvann. Svar på påleggene leveres i løpet av våren 2019.

Vi jobber fortsatt for at bransjen substituerer fluorholdig brannskum både på faste og flyttbare installasjoner, og bruken av miljøskadelige kjemikalier i brannskum er kraftig redusert. Samtidig forventer

vi en økning i utslipp av svarte og røde kjemikalier i 2018. Dette skyldes bla at vi har regulert utslipp fra kilder som tidligere ikke ble regulert, slik som svarte kjemikalier fra neddykkede sjøvannspumper.

Landbasert industri

Aktiviteten i norsk landbasert industri er stor og endringer i teknologi, organisering og produksjonsvolum medfører at vi jevnlig får søknader om endrede konsesjonsvilkår. Vi ser f.eks. en økning i virksomheter som basert på trevirke starter produksjon av ulike typer biobrensel.

I 2016 ble industriutslippsdirektivet gjort gjeldende i norsk rett, og vi følger opp med å revidere og oppdatere kravene til industrien for bransjer som er omfattet av regelverket. Vi har derfor mange saker til behandling og saksbehandlingstiden er av og til lengre enn ønskelig. Det er også stadig nye tema som det legges opp til skal vurderes i forbindelse med tillatelsene som gis til industrien. Dette bidrar til at saksbehandlingen stadig blir mer krevende og derfor tar lengre tid. Det har vært svært mange søknader om dispensasjon og unntak fra tankforskriften, som trådte i kraft i sin helhet 1/1-2019 etter endt overgangsordning for eksisterende tanker. Samtidig er det knyttet stor oppmerksomhet til noen av våre saker der det kan være sterke interessekonflikter involvert. Vi har det siste året for et eksempel brukt mye tid på å følge opp spørsmål og henvendelser i forbindelse med nytt deponi for uorganisk farlig avfall til tross for at det ikke foreligger noen søknad om tillatelse til slikt deponi.

Utslippene fra industrien går jevnt nedover, men likevel er det fortsatt virksomheter som ikke greier å overholde kravene sine som vi må følge ekstra tett opp. Samtidig er det slik at vi i takt med økende kunnskap om miljøgifter oppdager nye områder og stoffer som må vurderes. Vår strenge regulering av de prioriterte miljøgiftene oppdateres i takt med ny kunnskap. Vi har også økende oppmerksomhet på å redusere de diffuse utslippene fra industrien. De diffuse utslippene kan i enkelte tilfeller være vel så høye som punktutslippene, men svært vanskelig å vurdere og tallfeste.

Gjennom et systematisk arbeid med å følge opp vannforskriften har vi mer sammenlignbar kunnskap om tilstanden i de ulike vannforekomstene i Norge. Dette er nyttige faktagrunnlag for våre vedtak, men har også

vist seg å være et krevende system å holde oppdatert og trekke sikre slutninger fra.

I løpet av 2018 fattet vi 366 enkeltvedtak, 60 av disse var endring av tillatelser. Flere av disse sakene var store og omfattende og mange interessenter skrev høringsinnspill til sakene.

Nasjonalt mål 4.3: Veksten i mengden avfall skal være vesentlig lavere enn den økonomiske veksten, og ressursene i avfallet utnyttes best mulig gjennom materialgjenvinning og energiutnyttelse.

Avfall og gjenvinning

Krevende å redusere veksten i avfallsmengder

Det er svært krevende å nå det målet om å bryte sammenhengen mellom økonomisk vekst og mengden avfall som oppstår.

Den totale avfallsmengden økte med tre prosent fra 2015 til 2016, mens økonomien vokste med én prosent. Byggenæringen, husholdningene og tjenesteytende næringer produserer mest avfall og står for veksten, mens mengden industriavfall har gått ned. Andelen avfall som materialgjenvinnes eller energiutnyttes lå i lang tid på et relativt jevnt nivå på rundt 80 prosent, men falt til 77 prosent i 2015 og videre til 74 prosent i 2016. Vi antar at nedgangen i materialgjenvinning skyldes relative prisforhold, altså at det er billigere å levere avfall til energiutnyttelse.

God kontroll på farlig avfall

Mengden farlig avfall på avveier er svært lav, og fallende. For 2017 rapporterte SSB at om lag én prosent av det farlige avfallet gikk til ukjent behandling. Det antas at det meste av dette avfallet går inn i det ordinære avfallssystemet.

Gjennomføring av EUs revidert avfallsdirektiv

EU vedtok i 2018 et revidert avfallsdirektiv, og vi arbeider med å foreslå norsk gjennomføring av dette. Særlig viktig er arbeid med regelverk som kan bidra til å nå EUs krav til materialgjenvinning av kommunalt avfall for 2020 og betydelig strengere krav til økt materialgjenvinning og biologisk behandling, som nå er vedtatt for 2025, 2030 og 2035. Det er svært krevende for Norge å oppfylle disse kravene, også det gamle målet for 2020.

Marin forsøpling og mikroplast

Mye arbeid pågår for å redusere miljøbelastningen fra marin forsøpling og mikroplast. Vi har svart på de fleste oppdragene fra departementet innen fristen. Der vi ikke har svart innen fristen, er dette avklart med departementet. Flere av tiltakene krever en god dialog med sektormyndighetene. I løpet av våren delte vi ut ca. 77 millioner kroner til opprydding i marin forsøpling. Det kom inn 162 søknader og 74 av disse fikk støtte. Vi har prioritert oppryddingsprosjekter på strender og i sjøbunn og å videreføre prøveordningen "Fishing for litter" i opptil to år. Vi har gått gjennom sluttrapportene for prosjektene og i en del tilfeller krevd tilbake midler som ikke ble brukt i henhold til bevilgningen.

For å samordne den statlige innsatsen i opprydding av marin forsøpling, har vi etablert en samarbeidsarena med relevante statlige aktører. Hovedtema i 2018 har vært gjensidig informasjon, som grunnlag for god samordning, og riktig bruk av ressurser. Vi har bidratt med innspill til departementets arbeid mot EU, som å vurdere krav til filter for å redusere utslipp av mikroplast fra vaskemaskiner og i arbeidet med å revidere skipsavfallsdirektivet. Videre har vi vært med i oppstarten av et samarbeid med russiske myndigheter. Vi forventer økt innsats knyttet til dette i årene som kommer.

Avfallsplaner i havner

For å forenkle arbeidet med å godkjenne avfallsplaner i havn, er vi i gang med å utvikle et saksbehandlervertøy i dialog med Sjøfartsdirektoratet og Kystverket. Den kartbaserte havneoversikten som utvikles gjør det enklere for Fylkesmannen å følge opp regelverket. Vi forventer også en del forenklinger i arbeidet på grunn av endringene i regelverket som Norge har fått gjennomslag for i EU ved revidering av direktivet.

Deponi for farlig avfall

Dagens deponi for uorganisk farlig avfall vil være fullt om noen år. Vi har bidratt i arbeidet med å vurdere alternative lokaliteter for nytt deponi.

Veiledningen av fylkesmannen på massehåndtering Vi har publisert et faktaark om å mellomlagre og slutttdisponere jord- og steinmasser som ikke er forurenset. Faktaarket klargjør dagens regelverk for å håndtere overskuddsmasser, for eksempel i store samferdselsprosjekter. Det er identifisert et

klart behov for at samferdselsmyndighetene og vi samarbeider om å finne gode løsninger for å håndtere de store overskuddsmassene som oppstår i store utbyggingsprosjekter. Vi mener det vil være en god løsning om samferdselsmyndighetene og vi får et felles oppdrag om dette, med samferdselsmyndighetene som hovedansvarlig, siden de "eier" massene. På grunn av mange oppgaver på avfallsområdet, har vi ikke i ønsket grad kunne prioritere annen utvikling eller oppdatering av veiledningsmateriale til fylkesmennene.

Emballasje

Det er betydelig uro i emballasjemarkedet som følge av endringer i konkurransen på området, noe vi tror vil fortsette også i 2019. Vi har igangsatt arbeidet med å revidere emballasjeforskriften, primært for å implementere nye krav i EUs emballasjedirektiv, som ble vedtatt i mai 2018.

Mye ressurser bundet oppi faste løpende oppgaver

Vi har mange løpende oppgaver knyttet til å behandle søknader om import og eksport av avfall, klagesaksbehandling, nyttiggjøring av avfall, gjennomføring av EU-regelverk, deltagelse i internasjonale fora og arbeidet med referansedokumenter for best tilgjengelig teknologi (BREF) for avfallsbehandling.

Vi jobber kontinuerlig med å effektivisere søknads- og rapporteringsløsningene våre. Innenfor produsentansvar arbeider vi med å få på plass et nytt EE-register (elektrisk og elektronisk avfall), som kan utvides til å bli et produsentansvarsregister også på andre områder. Det elektroniske deklarasjonssystemet for farlig avfall utvides nå til også å håndtere refusjoner for spillolje. For import og eksport av avfall behandlet vi i 2018 rundt 115 importsøknader og 415 eksportsøknader, hvor ca. to tredjedeler av eksportsøknadene var digitale. For å få alle søknadene digitalisert, må dette gjennomføres i hele EU. Det ser ut til at det kan skje gjennom EUs revidering av regelverket for grensekryssende transport av avfall. Den økte digitaliseringen medfører en enklere hverdag og lavere kostnader for næringslivet og forvaltningen.

Prioritering 56: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for Marin forsøpling og mikroplast

- *Styringsparameter 56.1: Oppfølging av oppdragene om marin forsøpling og mikroplast i henhold til oversendt fremdriftsplan*

Vi er stort sett i rute med arbeidet. Vi er godt fornøyde med at vi har fått på plass en forskrift og et bedre system for å tildele tilskuddsmidlene til marin forsøpling.

Prioritering 59: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for Tilskuddsordning kasserte fritidsbåter

- *Styringsparameter 59.1: Status i arbeidet*
- *Styringsparameter 59.2: Antall utbetalte tilskudd*

I 2018 er det utbetalt tilskudd for 9 400 båter. Mottaksapparatet er gradvis bygd ut i 2018, men det er fortsatt et litt mangelfullt mottakstilbud i deler av landet.

Tilskuddsordningen til behandling og vrakpant for nye kjøretøygrupper (mopeder, motorsykler, campingvogner, bobiler og tyngre kjøretøy) ble etablert 1. januar 2018. Det er levert inn noe i underkant av 6 000 campingvogner, 260 bobiler, 4 700 motorsykler og 1 800 lastebiler og liknende. Tilskuddsordningen til utskifting av fossilt drevne varebiler med nullutslippskjøretøy, ble etablert i mai. Tilskuddene er foreløpig brukt på få kjøretøyer, på grunn av lav tilgang på nullutslippsvarebiler.

Nasjonalt mål 4.4: Sikre trygg luft. Basert på dagens kunnskapsstatus blir følgende nivå sett på som trygg luft:

- Årsmiddel
- PM_{10} : 20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$
- Årsmiddel $PM_{2,5}$: 8 $\mu\text{g}/\text{m}^3$
- Årsmiddel NO_2 : 40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$

Luft

Lokal luftkvalitet

Mengden svevestøv er det siste tiåret redusert. Det er imidlertid store årlige variasjoner. Det er et stykke igjen til måloppnåelse på nasjonale mål for luftkvalitet, særlig for svevestøv. For NO₂ var det i 2017 kun overskridelser i Oslo, og det kan se ut til at 2018 blir første år uten overskridelse på NO₂ i Norge (Forskriftens grenseverdier overholdes i større grad. Meteorologiske forhold spiller inn og dermed kan luftkvaliteten variere fra år til år. Nye virkemidler for å redusere nivåene av NO₂ er blitt tilgjengelig for kommunene, som lavutslippssoner og miljødifferensierte bompenger.

Vi følger opp og veileder kommunene etter forurensningsforskriften kapittel 7. Vi følger særlig opp byene som har krav om å sørge for å utarbeide tiltaksutredninger, og har generelt styrket oppfølgingen vår av kommunenes overvåking og tiltaksutredninger. Dette ser vi har bidratt til å løfte arbeidet med luftkvalitet i flere kommuner, som igjen bidrar til gjennomføring av flere tiltak for renere luft.

Vi har i 2018 gitt tilbakemelding på tiltaksutredninger fra Bergen, Oslo, Drammen og Ålesund. Vi har arrangert ressursgruppemøter for kommunene i sammenheng med vårens og høstens seminarer i forbindelse med Bedre Byluftforum. Vi følger opp Norges målenettverk og Referanselaboratoriet sin aktivitet for å sikre at kvaliteten på luftkvalitetsmålingene er i tråd med kravene i direktiv 2008/50/EC og 2004/107/EC.

Vi følger opp resultatet fra de midlertidige målingene av luftkvaliteten som ble i gang i 2017 i Bodø, Harstad, Rana, Brumunddal, Tønsberg, Halden og Moss. Enkelte av byene har fått krav om å forlenge den midlertidige måleperioden, og to byer har ennå ikke målt et fullt år. Vi har levert oppdraget om myndighetsfordeling og roller, og forslag til oppdaterte sonegrenser for T-1520 Retningslinje for luftkvalitet i arealplanlegging, med påfølgende leveranse på tidsplan for å revidere retningslinjen.

Vi arbeider aktivt sammen med samarbeidspartnerne i luftsamarbeidet – Vegdirektoratet, Meteorologisk institutt, Helsedirektoratet og Folkehelseinstituttet – og 1. november lanserte vi den landsdekkende varslingstjenesten for luftkvaliteten i kommunene. Nasjonalt beregningsverktøy ble lansert i februar

2017, men leverte kun data om utvalgte byer. Den 30. januar åpnet vi løsningen for befolkningen. Videre pågår arbeidet med å videreutvikle nettløsningen for å øke tilgjengeligheten av resultatene fra uEMEP for kommuner, slik at langsiktige, gode tiltak kan iverksettes, og myndighetsoppgaver i større grad knyttes til løsningen. Vi har også fått i gang arbeidet med å se på et system for utslippsdata.

Vi leverte 1.mars et utkast til omtale i EØS-notatet av bestemmelser i nytt NEC- direktiv og overordnet beskrivelse av konsekvenser for Norge.

Prioritering 60: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for lokal luftkvalitet oppfølging av kommunene

Vi har god oppfølging av kommunene som plikter å utarbeide tiltaksutredninger og handlingsplaner. Vi følger opp byer som skal måle midlertidig og gjennomgår hvilke byer som står i fare for å bryte grenseverdiene. Med mange oppdrag er det krevende å følge opp og veilede kommunene tilstrekkelig generelt, og det er behov for å oppdatere veiledere / lage nye veiledere. Vi har laget saksbehandlingsrutiner for å prøve å redusere vår egen saksbehandlingstid, men med mange oppdrag på toppen av myndighetsoppgavene ser vi at det er krevende å få raskere saksbehandling.

Langtransportert forurensning

Miljødirektoratet samarbeider med SSB om å kartlegge og rapportere utslipp av gasser under langtransportkonvensjonen (LRTAP). Utslippstallene for perioden 1990-2016 viser at forpliktelsene i Gøteborgprotokollen fra 2010 og mål gjeldende fra 2020, er nådd for NO_x- og SO₂-utslippene. Utslippene av NH₃ er over forpliktelsene fra 2010, og utslippene av både NH₃ og NMVOC må reduseres ytterligere får å nå målene som vil gjelde fra 2020.

SSB publiserte desember 2018 utslippsregnskap for hele tidsserien fra 1990 til 2017, basert på ny energibalanse. Den nye energibalansen har ført til noen forskyvninger mellom sektorer og kilder, og til justeringer i totale utslipp. Endringene er mest synlige for CO og NMVOC, hvor det er store

korrigeringer innenfor sektorene luftfart, sjøfart, fiske, motorredskaper m.m. Tallene for 2017 viser at de totale utslippene av NH₃ og CO har økt fra 2016 til 2017, mens utslippene av NO_x, SO₂ og NMVOC har gått ned.

Vi har gjennomgått og gitt innspill til IIASAs scenario for utslipp av langtransporterte gasser, som underlag for ny NEC-forpliktelse. Vi har også satt ut flere oppdrag for å få et bedre kunnskapsgrunnlag om mulige norske tiltak for å redusere utslippene.

I forbindelse med ny NO_x-avtale som skal gjelde fra 2018 mellom NHO og KLD, har vi bidratt til å etablere en metode for å kontrollere de rapporterte utslippene som skal skje i samarbeid med Skattedirektoratet.

Nasjonalt mål 4.5: Støyplager skal reduseres med 10 prosent innen 2020 i forhold til 1999. Tallet på personer utsatt for over 38 dB innendørs støynivå skal reduseres med 30 prosent innen 2020 i forhold til 2005.

Støy

Tallgrunnlaget for støyplage gjelder støyutsatte boliger beregnet av SSB i 1999 og 2014. SSBs beregning fra 2014 viser at den støyutsatte delen av befolkningen er mindre plaget av støy sammenlignet med 1999. Basert på dette når vi målet om 10 prosent reduksjon innen 2020. Indikatoren tar imidlertid ikke hensyn til nyinnflyttede i støyutsatte områder og områder med vesentlig økning i støy etter 1999. Den gir derfor ikke riktig oversikt over støyutsatte i Norge i dag. Det er flere som utsettes for støy enn tidligere. Hovedårsaken er tilflytning til, og boligbygging i, støyutsatte områder, i tillegg til generell økning i trafikk, og særlig tungtrafikk.

EUs rammedirektiv for støy inneholder krav om strategisk støykartlegging for medlemsland hvert femte år, med innlevering av handlingsplaner påfølgende år. Vi har siden 2007 rapportert data og handlingsplaner i henhold til rammedirektivet fra anleggseiere, byområder med 100 000 innbyggere eller flere, vegstrekninger med tre millioner kjøretøypasseringer per år eller flere, jernbanelinjer med 30 000 tog per år eller flere og flyplasser med 50 000 bevegelser i året eller flere. Tredje runde med strategisk støykartlegging er gjennomført, men rapporteringen til EU er noe forsinket på grunn av manglende leveranser og forventes ferdigrapportert i løpet av januar 2019.

Vi har god dialog med etatene som har ansvar for støy for de ulike kildene. Det er blant annet etablert et støyforum der kildeeierne (Statens vegvesen, Bane Nor, Avinor og Forsvarsbygg) og Miljødirektoratet møtes regelmessig. Folkehelseinstituttet og Luftfartstilsynet er også invitert til disse møtene. Videre er det etablert en arbeidsgruppe som består av representanter fra Statens vegvesen, Bane Nor, Avinor og oss for å se nærmere på fremtidens beregningsmetodikk for støy. Bakgrunnen for dette arbeidet er implementering av CNOSSOS-EU til EU-kartleggingen. Vi har også et tett samarbeid med de andre nordiske landene.

Veiledningen til retningslinje for behandling av støy i arealplanleggingen oppdateres fortløpende. Her har vi de siste årene samarbeidet med NVE om vindkraftstøy, med Forsvarsbygg om skytebanestøy og med motorsportbransjen om støy fra motorsportanlegg. I år har vi også dialog med Statens Vegvesen og Bane Nor om tilsvarende arbeid for deres kilder. Vi har på oppdrag fra KLD oppdatert normtall for fasadeisolasjon for helikopterstøy.

Tilsyn på forurensningsområdet

Vi gjennomfører risikobasert tilsyn av etterlevelse av krav og regler for virksomheter innen industri, avfalls-, offshore-, produkt, og kjemikalieområdet. Det betyr at vi bruker mest ressurser på områder der påvirkning eller risiko for påvirkning av miljøet er størst, og der det er stor risiko for brudd på miljøregelverket. Miljødirektoratet gjennomførte omlag 150 tilsyn av landbaserte industrivirksomheter og 14 omfattende tilsyn av offshoreaktører i 2018. Det ble avdekket brudd på regelverket ved 67 prosent av disse tilsynene. Ved 16 tilsyn ble bruddene ansett å være så alvorlige at vi vurderte ulike reaksjoner og spesiell oppfølging av virksomheten. Det ble ikke avdekket alvorlige brudd med offshorebransjen.

Vi avdekker mange avvik fra regelverket spesielt i forhold til virksomhetenes internkontroll (ca. 70 prosent avvik), håndtering av farlig avfall (ca. 60 prosent avvik) og utslippskontroll og vedlikehold av utslippsrelatert utstyr (i underkant av 50 prosent avvik). Vi ser over tid at tilsyn bidrar til forbedringer hos aktørene. I 2018 så vi forbedringer i pukkverkbransjen, og i bransjen for mellomagring og behandling av farlig avfall. Inspektørene avdekker en rekke avvik, men vi ser en nedgang i antall alvorlige

avvik, og avvikene er av mindre omfang. Det siste året har vi utviklet og tatt i bruk et nytt system for industritilsyn, som sikrer at det er virksomhetens samlede miljørisiko som bestemmer omfang og hyppighet for tilsyn.

En stor del av tilsynsarbeidet på forurensningsområdet er aksjonsbasert, det vil si at vi i en begrenset periode kontrollerer mange virksomheter i samme bransje, eller at vi gjennomfører mange kontroller innenfor samme tema. Tilsynsaksjoner bidrar til likebehandling av virksomhetene og enhetlig praksis, og til å gi oss oversikt over miljøpåvirkning og utvikling innen samme bransje. Flere av aksjonene gjennomføres i samarbeid med fylkesmennene, andre etater og myndigheter i andre land.

Tilsyn på produktområdet (produkter og kjemikalier) omfatter særlig importører av produkter og kjemikalier samt testing av produkter/kjemikalier som gjøres tilgjengelige på det norske markedet. Vi tilpasser tilsynsvirksomheten vår til utvikling i markedet og har økt fokus på kontroll av netthandel ved at en større andel av vår kontrollvirksomhet omfatter virksomheter som selger produkter og kjemikalier på nettet.

Totalt kontrollerte Miljødirektoratet nesten 1200 kjemikalier ved 148 kontroller hos importører, produsenter og forhandlere av kjemikalier. På kjemikalieområdet finner vi også mange avvik (internkontroll, særlig manglende risikovurderinger av leverandørene, feil i sikkerhetsdatablader, klassifisering, og registrering av kjemikalier), men vi ser forbedringer. Det er funnet færre avvik knyttet til import av båtpleiemidler, som vi har hatt fokus på siden 2016. Resultater fra årets butikkaksjon, med fokus på merking og klassifisering av kjemikalier, viser en reduksjon i antall avvik når det gjelder merking og klassifisering av kjemikalier samt færre ulovlige biocidprodukter på det norske markedet. Vi er bekymret for dårlig etterlevelse av regelverket når det gjelder informasjon om faregenskapene til kjemikalier som selges på nettet (over 80 prosent avvik).

Bildet er det samme i tilsynet med produkter. Det ble gjennomført kontroll hos 134 importører, produsenter og forhandlere av kjemikalier. Det er fortsatt mange systembrudd, men resultatene viser eksempelvis at vi finner få leketøy som mangler CE-merking (større antall manglende CE-merking av EE-produkter). Basert

på tilsynsresultater og erfaring fra Norge og andre nordiske land, antar vi at i gjennomsnitt mellom 5 og 15 prosent av produktene på markedet er ulovlige. Miljødirektoratet kontrollerte ca. 900 produkter. Vi fulgte opp nye trender, kjøpte de fleste produktene på nettet og sendte ca. 80 produkter til analyse. Vi fant ca. 45 forbudte produkter, dvs. 5 % av de kontrollerte produktene. For å sikre at antall ulovlige produkter er så lavt som overhodet mulig jobber vi tett med Tollvesenet og andre nasjonale, nordiske og europeiske tilsynsmyndigheter for å koordinere virkemiddelbruk, tilsynsinnsatsen og utveksle informasjon om farlige produkter. Vi samarbeider også med bransjene og forbrukerorganisasjoner for å øke kunnskapen hos virksomheter og forbrukere for å sikre et bedre marked for produkter i Norge.

3.1.5 Klima

Nasjonalt mål 5.1: Norge skal fram til 2020 kutte i de globale utslippene av klimagasser tilsvarende 30 prosent av Norges utslipp i 1990.

Nasjonalt mål 5.2: Norge har tatt på seg en betinget forpliktelse om minst 40 prosent utslippsreduksjon i 2030 sammenliknet med 1990.

Nasjonalt mål 5.3: Norge skal være klimanøytralt i 2030.

Nasjonalt mål 5.4: Norge har lovfestet et mål om å bli et lavutslippssamfunn i 2050.

Rådgivning klima

Det norske utslippsregnskapet utarbeides i et samarbeid mellom SSB, NIBIO og Miljødirektoratet. SSB har i desember 2018 publisert endelig utslippsregnskap basert på ny energibalanse for hele tidsreisen fra 1990 til 2017. Ny metodikk har gitt endringer i utslippsanslagene for hele perioden 1990 til 2016. Fram til 1995 er estimatet for totalutslipp for enkeltår nedjustert med mellom 0,5 og 0,2 Mt CO₂-ekv, mens det for årene fra og med 1995 er oppjusteringer på mellom 0,1 og 0,9 millioner tonn CO₂-ekv. Klimagassutslippet var 52,2 millioner tonn i 2017. Det er en reduksjon på 0,9 millioner tonn (1,6 prosent) sammenliknet med 2016. Sammenliknet med 1990 har utslippet økt med tre prosent.

Miljødirektoratet har bistått departementet i arbeidet med å rapportere under den nye klimaloven og med underlag til forhandlingene med EU felles måloppnåelse fram mot 2030,

I 2018 har det vært mange oppdrag om biodrivstoff fra KLD, først og fremst knyttet til anmodningsvedtak fra Stortinget. I tillegg gjennomførte vi i høst et innspillsmøte med bransjeorganisasjonen og andre interessenter, for å diskutere tilgjengelighet på avansert biodrivstoff nå og framover. Et oppsummerende notat ble levert til KLD. Vi har også sett på hjemmel i gjeldende regelverk til å gi forbrukerne mer informasjon om klima- og miljøeffekten av biodrivstoff, definisjonen av omsetter i produktforskriften, ansvarsplassering for kontrollmåling av drivstoffkvalitet, bistått Difi med miljø- og klimafaglige vurderinger til veiledning av anskaffelser av tunge kjøretøy og renovasjonstjenester, kartlagt norsk produksjon av biodrivstoff i dag og framover, og satt ut oppdrag for å se på produksjon av avansert biodrivstoff globalt.

Vi har samarbeidet med Landbruksdirektoratet og gitt et faglig grunnlag om utslippsreduksjoner i jordbruket til forhandlingene mellom KLD, LMD og bondeorganisasjonene, om en frivillig avtale om gjennomføring av klimatiltak i jordbruket. Vi deltar i teknisk beregningsutvalg for jordbruket og leder og deltar i utvalgets sekretariat. Vi har, sammen med Landbruksdirektoratet, sittet i sekretariatet for arbeidsgruppa og levert en rapport til LMD. Rapporten ga en gjennomgang av støtteordninger for klimatiltak i jordbruket og anbefalinger til hvordan støtteordningene kan bli mer målrettede.

Vi har også deltatt i en teknisk arbeidsgruppe med mandat om å lage et skyggeregnskap for jordbruket, det vil si et regnskap for jordbrukets samlede bidrag til klimagassreduksjoner, som inkluderer utslipp fra jordbrukssektoren og utslipp fra andre sektorer som jordbruksproduksjon er kilde til, blant annet oppvarming i driftsbygninger, utslipp fra maskinbruk og jordbruksrelaterte utslipp i LULUCF-sektoren. Videre har vi bidratt inn i transportetatens arbeid om planforslag til NTP. Vi har deltatt som rådgiver i arbeidsgruppen for klima, også i noen møter i styringsgruppa.

Vi var i 2018 i den avsluttende fase av et treårig løp med å utvikle en kommunefordelt klimagasstatistikk

og et bedre verktøy for å beregne effekt av enkelte klimatiltak. Vi har involvert KS, SSB, kommuner, fylkeskommuner og en rekke fagmiljøer i arbeidet. I starten av 2018 ble første versjon av verktøyet for tiltaksberegninger lansert, og i mars 2018 ble en første versjon av det kommunefordelte regnskapet presentert. En endelig versjon skal lanseres i løpet av mars 2019 på ny presentasjonsplattform, med tidsserie 2009–2017. I denne versjonen vil vi også publisere kommunefordelt klimagasstatistikk innen skog og arealbruk, og oppdatere utslippene fra veitransport basert på en nyutviklet veitransportmodell. Arbeidet med kommunestatistikken vil fra sommeren 2019 gå over i en driftsfase med publisering av innhold to ganger årlig.

Miljødirektoratet har ledet iverksettelsen av den treårige pilotfasen for «Planting av skog på nye arealer som klimatiltak» i samarbeid med Landbruksdirektoratet. Årlig budsjett har vært 15 millioner kroner over tre år. Tre pilotfylker har deltatt. Piloten startet i juli 2015, og i 2016 kom veiledningsmateriale og administrative støttesystemer på plass. I 2017 jobbet direktoratene tett med pilotfylkene og bisto dem i forbindelse med iverksettelsen. Den største andelen av plantingene i pilotfylkene ble gjennomført høsten 2017 og våren 2018. I februar 2019 skal direktoratene levere sluttrapportering og evaluering av arbeidet til KLD og LMD. Sluttrapporteringen og evalueringen vil gi et godt erfaringsgrunnlag fra pilotfasen og nyttige innspill til en eventuell oppskalering av tiltaket.

Vi har i 2017 og 2018 gjennomført et prosjekt for å forbedre kunnskapen om årsaker til avskoging i Norge. Det ble utarbeidet en rapport som gir en beskrivelse av omfanget, diskuterer drivere og årsaker til avskoging, og som peker på mulige tiltak og virkemidler for å redusere utslipp fra avskoging og hvordan disse kan påvirke andre interesser. Rapporten ble overlevert til KLD i mai 2018.

Vi har levert del 1 av oppdraget "Klimaeffekt på kort sikt og helseeffekter" og tiltak for å redusere svart karbon og metan. Vi arbeider videre med å oppdatere kunnskapsgrunnlaget ved å innhente kunnskap om utslipp, tiltak og klimaeffekt knyttet til vedfyring samt helseeffekten av svart karbon. Cicero har på oppdrag fra Miljødirektoratet levert en kunnskapsstatus på metan. I klima- og ren luft- koalisjonen (CCAC) er Miljødirektoratet med å lede et "task team" som

arbeider med å definere ulike veier for blant annet å oppnå de kortsiktige bærekraftsmålene (2030) og det langsiktige klimamålet vedtatt i Parisavtalen. Vi jobber også videre med metodeutvikling og strømlinjeforming for å integrere arbeidet med klimaeffekt på kort sikt til arbeidet med helhetlig rapporteringssystem mot 2030, både til Stortinget, til Klimakonvensjonen og til EU.

Vi utarbeidet en rapport på kunnskapsgrunnlaget for utforming av klimapolitikk for industrien. Rapporten vurderte blant annet det norske virkemiddelapparatet og rammebetingelsene for norsk industri på klima- og energiområdet. Formålet var å få et bedre grunnlag for å kunne vurdere utsiktene for industrien i en verden der klimapolitikken strammes gradvis inn.

Prioritering 76: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for analyser av tiltak og virkemidler 2030 målet klima

Klimalovrapportering: Miljødirektoratet bisto KLD etter avtale med tallgrunnlag og tekstlige innspill, inkludert tiltaksvurderinger på de områdene som ble avtalt med KLD. Tiltak ble oppdatert i henhold til ny referansebane og ble lagt inn på nettstedet vårt den 8. oktober: www.miljodirektoratet.no/klimatiltak. Vi leverte i september 2018 del 1 og 2 av tiltak på kortlevde klimadrivere.

Prioritering 78: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for å utvikle helhetlig rapporteringssystem og være sekretariat for det tekniske beregningsutvalget

- *Styringsparameter 78.1: Ha startet opp teknisk beregningsutvalg som har levert i henhold til mandat*

Teknisk beregningsutvalg og mandat er på plass. Vi leder sekretariatet. Det er gjennomført tre møter i utvalget i løpet av høsten 2018. Det var ingen leveranser i 2018, men en plan for første halvår 2019 er utarbeidet. Første rapport fra utvalget er planlagt i juni 2019.

I forbindelse med helhetlig regelverkssystem har vi bistått med regelverkstolkning og analyser, og planlagt prøverapportering av utslippsregnskap i januar og mars 2019.

Prioritering 79: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for analyse av konsekvenser for norsk utslippsbudsjett knyttet til klimaregelverk i EU

Vi har fulgt opp regelverksutformingen i EU og levert analyser knyttet til konsekvenser på norsk klimabudsjett, spesielt innenfor innsatsfordelingsregelverket (ESR) og skog og arealbruk (LULUCF). Vi har videre deltatt i tekniske møter med kommisjonen og gjennomfører beregninger og analyser. Vi vurderer behov for ytterligere forbedringer av LULUCF-regnskapet. Vi planlegger og har lagt en plan for å gjennomføre prøverapportering av hele utslippsregnskapet i 2019, slik at vi kan rapportere fast fra 2020. Dette er nødvendig for å fastsette Norges utslippsbudsjett fra 2021–2030. Vi har oppdatert metodikk for kvotesplitt fra 2005. Vi utarbeider referansebane for forvaltet skog som oppfyller kravene i regelverket, og vi har gitt premisser i oppdraget fra departementene i samarbeid med Nibio. Vi utarbeider utkast til plan for forvaltet skog i henhold til regelverket, som inkluderer referansebane for forvaltet skog. Dette er fortsatt under arbeid og har fått utsatt frist til februar 2019.

Prioritering 80: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for fleksibilitetsmekanismer 2030-målet

- *Styringsparameter 80.1: Status i arbeidet*

Vi har levert på flere oppdrag knyttet til dette temaet gjennom året, både på innsatsfordeling og LULUCF. For beslutningen om innsatsfordeling er det utarbeidet et større datagrunnlag, som oppdateres jevnlig når nye data og rapporteringer fra EU-land er tilgjengelige fra EEA.

Prioritering 81: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for det naturvitenskapelige grunnlaget deltagelse og faglig bistand

Vi bidro til å utvikle posisjonsnotater og hadde ansvar innen det naturvitenskapelige grunnlaget, måling, rapportering, bokføring, utslippsreduksjoner, klimatilpasning og de globale gjennomgangene under FNs klimaforhandlinger. I 2018 deltok vi på møter under klimaforhandlingenes møter i Bonn, Bangkok og Katowice, men også i andre møter koblet til forhandlingsprosessen som Cartagena-dialogen, Friends of Rules og i OCED. Vi deltok på telefonkonferanser hvor forhandlingstema ble diskutert, og vi ga også fortløpende faglig bistand til departementet, spesielt på utslippsreduksjoner, bokføring og landsektoren.

Prioritering 83: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for arbeid og utredninger med CO2-fondet for næringstransport

- *Styringsparameter 83.1: Status i direktoratets bidrag til utviklingen av CO2-fondet*

På oppdrag fra Klima- og miljødepartementet har vi laget en modell for å beregne kostnader og potensial for reduserte klimagassutslipp fra næringstransport.

Modellen er en del av kunnskapsgrunnlaget for en eventuell miljøavtale med CO2-fond for næringslivet. Arbeidet er dokumentert i en rapport (M-1047), som også inkluderer en grundig vurdering av forventet markedsutvikling for elektriske kjøretøy i segmentene varebiler, busser og lastebiler fram mot 2030.

Prioritering 84: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for oppfølging grønn konkurransekraft

Vi har i forbindelse med grønn konkurransekraft levert et større oppdrag med kunnskapsgrunnlag for et eventuelt CO2-fond for næringstransport og vi deltar inn i sekretariatet for Prosess21.

Begge oppdragene kom som følge av regjeringens strategi for grønn konkurransekraft. I forbindelse med klimarisikoutvalget bidro vi inn i arbeidet med NOU 2018:17 Klimarisiko og norsk økonomi, hvor vi leverte faglig grunnlag til kapittel 3 Klimautfordringer.

Prioritering 85: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for å sikre oppfølging av anmodningsvedtak for biodrivstoff

- *Styringsparameter 85.1: Status i direktoratets arbeid med å svare ut konkrete bestillinger etter nærmere avtale*

Vi har levert på de fleste anmodningsvedtak som ble gitt i oppdrag i 2018. Vi utredet innføring av et omsetningskrav for biodrivstoff i drivstoff til luftfart. Arbeidet er utført i samarbeid med Avinor og Luftfartsdirektoratet. Forslaget ble hørt ila sommer og oppsummering av høringsen sendt til KLD. Regjeringen ønsker å forskriftsfeste krav om 0,5 % avansert biodrivstoff fra 2020. Forslaget er til behandling i Stortinget. Vi har levert utkast til konsekvensutredning og forskrift for en økning i delkravet om innblanding av biodrivstoff i bensin til KLD i mars 2018. Det ble også levert på et tilleggsoppdrag på geografisk avstand mellom bensinstasjoner i Norge. I samarbeid med Sjøfartsdirektoratet engasjerte vi konsulenten DNV GL for å utrede muligheten for og konsekvenser av et omsetningskrav for bærekraftig avansert biodrivstoff i skipsfart, og leverte med det som grunnlag en oppsummering til KLD.

Vurderer denne oppgaven som delvis innfridd, da Miljødirektoratet har hatt mindre ressurser til rådighet for dette arbeidet enn det som er etterspurt fra KLD og har måtte skyve på endel oppdrag knyttet til anmodningsvedtak ut i 2019 (ikke-veigående og biogass).

Prioritering 90: Samlet vurdering av resultatoppgjør for faglige vurderinger til det norske klimanøytralitetsmålet

Det var ingen oppdrag i 2018.

Myndighetsoppgaver klima

Oppfølgingen av klimavotereguleringen krevde mye ressurser i 2018, fordi det var økt arbeid med å endre grunnlaget for å tildele gratiskvoter for kvotepliktige virksomheter, som har hatt kapasitetsendringer eller andre endringer som påvirker tildelingsgrunnlaget. I tillegg fulgte vi arbeidet med nytt EU-regelverk for neste kvoteperiode (2021–2030) tett, ved blant annet å delta i arbeidsgrupper som har diskutert revisjon av forordningen for overvåkning og rapportering, forordningen for akkreditering og verifikasjon og revidert regelverk for tildeling av vederlagsfrie kvoter for neste periode.

Regelverket for tildeling av kvoter i perioden 2021–2030 får status som en forordning. Regelverket trådte i kraft i desember 2018, og vi forbereder nå implementering i norsk rett (klimavoteforskriften). Innen 30. september 2019 skal alle land levere en liste over tildeling til den enkelte virksomhet til kommisjonen. Dette er en frist som er fastsatt i ETS-direktivet. Det gjør at både vi og industrien vil få dårlig tid til denne prosessen. Vi startet derfor forberedelsene av dette løpet høsten 2018, og hadde første møte med industrien om den kommende prosessen. 469 millioner kroner har blitt utbetalt i CO₂-kompensasjon i 2018 for støtteåret 2017. Støtten blir utbetalt på basis av grunnlagsvedtak fattet for hele støtteperioden (2013–2020).

Vi kvalitetssikret våren 2018 tall på biodrivstoff etter innrapportering til oss, og laget frokostseminar og nyhetsmelding. Det var også i år mye arbeid, fordi tallene ikke stemte med Skattedirektoratet, og det var flere feil i rapporteringsskjema fra omsetter og vår side. Det ble brukt 659 millioner liter biodrivstoff til veitrafikk i 2017, mot 423 millioner liter året før. Det er en økning på 56 prosent og en andel av totalsalg drivstoff på 18,8 prosent. Palmeolje var det mest brukte råstoffet, omtrent halvparten av det solgte biodrivstoffet.

Vi følger løpende opp produktforskriftens kapittel 6a, som regulerer HFK, PFK og SF₆ i produkter og i bulk, gjennom administrering av sertifiseringsordning for teknisk personell og bedrifter, kontrollaksjoner og informasjonsvirksomhet rettet mot blant annet kuldebransjen. EUs reviderte f-gassforordning med tilhørende underforordninger ble implementert i produktforskriftens kapittel 6a og trådte i kraft 14. desember 2018. Den er ennå ikke tatt inn i EØS-avtalen, men forslag til tilpasningstekster og komitebeslutning er utformet og det er enighet i de tre landene.

Miljødirektoratet sendte forslag til forskriftsendring med konsekvensutredning for implementering av Kigaliendringene av Montrealprotokollen på høring høsten 2018. Høringen inkluderte også forslag om å gjøre produktforskriftens kapittel 6a gjeldende for Svalbard og Jan Mayen. Det kom ingen vesentlige innsigelser til forslagene. Vi sendte vår anbefaling til KLD om å endre forskriften i tråd med forslagene i slutten av november. Forskriftsendringene trådte i kraft 14. desember 2018. Vi ga importtillatelse og tildelte importmengder av HFK i bulk til 16 virksomheter i andre halvdel av desember. Kigaliendringene til Montrealprotokollen, som stiller krav til slik import- og eksportkontroll (lisensiering), trådte i kraft 1. januar 2019.

Vi administrerer også refusjonsordningen for HFK/PFK og har i 2018 utbetalt nærmere 80 millioner kroner i refusjon for gass innlevert til destruksjon. Dette er et langt høyere beløp enn tidligere år, noe som skyldes at mer gass leveres inn for destruksjon, og at refusjonsattene har økt i takt med avgiftssatsen. Det ble levert gass for destruksjon tilsvarende nesten 160 000 tonn CO₂-ekvivalenter. Fram til nå er det kun Stiftelsen Returgass som har søkt om refusjon for destruert gass. I 2018 søkte imidlertid også Stena Recycling om refusjon for gass destruert ved deres anlegg i Sverige. Vi fattet vedtak om å utbetale refusjon i desember. Vi har videre utarbeidet et faglig grunnlag om status for bruk av SF₆ i Norge, framskrivinger og mulige virkemidler som ble oversendt KLD i juni.

De ozonreduserende stoffene er i all vesentlig grad faset ut av bruk. Arbeidet er nå konsentrert om å etterleve regelverket implementert gjennom produktforskriften kapittel 6. Det er, etter at det fra 1. januar 2015 ikke lenger er tillatt å etterfylle HKFK

i kjøle-/fryseanlegg, fremdeles en del henvendelser fra nasjonale aktører med spørsmål om regelverket og dispensasjoner. På tilsyn som vi utfører, erfarer vi fremdeles at det er anlegg i drift – og delvis kasserte anlegg med HKFK. Det er derfor fortsatt behov for å følge opp etterlevelse av regelverket.

UndNorge har siden 1. januar 2018 for en toårsperiode, overtatt "EFTA-setet" i det utøvende styret (ExCom) til det multilaterale fondet under Montrealprotokollen. Vi har påtatt oss denne nye rollen, som innebærer å representere den såkalte EFTA-land gruppen, som består av Finland, Island, Liechtenstein, Norge, Sveits, Sverige og Østerrike. Arbeidet omfatter i hovedsak å forberede og delta på de årlige møtene, og å koordinere og inkludere de andre landene i vår gruppe.

Forbud mot å fyre med mineralolje til oppvarming av bygninger fra 2020, ble fastsatt juni 2018. Vi har i 2018 vurdert høringsinnspill og sendt anbefaling til KLD, om tilleggshøringen som gjaldt unntak fra forbudet for landbruksbygg og midlertidige bygg. Vi har videre levert og publisert en veileder til hele forskriften rettet mot kommuner og, i samarbeid med NVE og Enova, drevet aktiv veiledning ut mot kommuner og andre. Vi leverte i januar 2018 en utredning til KLD om bruken av mineralolje til byggvarme på bygge- og anleggsplasser.

Prioritering 88: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for Forberedende arbeid til norsk deltakelse i CORSIA

Vi følger prosessen tett, og deltar på aktuelle møter. Vi har kontakt med Samferdselsdepartementet og KLD, som følger forhandlingene i ICAO. Vi har også kontakt med de aktuelle flyselskapene.

Prioritering 82: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for å utvikle verktøy for lokal klimastatistikk og styrke det lokale klimaarbeidet gjennom Klimasats

- *Styringsparameter 82.1: Status for arbeidet med Klimasats*
- *Styringsparameter 82.2: Status for arbeidet med å sikre erfaringsoverføring mellom kommuner om lokale klimatiltak*
- *Styringsparameter 82.3: Status for arbeidet med utvikling av verktøy for lokal klimastatistikk og hvordan dette kan bidra til utvikling av lokalt klimaarbeid*

Arbeidet med lokale utslippsreduksjoner henger sammen med vårt arbeid med å få fram kommunefordelt utslippsstatistikk, veiledning på klima- og energiplanlegging, samt økonomisk støtte gjennom Klimasats-ordningen. Miljødirektoratet har videre utviklet alle disse tre virkemidlene, noe som har bidratt til å styrke kommunene evne til å planlegge og gjennomføre lokale klimatiltak.

Kommunal klimagasstatistikk vil lanseres med nytt innhold og ny funksjonalitet i mars 2019. Blant annet vil utslipp fra veitrafikk nå bli beregnet vha. en ny modell utviklet av NILU, og statistikken vil nå også inkludere utslipp og opptak av klimagasser fra arealer og arealbruksendringer i kommuner. Det har blitt utviklet en database og et produksjonssystem for statistikken, for å sikre en ressurseffektiv driftsfase for fremtidige leveranser. Klimagasstatistikkens systemer ses i sammenheng med behovene i lokal luftkvalitet-prosjektet.

Antallet klimasats-søknader i år var 355. Dette er det høyeste søknadstallet hittil. Samlet søkesum var 318 millioner kroner. 252 søknader fikk tilsagn om til sammen 147 millioner kroner. I utgangen av 2018 er det utbetalt 107 millioner kroner fra ordningen ble opprettet i 2016. God dialog med fylkesmannen, andre støtteforvaltere og faginstanser gjør at vi unngår overlapp med andre ordninger og prioriterer gode søknader. Følgeevalueringen av Klimasats viser at i tillegg til klimagassreduksjon, øker kommunenes kompetanse om klimatiltak gjennom søknadsarbeidet og i prosjektoppfølgningen. Mange prosjekter i kommunene blir forsinket av ulike årsaker, men følgeevalueringen viser at få prosjekter blir avlyst. Ca. 200 kommuner deltar i år i et interkommunalt klimanettverk som mottar klimasats-støtte. Ca. halvparten av landets kommuner har søkt Klimasats-støtte en eller flere ganger.

Utvikling av veiledning basert på, og spredning av kunnskap fra, gjennomførte Klimasats-prosjekter, er satsingsområde i år takket være tre millioner kroner til arbeidet. En av de viktigste kanalene for dette har vært webinarer, som har blitt tatt svært godt imot av kommunene. Vi arrangerte klimasamlinger for kommunene i tett samarbeid med bl.a. FK og FM i Vestland- og Trøndelagregionene. Veiledningen på Miljøkommune.no styrkes blant annet med kunnskap fra Klimasats-prosjekter. Fylkesmennene skal tidlig 2019 levere oversikt over status for kommunenes klima- og energiplanlegging i 2018. Oversikten vil vi bruke til å målrette videre arbeid med lokale klimatiltak.

Prioritering 86: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for å implementere Kigalivedtaket under Montrealprotokollen ved å innføre importrestriksjoner

- *Styringsparameter 86.1: Nytt regelverk vedtatt*

Forskrift som innfører import- og eksportkontroll i hht Kigaliendringene under Montrealprotokollen ble fastsatt 14. desember. Importtillatelse for 2019 ble gitt til 16 aktører 20. desember 2018.

Prioritering 89: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for å videreutvikle kompetanse og kunnskap på grønne anskaffelser

Siden vi ikke har mottatt noen oppdrag eller ytterligere konkretiseringer av aktiviteter på denne prioriteringen, legger vi til grunn at leveransene og aktivitetene våre er i tråd med forventningene. Vi sendte en oversikt til KLD over aktiviteter knyttet til denne føringen i juli.

Nasjonalt mål 5.5: Reduserte utslipp av klimagasser fra avskoging og skogforringelse i utviklingsland, i samsvar med bærekraftig utvikling.

Skogtiltak utviklingsland

Miljødirektoratet deltok i 2018 på et innledende møte om KLDs behov for støtte i klima- og skoginitiativets arbeid med måling, rapportering og verifisering (MRV)

av klimagassutslipp fra tropisk skog. Vi har også levert en vurdering av programdokumentet (The Emission Reductions Program Document - ERPD) fra Indonesia med basis i Karbonfondets metoderammeverk (The Carbon Fund Methodological Framework guidelines). Vi har hatt mindre ressurser til rådighet for dette arbeidet, enn det som har vært etterspurt fra KLD. Vi forventer at det er behov for at vi bidrar inn i dette arbeidet også i 2019.

Prioritering 87: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for Støtte Klima- og skoginitiativet

Vi har deltatt på et innledende møte og har levert en vurdering av "the Emission Reductions Program Document (ERPD)" fra Indonesia med basis i the Carbon Fund Methodological Framework guidelines.

Vurderer denne oppgaven som delvis innfridd, fordi Miljødirektoratet har hatt mindre ressurser til rådighet for dette arbeidet enn det som er etterspurt fra KLD.

Nasjonalt mål 5.6: Politisk mål om at samfunnet skal forberedes på og tilpasses klimaendringene.

Klimatilpasning

Rapporteringen på miljømål 5.6 er utarbeidet på grunnlag av innspill fra en rekke etater. Vi har også utviklet og rapportert på en indikator for miljømålet, som er publisert på Miljøstatus.no.

Med støtte fra oss har Klimaservicesenteret (KSS) jobbet med å videreutvikle samfunnsnyttige og brukerrelevante produkter og tjenester. De utarbeidet i 2018 en rapport om klimaendringer i norsk Arktis (Climate in Svalbard 2100 – a knowledge base for climate adaptation), inkludert klimaprofiler for Svalbard. Rapporten blir publisert i februar 2019.

Flere viktige utredningsprosjekter, som gir ny kunnskap om konsekvenser av klimaendringer for det norske samfunnet, er utarbeidet i 2018 og har blant annet vært underlagsmateriale for Klimarisikoutvalget. Vi publiserte i februar en utredning om konsekvenser for Norge av klimaendringer i andre land. Lanseringen ble fulgt opp med et arbeidsveksted med forvaltning

og næringsliv, som resulterte i anbefalinger til videre arbeid. I tillegg er kunnskapsgrunnlaget om konsekvenser av klimaendringer i Norge frem mot 2100, sammenstilt for første gang siden NOU 10/2010 Tilpassing til eit klima i endring, som ble utarbeidet i 2010.

Vi fokuserer på å styrke Fylkesmannen gjennom styringsdialogen og støtter kompetansebyggende prosjekter i flere fylkesmannsembeter. Ett av prosjektene, en veiledning om hvordan integrere klimahensyn i planlegging på natur- og miljøområdet, ble ferdigstilt i 2018. Værsmart! – et introduksjonskurs i klimatilpassing for kommuner – ble gjennomført i tre fylker. I tillegg var klima, både utslippsreduksjoner og klimatilpassing, tema på miljøvernledersamlingen i mai.

Vi leverte 1. juni et foreløpig utkast til veiledning om tilpassingsdelen av de statlige planretningslinjene for Klima- og energiplanlegging og klimatilpassing som ble vedtatt i september 2018. Vi fikk et oppdrag i slutten av 2018 om å ferdigstille veiledningen i samarbeid med sektormyndighetene, og å levere den i oktober 2019.

Vi etablerte i 2017 en nettverksgruppe for direktorater og statlige selskap som jobber med klimatilpassing. Gruppen hadde ett møte i 2018 der hovedtemaet var erfaringer med å integrere klimatilpassing i egne arbeidsområder og hvordan vi kan styrke kommunens klimatilpassingsarbeid.

Videre drifter vi et nasjonalt kommunenettverk, I front, forvalter en tilskuddsordning for klimatilpassing i kommuner og fylkeskommuner, og drifter Klima-tilpassing.no. Høsten 2018 arrangerte Miljødirektoratet, sammen med NVE, KS og DSB, en nasjonal klimatilpassingskonferanse med over 400 deltakere.

Miljødirektoratets klimatilpassingsstrategi for perioden 2018–2022 er vedtatt. Strategien identifiserer hva klimaendringer betyr og hvordan dette skal jobbes med innenfor direktoratets sektoroppgaver og ansvarsområder.

Tverrgående arbeid knyttet til klima

Arbeidet med FNs klimapanel er inne i en intensiv fase. Vi har i 2018 arbeidet med å tilrettelegge for at norske forskere/eksperter kan fortsette med å levere verdifulle bidrag til klimapanelet sitt arbeid. Vi har koordinert, både internt og eksternt,

kommenteringsrunder på utkastene til alle de tre spesialrapportene om 1,5 grader, landarealer og hav og kryosfære, og for en metoderapport som skal oppdatere deler av metodikkene for de nasjonale utslippsregnskapene. I tillegg var det omfattende arbeid knyttet til lanseringen og spredningen av resultater og kunnskap fra spesialrapporten om 1,5 graders global oppvarming.

Hovedrapporten (AR6) er fortsatt i oppstartsfasen, men arbeidet er påbegynt og totalt 19 norske forskere/eksperter ble i april utvalgt til å bidra i dette arbeidet. FNs klimapanel har fortsatt en utfordrende økonomisk situasjon. Panelet diskuterer flere måter for å sikre det videre arbeidet med rapportene i sjettede hovedsyklus og ser på alternativer for å dekke nødvendig finansiering i et lengre tidsperspektiv. Norge bevilget 7,5 millioner kroner til panelets fond i 2018, i tillegg ble det bevilget et ekstra bidrag på fire millioner kroner, knyttet opp mot kommunikasjonsarbeid og formidling. Dette er et stort bidrag sammenliknet med en del andre land. De diskuterer også hvordan FNs klimapanel sine fremtidige sykluser og produkter kan understøtte de globale gjennomgangene under klimakonvensjonen. Norge har rollen som rapportør i denne arbeidsgruppen.

I klimaforhandlingene under Klimakonvensjonen bidrar vi til utvikling av posisjonsnotater innen det naturvitenskapelige grunnlaget, måling, rapportering, bokføring, utslippsreduksjoner, klimatilpassing og de globale gjennomgangene under FNs klimaforhandlinger. Vi deltok i 2018 på møter under klimaforhandlingenes møter i Bonn, på det ekstraordinære møte i Bangkok og på toppmøtet i Katowice, men også i andre møter koblet til forhandlingsprosessen, som Cartagena-dialogen, Friends of Rules og i OCED. Vi deltok på telefonkonferanser hvor forhandlingstema ble diskutert, og vi ga også fortløpende faglig bistand til departementet, spesielt på utslippsreduksjoner, bokføring og landsektoren.

Andre fase av samarbeidsprosjektet med Kina om å etablere et nasjonalt kvotesystem, ble startet i mars 2016 (prosjektperiode 2016–2018). Formålet med samarbeidet er å bidra til å implementere Kinas nasjonale kvotesystem. Vi har fokusert på følgende områder: Tildeling av kvoter; Etablering av et verifikasjonssystem knyttet til kvotesystemet; Kapasitetsbygging; Etablering av en nettside hvor all

informasjon knyttet til det nasjonale kvotesystemet skal samles. Arbeidet på alle områdene er avsluttet i løpet av 2018, med unntak av aktiviteten knyttet til verifisering, som skal avsluttes våren 2019. Det vil være en offisiell avslutning av alle aktivitetene i fase II i løpet av 2019. I 2018 har det blant annet vært flere arbeidsmøter mellom norske og kinesiske partnere. I tillegg ble det gjennomført en studietur til Norge i juni der fokuset var norsk industris erfaringer med ETS. Videre var det en studietur til Norge i januar 2019, med bred deltakelse fra ulike departementer i Kina. Det har også vært diskusjoner om å videreføre samarbeidsprosjektet i en tredje fase i 2018, men disse diskusjonene er ikke ferdige.

Vi jobber også for å øke kunnskapsgrunnlaget om havets rolle i lavutslippssamfunnet, blant annet gjennom Nordisk ministerråds prosjekt om blå skog (tareskog, tang og ålegras) og blått karbon. Prosjektet skal blant annet gi oppdaterte estimater om utbredelse av og karbonopptak i blå skog i Norden, og om hvor mye av produksjonen i nordisk blå skog som blir langtidslagret i marine sedimenter.

Tilsyn klima

På klimaområdet er det særlig kvotetilsyn og kontroll med eiere av og virksomheter som jobber med anlegg som benytter fluorholdige gasser, som er hovedfokuset på tilsyn. Det ble gjennomført fem kvotetilsyn med industrivirksomheter og 34 tilsyn med installatører og eiere av anlegg med HFK-gasser i 2018. Vi fant avvik i 54 prosent av kontrollene (66 prosent i 2017).

Vi har sett en nedgang i antall avvik når det gjelder vedlikehold av anlegg som benytter fluorholdige gasser. Tilsyn har over tid bidratt til at regelverket er bedre kjent i næringslivet, men avviksprosenten på disse temaene er fortsatt høyt (ca. 40 prosent). Alle tips om manglende sertifisering av virksomheter som arbeidet med anlegg, som bruker fluorholdige gasser, er fulgt opp med brev. En rekke av disse virksomhetene velges i tillegg ut for inspeksjon.

Prioritering 77: Samlet vurdering av resultatoppgjør for Pathway-arbeidet i CCAC om COP 24

Arbeidet er gjennomført i henhold til avtaler med KLD og avsluttet, fordi COP24 fant sted i desember 2018.

3.1.6 Polarområdene

Nasjonalt mål 6.1: Omfanget av villmarkspregede områder på Svalbard skal holdes uforandret, naturmangfoldet skal bevares tilnærmet upåvirket av lokal aktivitet.

Svalbard

Svalbards kystområder og de tilgrensende hav- og drivisområdene er lite påvirket av lokal aktivitet, men det er en sterk vekst av tilreisende turister til øygruppen. For å at vi skal kunne nå miljømålene for Svalbard, er det derfor viktig at forvaltningen har et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag, og at vi aktivt bruker virkemidlene våre.

Oppfølging av Svalbardmeldingen står sentralt, og arbeidet med forvaltningsplaner for verneområdene er prioritert. Vi legger vekt på å sikre naturmangfoldet i begge disse, i tillegg til å bevare omfanget av villmarkspregede områder og legge til rette for å utvikle reiselivet i Isfjord-området innen rammene av miljømålene.

Vi har levert en utredning om sammenhengende villmarksnatur på Svalbard og ledet arbeidet med å identifisere nye/forbedre indikatorer for polarområdene. Vi har etablert nye rutiner med Sysselmannen for å følge opp forurensningssaker, som forurenset grunn og avløp, og vi har sendt et forslag til endringer i avfallsregelverket til KLD. I forbindelse med opprydning og tilbakeføring av naturinngrep i Lunckefjell og Svea, er vi en viktig rådgiver for sysselmannen på våre ansvarsområder. Dette blir en stor og utfordrende oppgave for Sysselmannen og oss de nærmeste årene. Vi bistår fortløpende KLD i etatsstyringen av Sysselmannen, inkludert å koordinere innspill til tildelingsbrev for både Sysselmannen og Norsk Polarinstitut.

Nasjonalt mål 6.3: Negativ menneskelig påvirkning og risiko for påvirkning på miljøet i polarområdene skal reduseres.

Polarområdene

Oppvarmingen i nordområdene skjer mer enn dobbelt så raskt som det globale gjennomsnittet. Samtidig kan ny industri- og næringsaktivitet utgjøre et negativt press på habitater og økosystemer. Disse

utfordringene krever økt kunnskap og vurderinger av nye forvaltningstiltak.

Arbeidet i Arktisk Råd

Arbeidet i Arktisk råd er viktig for å videreutvikle kunnskaps- og beslutningsgrunnlaget for å forvalte miljøet og ressursene i nord. Vi har ledet arbeidsgruppen på klima og forurensning (AMAP) fra 2017 og vil ha denne rollen fram til våren 2019. Vi har prioritert arbeidet med å sikre god framdrift i den vedtatte arbeidsplanen, rapporteringen til Senior Arctic Officials og leveranser til utenriksministermøtet våren 2019. Norge har ledet arbeidet med å slutføre AMAP sin kunnskapsoppdatering for havforsuring i Arktis. Den beskriver biologiske og sosioøkonomiske effekter og har fått mye oppmerksomhet.

Biodiversitetsgruppen CAFF gjennomførte i høst en konferanse der et viktig tema var vern og bruk av biologiske ressurser i Arktis. Vi er aktive deltagere i CAFFs Circumpolar Biodiversity Monitoring Programme (CBMP), som er det viktigste sirkumpolare overvåkingsprogrammet for biologisk mangfold i Arktis. En statusrapport for biologisk mangfold i ferskvann er utarbeidet og legges fram for ministermøtet i mai 2019. Rapporten viser forskjeller i biologisk mangfold mellom de ulike arktiske regionene, og den gir en anbefaling om framtidig overvåking av ferskvann, som økt bruk av fjernmålingsmetoder og mer enhetlig innsamlings- og analysemetodikk. CBMP har ferdigstilt en overvåkingsplan for kystområder, som blant annet har gitt grunnlag for oppstart av økosystemovervåking i kystvannet på Svalbard. En annen nylig utredning om biologiske effekter av POPs og kvikksølv, vil bli viktige innspill til Stockholm- og Minamatakonvensjonene.

I arbeidet i den marine arbeidsgruppen, PAME, har vi særlig prioritert arbeidet med økosystembasert forvaltning, marin forsøpling og marine verneområder. Vi er rådgiver for KLD i forureningsgruppen, ACAP. Norge har formannskapet i isbjørnavtalen fram til 2020 og prioriterer særlig arbeidet med å implementere den sirkumpolare handlingsplanen og arbeidet med å videreutvikle de internasjonale samarbeidsrammene for avtalen.

Barenstsamarbeidet og det bilaterale samarbeidet med Russland

Vi følger opp arbeidet i undergruppen Barents Hotspots under Barentssamarbeidet. I det bilaterale

miljøsam arbeidet mellom Norge og Russland legger vi vekt på å få til gode samarbeidsaktiviteter. Den norske og den russiske riksrevisjonen gjennomførte i 2018 en parallellrevisjon av miljøsam arbeidet Norge–Russland. Konklusjonen er at arbeidet er en viktig samarbeidsarena mellom våre to land, men at det fortsatt er rom for å styrke samarbeidet ytterligere i flere av prosjektene, og å synliggjøre nytten av kunnskapen som samarbeidet framskaffer.

Prioritering 110: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for forvaltningsplaner for verneområdene på Svalbard

- *Styringsparameter 110.1: Andel verneområder med godkjent forvaltningsplan*
- *Styringsparameter 110.1: Status i arbeid for Isfjordområdet*

Status for andel verneområder med godkjent forvaltningsplan er uforandret fra 2017. Områdene som har godkjent forvaltningsplan er naturreservatene Nordaust-Svalbard, Sørøst-Svalbard, Hopen og Bjørnøya. Vedtak for forvaltningsplan for de tre nasjonalparkene og 15 fuglereservatene på Vest-Spitsbergen avventer behandling av forskriftsendringer som ligger til behandling i KLD.

Prioriteringen om Isfjordområdet er bare delvis fulgt opp. Arbeidet med forvaltningsplanen for Isfjordområdet er forsinket hos Sysselmannen på grunn av manglende kapasitet og andre prioriterte oppgaver. Arbeidet med innhenting av kunnskapsgrunnlag er startet.

Prioritering 111: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for norsk formannskap for Arktisk råds arbeidsgruppe AMAP

- *Styringsparameter 111.1: Norge arrangerer AMAP-møter i tråd med arbeidsplanen og tilrettelegger for rapportering til Senior Arctic Officials*

Miljødirektoratet har ledet AMAP siden mai 2017 og framdriften er i tråd med arbeidsplanen når det

gjelder rapportering til Senior Arctic Officials og leveranser til utenriksministermøtet våren 2019. Utviklingen av et nytt strategisk rammeverk for AMAP og konkretiseringen av arbeidsprogrammet for 2019-2021, skal sikre at arbeidet på klima og forurensning fortsatt har høy vitenskapelig kvalitet, reflektere Arktisk råds behov og være egnet til å løfte arktiske problemstillinger inn i relevante nasjonale, regionale og globale samarbeidsarenaer.

Prioritering 112: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for norsk ledelse for det internasjonale isbjørnsamarbeidet

- *Styringsparameter 112.1: Initiativ til tydeligere gjennomføringsplan*

To av de fire tiltakene som Norge har forpliktet seg til å gjennomføre i formannskapsperioden, har å gjennomføre sikrkumpolar handlingsplan for isbjørn (CAP) som hoved- eller delfokus. Tiltakene er å utarbeide kunnskapsstatus for miljøgifter i Arktis og påvirkning disse har på isbjørn, og å gjennomføre en vitenskapelig workshop med fokus på CAP-tiltak. Begge skal resultere i tydeligere planer for gjennomføring av CAP-tiltak, spesifikt på miljøgifter og mer generelt på forskningstiltak knyttet til isbjørnhabitat.

Innen det første av tiltakene er det bestilt en rapport fra Norsk Polarinstittutt, og her er utkastet sendt på fagfelleevaluering. Vi har fulgt opp bestilleransvaret vårt gjennom løpende oppfølging. Innen det andre tiltaket er det bestilt en workshop som skal gjennomføres av polarinstittuttet i februar 2019. Planleggingen i rute. Vi har koordinert forskerne og implementeringsgruppa under avtalen.

Vi er i ferd med å planlegge en midtveisgjennomgang av CAP, som skal gjennomføres i 2019.

Vi har også tatt initiativ til at partslandene skal utarbeide en milepælsplan for gjenværende tiltak under CAP for 2019-2025.

3.1.7 Oppgaver på tvers av resultatområdene

Tverrgående Internasjonalt samarbeid

Effektiv implementering av EU regelverk

Det skjer fortløpende endringer i EUs regelverk som er omfattet av EØS-avtalen, og som derfor skal implementeres i norsk regelverk. Vi har gode og effektive prosesser for dette, noe som ikke minst er viktig for norsk næringsliv, som ofte konkurrerer i EU-markedet. Vi har i 2018 overtatt oppgaver fra departementet knyttet til å implementere norsk kjemikalierregelverk, og vi bruker en god del ressurser på det.

Samarbeide med land under EØS midlene

Som rådgiver i åtte klima- og miljøprogrammer under EØS-midlene, har vi bidratt til å utforme programmene for finansieringsperioden fram til 2024. Målet er å forbedre miljøtilstanden i det enkelte mottakerland og i Europa som helhet. Styrking av landene for å overholde EU-regelverk og bidra positivt til videre utvikling av EU-arbeid, er sentralt. Det er også en viktig målsetting å utvikle de bilaterale relasjonene mellom Norge og våre åtte samarbeidsland (Bulgaria, Romania, Slovenia, Slovakia, Tsjekkia, Polen, Estland og Latvia), hvor det åpnes for muligheter for gjensidig læring og erfaringsutveksling.

I alle programmene er det gode muligheter for prosjektsamarbeid mellom virksomheter fra mottakerlandet og Norge. Som del av vår rådgiverrolle har vi arbeidet for å engasjere og motivere potensielle norske partnere. Vi arrangerte i november 2018 en vellykket konferanse for denne målgruppen. Elleve mottakerland med klima- og miljøprogrammer, inkludert våre samarbeidspartnere. To predefinerte prosjekter med Miljødirektoratet som partner er forberedt for gjennomføring fra 2019 og et par år framover, hvor fokus er på kapasitetsbygging innen henholdsvis klimapolitikk i Latvia og kjemikalieforvaltning i Romania.

Koblinger EØS midler og globale forhandlinger

En vellykket kopling mellom bruk av EØS-midlene og de globale klimaforhandlingene ble markert i tilknytting til klimamøtet COP24 i Katowice i Polen, gjennom at det ble gjennomført et seminar om forutsetningene for en balansert og rettferdig overgang til lavutslippssamfunnet. Temaet var

Norske og polske erfaringer knyttet til sosiale, økonomiske og miljømessige konsekvenser av store omstillingsprosesser. Seminaret ble gjort mulig gjennom samarbeidsprogrammet for miljø, energi og klima med Polen, som vi er partner i.

Deltagere i globale og regionale miljøprogrammer

Vi deltar i mye arbeid under FNs miljøprogram. De fleste områdene er omtalt under de ulike fagområdene. Et område som ikke er nevnt andre steder, er arbeidet med den sjettede Global Environment Outlook (GEO6), hvor vi bistår KLD, blant annet med å kvalitetssikre rapporter. Planen skal legges fram på UNEA i 2019. Vi har fått overført oppfølgingsansvar for det internasjonale ressurspanelet og FNs tiårige program for bærekraftig produksjon og forbruk (også kjent som "one planet") fra departementet, og likeledes oppfølgingen av prosjekter i EECCA-land (tidligere Sovjet republikker).

Miljørettet utviklingssamarbeid og olje for utvikling

Oppdragsmengden i land vi samarbeider med innen miljørettet utviklingssamarbeid varierer i arbeidsomfang ut fra politiske prioriteringer og ressurstilgang. Gjennom prosjektsamarbeidet med Kina om kvikksølv og klimavoter, har vi fått kunnskap og innsikt som har vært nyttig i konvensjonsarbeidet på disse områdene. Det er derfor positivt at vi i 2018 fikk startet opp et nytt kjemikalieprosjekt og en dialog om en ny fase av klimavoteprojektet etter at fase to avsluttes våren 2019. Vi forventer at et nytt prosjekt med Kina om svart karbon vil starte opp i løpet av våren 2019. Avslutning av det vellykkede samarbeidet om å etablere en nasjonalpark og vannforvaltningssystem i Ya'an er utsatt til våren 2019.

I Myanmar er prosjektene om naturforvaltning og farlig avfall videreført. Vårt arbeid med farlig avfall avsluttes i mars 2019, men videreføres gjennom SINTEF. Arbeidet med naturmangfold videreføres. Samarbeidsprosjektet med India om naturmangfold avsluttes i 2018, men det er innledet dialog om innhold i et mulig nytt prosjekt. Videre har vi fulgt opp et nytt prosjekt om å regulere kjølegasser (HFK) fra 2017. I Sør Afrika samarbeider vi om å styrke deres kapasitet til å produsere klimaregnskap som er i tråd med internasjonale rapporteringskrav.

Det er fortsatt høy aktivitet og mye etterspørsel etter vår kompetanse i Olje for utvikling (Ofu). Samarbeidet med UN Environment fungerer svært godt og avlaster oss på ressursbruk. Så langt det er hensiktsmessig bruker vi også konsulenter over felles rammeavtale med Oljedirektoratet. Vi har en tett og god dialog med KLD om hvilke land som er høyest politisk prioritert, og hvor KLD klart forventer bidrag fra oss.

I samarbeid innen miljørettet utviklingssamarbeid er det ofte Miljødirektoratets myndighetskompetanse landene etterspør. De er ofte i en prosess med å bygge opp sin egen miljøforvaltning og etablere de nødvendige lover og regler. I en slik fase mener vi de norske miljømyndighetene selv har best kunnskap og erfaring til å kunne bidra med etterspurt kompetanse. Annen type kompetanse, som teknisk eller annen spisset fagkunnskap, vil vi normalt hente inn fra konsultantselskaper og andre. Disse vil ofte ha en langt høyere timepris, enn hva vi selv opererer med. Det er derfor viktig å vurdere en god arbeidsdeling ved prosjektstart som både tar hensyn til ressursbruk, hvem som har kompetansen og til kostnadene forbundet med arbeidet.

Kunnskap og formidling

Forskning

Miljødirektoratet skal utføre kunnskapsbasert forvaltning, og forskning er en sentral del av kunnskapsgrunnlaget vårt.

Vi har i 2018 hatt programstyrerepresentanter i programstyrene til Klimaforsk, Marinforsk og Miljøforsk. Representantene og deltagere fra direktoratet i rådgivende panel har gitt innspill til utlysningstekster og deltatt i søknadsbehandlingen og bidratt til å øke forvaltningsrelevansen i programmene. Vi har også deltatt i norsk referansegruppe for miljødelen av Horisont 2020 og gitt innspill til miljødelen av EUs rammeprogram Horisont 2020 og det neste rammeprogrammet, Horisont Europa.

Vi har gjennomført kontaktmøter med alle miljøinstituttene og orientert om våre prioriterte oppgaver og kunnskapsbehovene knyttet til disse. Vi har også hatt dialogmøte med Norsk Polarinstitutt, og gitt innspill om forsknings- og overvåkingsbehov i tildelingsbrevet for 2019. Vi er focal point i internasjonale prosesser som setter forskningsagenda: IPCC, IPBES og IRP.

Vi har god dialog med KLD om forskningssaker. Det viktigste i 2018 har vært å følge opp KLDs kunnskapsstrategi og arbeidet med strategiske instituttsatsinger. Vi følger opp kunnskapsstrategien gjennom oppdragene som er en direkte oppfølging av strategien, og ved å følge opp føringer i strategien om hvordan vi skal løse oppgavene våre. Vi har rapportert på oppdragene under fagområdet kunnskap, prioritering 118 om oppfølging av KLDs kunnskapsstrategi 2017–2020 og under andre oppdrag hvor strategien er konkretisert.

Miljøovervåking

Miljøovervåking i 2018 har gitt ny kunnskap om norsk miljø både gjennom den langsiktige trendovervåkingen vår, men også gjennom kampanjer og kartlegginger. Klimagassoovervåkingen viste at det i 2017 var et historisk høyt nivå av CO₂ i atmosfæren, over 400 ppm. I undersøkelsene våre av nye miljøgifter, fant vi i 2018 nye, potensielle fluorholdige klimagasser i luft på Svalbard. Overvåkingen viser ytterligere tegn på at nedbrytingen av ozonlaget har stoppet opp, men målingene viser også at konsentrasjonen i atmosfæren av den ozonødeleggende gassen KFK-11 reduseres saktere enn forventet. Dersom utslippet ikke stopper, kan det forsinke gjenoppbyggingen av ozonlaget med flere tiår.

Flere av overvåkingsprogrammene våre viser klimarelaterte sammenhenger. Overvåkingsdata fra Økosystemovervåking i kystvann (ØKOKYST) og Elvetilførselsprogrammet viser en tydelig sammenheng mellom klimaendringer og negative endringer i kystøkosystemene i Skagerrak. Overvåking av fjellfugler viser urovekkende funn, mengden med fjellfugl er redusert med 10 prosent siden årtusenskiftet. Dette samsvarer med prognosene som er laget basert på endringer i klima.

Vi har i 2018 testet ut metoder for å måle mikroplast i ferskvann og fått råd om hvordan mikroplast bør overvåkes i norsk miljø. Undersøkelser av miljøgiften dekloran, som blant annet brukes som flammehemmere i plast, viste at stoffene finnes i organismer i norsk miljø. Vi har også satt i gang ytterligere undersøkelser for å finne kilder til PFOS-forurensning i Tyrifjorden. Vår overvåking av forurensningstilstanden i norske innsjøer, viste de laveste verdiene av sulfat noen sinne.

For påvirkningsfaktoren fremmede arter viser flere år med overvåking at introduksjon og spredning

øker i omfang, noe som har alvorlige konsekvenser for naturmangfoldet og store samfunnsøkonomiske kostnader. For den viktige spredningsveien planteimport, viser overvåkingen av blindpassasjerer (som haiker med importplantene i jordklump eller gjemt i busker og trær), at økt handel og transport gir en tilnærmet ubegrenset kildepopulasjon, og at antall nyetableringer fortsatt er høy.

Overvåkingen av fremmede ferskvannsfisk viser noe av det samme mønstret: Spredning til nye vannforekomster holder seg på et relativt høyt nivå. Fortsatt er utvikling av kunnskap om spredningsveier og hvilke arter som potensielt kan etablere seg, eller faktisk har etablert seg i norsk natur, helt nødvendig for å kunne risikovurdere spredningsveien og finne kostnadseffektive tiltak som kan redusere risikoen.

Sjøfuglprogrammet SEAPOP ivaretar den langsiktige kartleggingen og overvåkingen av sjøfugl. Dataene for perioden 2006 til 2016 viser fortsatt en betydelig nedgang for de fleste arter, samlet sett en 29 prosent nedgang for tidsperioden. Dette er bakgrunnen for at Stortinget ba Regjeringen om å utarbeide en nasjonal handlingsplan for sjøfugl.

Miljødata

Miljødirektoratet forvalter og formidler samfunnsnyttige data om klima, naturmangfold, forurensning, friluftsliv og polare områder. Vi skal koordinere arbeidet med miljødata på tvers av sektorene og være en pådriver for å sikre helhetlige nasjonale løsninger, slik at kunnskapen vi formidler til samfunnet om klima og miljø er helhetlig og bidrar til enhetlig internasjonal rapportering. I tråd med KLDs kunnskapsstrategi har vi i 2018 fokusert på å sørge for en dataflyt der åpenhet og hensyn til brukerne står sentralt, og at dataene er kvalitetssikret og autorisert.

Vi har i 2018 utviklet nye løsninger og rutiner for å oppdatere indikatorer og datagrunnlaget i Miljøtall. På denne måten sikrer vi bedre kvalitet og dokumentasjon av data, blant annet til Miljøstatus. 14 (av 125) miljøtall er oppdatert i 2018, i tillegg til de 59 vi oppdaterte i 2017.

Vi drifter en egen katalogtjeneste for geografisk informasjon med oversikt og åpen tilgang for alle typer brukere. Vi har dokumentert 34 datasett og 40 tjenester (primært WMS) i Geonorge,

kartkatalogen. 13 av datasettene inngår i Det offentlige kartgrunnlaget (DOK). Vi meldte to nye datasett som kandidater til DOK i 2018, og begge er tatt inn Utvalgte kulturlandskap og Sensitive artsdata. I tillegg har vi dokumentert ca. 40 interne tjenester som benyttes i applikasjoner, eller som publiseres internt i påvente av ferdigstilling og ekstern publisering.

Vi tilbyr automatisk nedlasting av datasettene våre, i tillegg til at alle tall og grafer fra Miljøstatus kan lastes ned fra Miljøstatus.no og direkte fra ulike fagsystemer. Det ble i 2018 utført 8 033 nedlastinger, en økning fra 2017 på ca. 24 prosent. 64 prosent av brukerne laster ned data til bruk i arealplanlegging, og konsulenter/private er den største brukergruppen (35 prosent). Naturtyper og naturvernområder er våre mest brukte datasett.

Bruken av de digitale karttjenestene våre er økende, og i gjennomsnitt aktiverte brukerne ca. 23 millioner kartbilder pr. måned. I tillegg aktiverer brukerne daglig 105 000 kartbilder fra Naturbase kart, ca. 30.000 fra NiN-applikasjonene, ca. 40.000 fra Miljøvedtaksregisteret, vannmiljø, grunnforurensning og ca. 25 000 fra Miljøatlas. Miljøatlas-appen har hatt en 25 prosent økning i bruken siden 2017.

Miljødirektoratet er "focal point" for EEA og koordinerer 23 nasjonale fagnettverk. Vi representerer miljøforvaltningen i Copernicus user forum sammen med Romsenteret. Vi har i 2018 gjennomført ni pilotprosjekter for å teste ut bruk av data og tjenester fra Copernicus og annen fjernmåling. Gjennom dette arbeidet skal vi bidra til at tjenester fra miljøprogrammet Copernicus er relevant for forvaltningen.

Miljødirektoratet representerer miljøforvaltningen i INSPIRE-arbeidet, som er viktig for referansedata-komponenten i Copernicus, og for god samordning og harmonisering av miljødata i Europa. Vi deltar også i referansegruppen for utviklingen av en ny nasjonal høydemodell. Vi representerer Klima- og miljødepartementet i samordningsgruppen for Norge digitalt og deltar i arbeidet med nasjonal samordning av geografiske data (deling, harmonisering, standardisering) i Norge gjennom Geonorge.no og andre samarbeidsforum.

Formidling

Miljødirektoratets kommunikasjonsarbeid er omfattende og vi jobber mot målgruppene våre gjennom flere kanaler.

Etatens hovednettsted Miljødirektoratet.no er en sentral kanal for oss. I 2018 var det 3,3 millioner sidevisninger av 1,5 millioner brukersesjoner. Nettstedet oppgraderes og alt utviklingsarbeid vi gjør på nett er rettet inn mot det nye hovednettstedet vårt.

Vi har i 2018 videreført arbeidet med å effektivisere satsingen vår på nett, redusere antall nettsted og -tjenester og optimalisere satsingen, slik at informasjonen og -tjenestene vi tilbyr i større grad blir brukt og oppleves som nyttige for brukerne. Vi lanserer ny Miljødirektoratet.no i 2019.

Vi har også hovedansvar for å formidle nasjonale miljømål og status for miljøutviklingen på nettstedet Miljøstatus i Norge, hvor også andre direktorater bidrar med sitt innhold. Vi jobber med å utvikle ny versjon av Miljøstatus.no, inkludert en bedre visualisering av miljømålene og hvordan vi ligger an til å nå dem. Dette presenteres i 2019.

Veiledning til kommunene, som nå ligger på Miljøkommune.no, er også et eksempel på en viktig oppgave for oss.

Miljødirektoratet og våre fagområder er hyppig omtalt i mediene. Vi har i 2018 holdt oss på omtrent samme nivå som i 2017 med rundt 22 000 medieomtaler av Miljødirektoratet eller SNO, ifølge mBrain. I tillegg til rovvilt og skrantesjuka, er plastforsøpling, deponi for farlig avfall, biodrivstoff og klimapanelets rapport mye omtalt. Miljødirektoratet.no brukes aktivt for å spre flere hundre nyhetsmeldinger til journalister og andre. Vi har en pressevakttelefon for å være tilgjengelige for henvendelser fra mediene.

Tilstedeværelsen vår i sosiale medier er økende. Vår Facebook-side hadde over 40 000 følgere ved utgangen av 2018, Instagram har rundt 8 500 følgere, Twitter 10 000 følgere og på LinkedIn er det 3 000 som følger oss. Miljøstatus har dessuten sin egen Facebook-profil med over 30 000 følgere.

Vi har vår egen kanal for deling av video på YouTube og bilder på Flickr. Miljødirektør Ellen Hambro har dessuten sin egen blogg Miljøblikk.no.

Miljødirektoratet autoriserer og gir driftstilskudd til 28 besøkssenter for naturinformasjon i Norge. Sentrene driver formidling knyttet til ulike naturverdier: 15 om nasjonalparker, tre om rovdyr, seks om våtmark, tre om verdensarv og ett om villrein. Sentrene har en viktig rolle i å øke bevisstheten om sine tema.

Den naturlige skolesekken er en satsing som gjennomføres i samarbeid mellom Miljødirektoratet og Utdanningsdirektoratet og gir tilskudd til utvikling av undervisningsopplegg i naturen. Naturfagsenteret står for driften.

Miljødirektøren og direktoratets ansatte er etterspurte som foredragsholdere på konferanser og seminarer.

Prioritering 115: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for miljødataindikatorer og vurdering av måloppnåelse for nasjonale mål

- *Styringsparameter 115.1: Andel oppdaterte indikatorer til nasjonale mål*
- *Styringsparameter 115.2: Andel sider i Miljøstatus som er gjennomgått*
- *Styringsparameter 115.3: Andel datasett i miljøbasen*

Status for alle Norges 23 miljømål og 92 indikatorer ble oppdatert på Miljøstatus i Norge fra 8. oktober 2018.

Alle sider på Miljøstatus ble gjennomgått.

Alle datasett som danner grunnlag for nasjonale indikatorer er registrert i miljødatabasen Miljøtall, og i 2017/2018 ble det oppdatert data for henholdsvis 14 og 59 grunnlagsdatasett (av 125).

Prioritering 116: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for sammenstilling av nasjonal måloppnåelse miljømål

- *Styringsparameter 116.1: Antall sammenstilte nasjonale mål*

Status for alle Norges 23 miljømål og 92 indikatorer ble oppdatert på Miljøstatus i Norge fra 8. oktober 2018.

Prioritering 117: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for å ta i bruk ny rutine for SIS-ordningen

- *Styringsparameter 117.1: Status i framdrift*

Miljødirektoratet har hatt dialog med TØI, CICERO og UNI Research Miljø om nye SISene fra 2019 i kontaktmøtene. Vi har sendt våre innspill med forslag til tema for nye SISer til KLD. Vi har startet dialog med instituttene som skal ha nye SISer fra 2020.

Prioritering 118: Samlet vurdering av resultatoppnåelse for oppfølging av KLDs kunnskapsstrategi 2017-2020

- *Styringsparameter 118.1: Status for implementering av strategien*
- *Styringsparameter 118.2: Antall innspill levert til departementet*

Implementeringen av kunnskapsstrategien går i tre løp; 1. oppdrag og prioriteringer i tildelingsbrevet og oppgaver i instruksene; 2. Implementering av føringene i strategien i våre funksjoner og oppgaver; 3. Oppfølging av KLDs egne løp for oppfølging av strategien. Oppdragene og prioriteringene i punkt 1 går etter planen, vi følger opp KLDs egne løp der de har konsekvenser for oss. Blant annet har vi gitt innspill til gjennomgangen av kap. 1410, og vi følger opp KLDs kriterier for forskning.

Vi har gitt innspill til disse prioriteringene og oppdragene som er en direkte oppfølging av strategien:

- Innspill til strategiske instituttsatsinger (SISer) ved TØI, Cicero og UNI Research Miljø

- Innspill til ny rutine SISer
- Framstilling av status og utvikling for de nasjonale indikatorene

Styring og administrasjon

Miljødirektoratet har de siste årene iverksatt mange tiltak for å utvikle en mer veldrevet organisasjon. Vi har effektivisering og digitalisering høyt på agendaen, og har også i 2018 prioritert arbeidet med å effektivisere egen drift høyt.

Effektivisering av arbeidsprosesser

Ett av tiltakene som er igangsatt for å videreutvikle en mer veldrevet organisasjon, er å styrke lederstøtten. Oppfølging av ansatte med langtidsfravær har også vært høyt prioritert i 2018.

Vi har videreutviklet og forbedret prosesstøtten for rapportering på økonomi og framdrift i prosjekter og utviklet en digital selvbetjeningsløsning for anskaffelser. Denne støtter anskaffelsesprosessen fra til å, dvs fra utarbeidelse av konkurransegrunnlag til oppfølging av kontrakter, og gir gevinster i form av raskere saksgang, spart tid for saksbehandlere- og ledere og bedre kvalitet. Bedre løsning for oppfølging og rapportering på prosjekter har bidratt til bedre økonomistyring og bedre kvalitet i de økonomiske prognosene.

Arbeidet med strategisk kompetansestyring inneholder fire hovedområder: rekruttering, sourcing, mobilitet og kompetanseutvikling, og er nå godt etablert. Vi har valgt strategiske kompetanseområder på etatsnivå, avdelingsnivå og seksjonsnivå med et treårsperspektiv. I 2018 har hovedfokus vært på mobilitet. Målet er at arbeidet er riktig kompetanse på rett sted, og en mer effektiv ressursutnyttelse.

For å redusere husleiekostnadene, har vi leid ut deler av kontorlokalene i Trondheim. Leietakerne flyttet inn 1. oktober, og vi har startet prosessen med å søke etter leietakere på Helsefy.

Digitalisering

Planmessig arbeid med digitalisering har gitt resultater i form av forenkling og effektivisering av interne arbeidsprosesser og bedre selvbetjeningsløsninger for våre brukere. For å styrke arbeidet med digital omstilling ytterligere, har vi i 2018 gjort noen organisatoriske grep internt, som vi forventer vil gi positive effekter både internt og for brukerne våre allerede fra 2019.

Arbeidet med å implementere Klima- og miljødepartementets IKT-strategi, med mål om gode og effektive administrative systemer og effektiv drift av IKT-systemene, har i 2018 pågått for fullt. Fra 1. januar 2019 skal vi levere IKT-driftstjenester til Riksantikvaren og Norsk Polarinstitutt. Kulturminnefondet vil i begynnelsen av 2019 ta i bruk Elektronisk søknadssenter som sitt nye tilskuddsforvaltningssystem.

Overgang til DFØs fellesløsninger på regnskap- og økonomi er foreløpig utsatt til 1. januar 2020 på grunn av systemtekniske utfordringer.

Lov- og regelverk

Miljøhensyn i arealplan og konsekvensutredning

Veiledning om miljøhensyn i arealplanleggingen og tilrådinger i innsigelsesaker, er viktig for å bidra til enhetlig praksis hos fylkesmennene i hele landet. Vi gjennomførte i 2018 en samling for regionale plannettverk med planlegging i sjø som tema. Vi gjennomførte også en undersøkelse for å skaffe kunnskap om kvaliteten på konsekvensutredninger av klima- og miljøtema i kommunenes utarbeidelse av kommuneplanens arealdel. Resultatet vil foreligge i 2019 og kunne danne grunnlag for mer målrettet veiledning på saksfeltet. Vi har løpende håndtert saker etter ESPOO-konvensjonen.

Styring av fylkesmannen

For fylkesmannen i 2018 har høyest prioriterte arbeidsområder vært klima, vannforvaltning, frivillig skogvern, opprydding i forurensete sedimenter, tilsyn og marin forsøpling. I mars gjennomførte vi miljøfagkonferansen for forurensning for fylkesmannens saksbehandlere og ledere, og tilsvarende miljøfagkonferanse innen naturmangfold i oktober.

Vi gjennomførte lederkonferanser for ledere på klima- og miljøområdet hos Fylkesmannen i mai og november. Formålet med konferansene er kompetanseheving, enhetlig praksis, helhetlig styring og nettverksbygging. Videre er det gjennomført fem styringsmøter med Fylkesmannen i Buskerud, Oslo og Akershus, Hedmark, Sogn og Fjordane, Telemark og Troms.

3.2 Ressursbruk

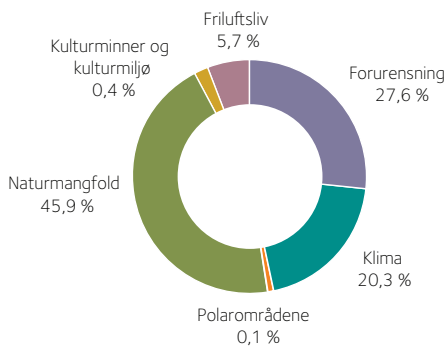
I det følgende presenteres direktoratets ressursbruk og sammenhengen mellom ressurser og resultater. For Miljødirektoratet finnes det tall for perioden 2014–2018. Nedenfor har vi har forsøkt å belyse de mest relevante forholdene.

3.2.1 Fordeling per resultatområde

Diagrammet under viser de totale utgiftene på kap. 1420 Miljødirektoratet og kap. 1425 Vilt- og fisketiltak i 2018, fordelt på resultatområder. Fra 2018 har Landbruks- og matdepartementet overtatt ansvaret for Viltfondet. Dette medfører at midler til viltressurser, som tidligere var ført under kap. 1425, nå er ført under kap. 1140, og ikke lenger er med i tallgrunnlaget.

Utgifter ført av Fylkesmannen, etter tildeling fra Miljødirektoratet, er inkludert. Fordelingen mellom områdene viser ikke bare direktoratets egne utgifter og interne prioriteringer. Om lag 66 prosent av midlene er knyttet til investeringer, tilskudds- og refusjonsordninger.

Regnskapsført pr. resultatområde i 2018

Regnskapet er fra og med 2015 ført etter ny resultatområdestruktur. Utgifter som tidligere har vært ført på virkemiddelområdene «kunnskap», «regelverk» og «internasjonal» er fordelt på de ulike resultatområdene. Flere av utgiftene er dermed fordelt skjønsmessig mellom områdene.

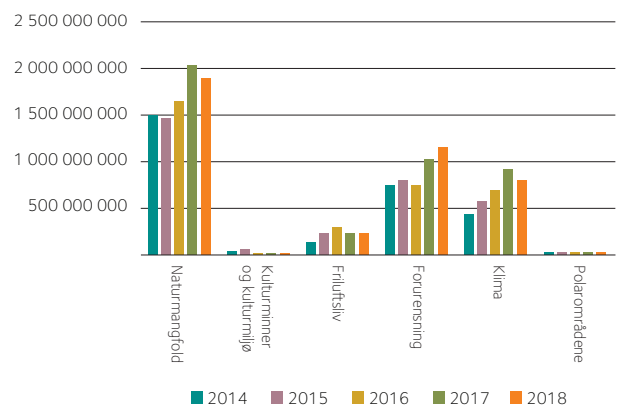
Knapt halvparten av utgiftene til Miljødirektoratet er knyttet til området naturmangfold. Om lag 458 millioner kroner er tilskudd til forskjellige formål, som vannmiljøtiltak, erstatning for beitedyr tatt av rovvilt, truede arter og naturtyper og naturinformasjonssentre.

600 millioner kroner er brukt til verneplaner, nytt vern, nasjonalparker, skogvern, samt tiltak i verneområder og restaurering av våtmarker. Totalt utgjør dette omtrent 56 prosent av utgiftene på området naturmangfold.

Mer enn en fjerdedel av utgiftene faller inn under området forurensning. Utbetaling av pant for bilvrak på 534 millioner kroner utgjør, sammen med andre refusjonsordninger og utgifter til oppryddingstiltak, totalt 63 prosent av utgiftene knyttet til forurensning.

Klima er det tredje største området sett ut fra regnskapsførte utgifter. CO2-kompensasjonsordningen utgjør om lag 469 millioner kroner av totalbeløpet. Dette tilsvarer 56 prosent av utgiftene på området klima.

Regnskapsført pr. resultatområde 2014–2018

Tabellen over viser utgiftsfordelingen mellom de ulike resultatområdene i perioden 2014 til 2018. Ettersom tidligere benyttede virkemiddelområder er tatt ut fra 2015, er utgiftene på virkemiddelområdene for 2014 forholdsvis fordelt på resultatområdene.

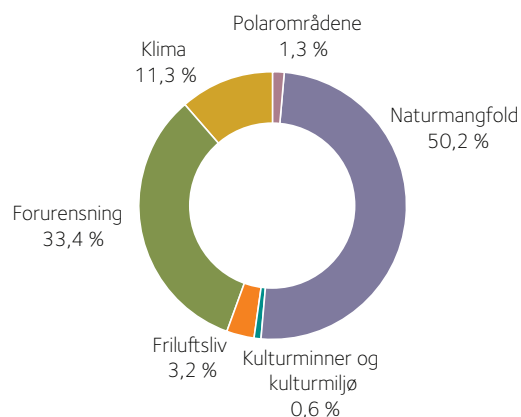
Utgifter til området naturmangfold er økt fra 1,507 mrd. kroner i 2014 til 1,886 mrd. kroner i 2018. Dette er en liten nedgang fra 2017, da utgiftene var 2,022 mrd. kroner. Økningen innenfor naturmangfold er på driftspostene, inkludert vannmiljøtiltak, verne- og sikringsposter og tilskuddsposter. Utgifter til friluftsliv har økt fra 163 mill. kroner i 2014 til 235 mill. kroner i 2018, og det er særlig tilskuddsordningene som har hatt en stor økning. Utgifter knyttet til forurensning har også økt fra 790 mill. kroner i 2014 til 1,133 mrd. kroner i 2018. Økningen gjelder alle poster, både driftsmidler, opprydding i forurenset grunn og sjøbunn,

og tilskuddsordninger. Særlig vrakpantordningen for kjøretøy og tilskuddsordningen mot marin forsøpling har hatt stor økning. Utgifter knyttet til klima er økt fra 429 mill. kroner i 2014 til 835 mill. kroner i 2018. Den viktigste årsaken til økningen økte budsjetter til tilskudd.

Prosentvis er det områdene friluftsliv og klima som har de største økningene i perioden, med henholdsvis 44 og 95 prosent økning. Dette samsvarer godt med satsingen «Friluftslivets år» i 2015, og den økte satsingen innenfor klimaområdet. Økningen innenfor klimaområdet skyldes i hovedsak økt utbetaling av CO₂- kompensasjon til industrien, og tilskuddsordningen for klimatiltak (Klimasats).

Diagrammet til høyre viser fordelingen av planlagte årsverk pr. resultatområde i 2018. Administrative ressurser og ressurser som går på tvers av resultat-områdene er skjønsmessig fordelt på resultatområdene. Fordelingen er nær tilsvarende som for 2017.

Fordeling av årsverk pr. resultatområde

3.2.2 Nøkkeltall

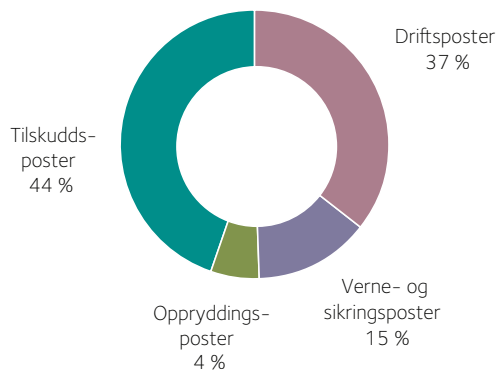
Nøkkeltall	2016	2017	2018
Antall årsverk	675*	651	634
Samlet tildeling post 01-99**	4 107 844 000	4 974 262 000	4 820 708 000
Utnyttelsesgrad post 01-29**	95%	94%	95%
Utnyttelsesgrad post 30-99**	81%	81%	87%
Driftsutgifter	1 251 159 511	1 513 795 072	1 523 309 666
Lønnsandel av driftsutgifter	38%	36%	36%
Lønnsutgifter per årsverk***	711 895	834 126	874 475
Samlede inntekter post 01-09	134 365 418	152 167 612	151 091 627

* I årsrapporten for 2016 ble det rapportert 667 utførte årsverk. I forbindelse med rapporteringen for 2017 ble det oppdaget at dette er 8 årsverk for lite. Dette skyldes en feil i beregningen av utførte årsverk av timelønnede arbeidstakere i 2016.

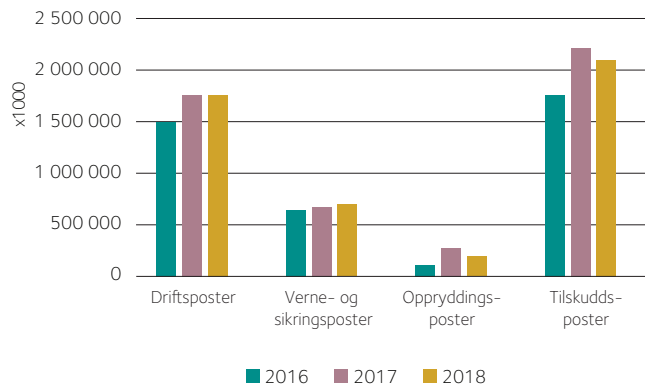
**Tallene inkluderer samtlige tildelinger og mottatte belastningsfullmakter

***Fra 2017 inkluderer lønnskostnadene også pensjonsutgifter

Samlet tildeling 2018

Samlet tildeling 2016-2018

Antall utførte årsverk

Årsverksberegningen er basert på DFØs årsverksdefinisjon. Antall utførte årsverk inkluderer årsverk utført av time- og månedslønnede, pålagt overtid og ekstratimer. Fravær er trukket fra i beregningen.

Antall utførte årsverk er redusert med 17 fra 2017 til 2018. Fra 2016 til utgangen av 2018 er det en reduksjon på 41 årsverk. Dette er en konsekvens av stram bemanningsstyring, nedbemanning og avvikling av funksjonen som naturveileder. Stillingsstopp og andre tiltak ble i 2016 innført for å oppnå bemanningsreduksjon, og for så langt som mulig å unngå å måtte gå til oppsigelser.

Det var ingen endring i sykefraværet fra 2017 til 2018. Det har i 2018 vært noe reduksjon i bruk av overtid, sammenlignet med 2017 (2 årsverk). Årsverk utført av timelønnede arbeidstakere har også gått noe ned fra 2017 til 2018 (1,4 årsverk).

Samlet tildeling post 01 – 99

Diagrammene viser fordelingen av Miljødirektoratets samlede tildelinger på egne og fremmede kapitler. En vesentlig andel av disse midlene tildeles og forvaltes av Fylkesmannen. I tillegg gir vi belastningsfullmakter til andre etater. Tildelingene er fordelt på driftsposter, tilskuddsposter og investeringsposter (oppryddingsposter og verne- og sikringsposter).

Samlet tildeling er økt med vel 0,7 mrd. kroner fra 2016 til 2018. Total tildeling på driftspostene er økt fra 1,49 mrd. kroner i 2016 til 1,76 mrd. kroner i 2018. Dette tilsvarer en økning på 18

prosent. Kap. 1420 post 01 og 23 har en nominell økning som følge av omlegging av budsjettering av pensjonsutgiftene i staten, men reelt sett har det vært en betydelig reduksjon i disponible midler i perioden, først og fremst som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringskutt.

Kap. 1420 post 21 og 22 har økt med 99 mill. kroner i perioden. Totalt tildelte midler på verne- og sikringspostene er økt med vel sju prosent, fra 680 mill. kroner i 2016 til 729 mill. kroner i 2018, der bevilgningen til skogvern utgjør en økning på 87 mill. kroner. Erstatningsutbetalinger i forbindelse med nasjonalparker utgjør den største reduksjonen, med 74 mill. kroner.

Tildelte midler til opprydding i forurenset bunn og sjøgrunn har økt vesentlig i perioden, fra 123 mill. kroner i 2016 til 205 mill. kroner i 2018. Dette er en liten reduksjon fra toppåret 2017, da tildelingen var 297 mill. kroner. Tildelingene vil naturlig variere fra år til år, avhengig av fremdrift i prioriterte oppryddingsprosjekter.

Tilskuddspostene er økt fra 1,813 mrd. kroner i 2016 til 2,125 mrd. kroner i 2018. Dette er en økning på over 17 prosent, og den største nominelle økningen er innenfor vrakpantordningen, som er økt med 90 mill. kroner i perioden. Tilskudd knyttet til marin forsøpling har vært et satsingsområde de siste årene, med en økning fra 15 til 67 mill. kroner. Tilskuddsmidler til klimatiltak og klimatilpasning marin har økt fra 104 til 150 mill. kroner. Den største nominelle reduksjonen er knyttet til CO₂- kompensasjonsordningen for industrien, som er redusert med 28 mill. kroner.

Utnyttelsesgrad post 01-29

Utnyttelsesgraden på driftspostene er uendret fra 2016, etter en liten nedgang i 2017.

Vi har de siste årene arbeidet målrettet med omstilling av organisasjonen, for å imøtekomme avbyråkratiserings- og effektiviseringskutt. Det arbeides kontinuerlig med effektiviseringstiltak, og økonomien følges opp tett. Forsinkelser i enkeltprosjekter medvirker til at driftsmidlene ikke utnyttes 100 prosent.

Utnyttelsesgrad post 30-99

Utnyttelsesgraden på post 30-99 er økt fra 81 prosent i 2016 og 2017 til 87 prosent i 2018. Årsaken er sammensatt, men det er ikke unaturlig at utnyttelsesgraden kan variere noe fra år til år.

Mindreutgifter på verne- og sikringsposter skyldes at mange av prosessene som involverer kommuner og ulike grunneiere er svært tidkrevende, noe som har medført uforutsette forsinkelser i utbetalingene. Det er også forsinkelser i gjennomføringen av enkelte tiltak i verneområdene som følge av blant annet forsinkede forvaltningsmessige avklaringer, lange anbudsprosesser og uforutsette værforhold.

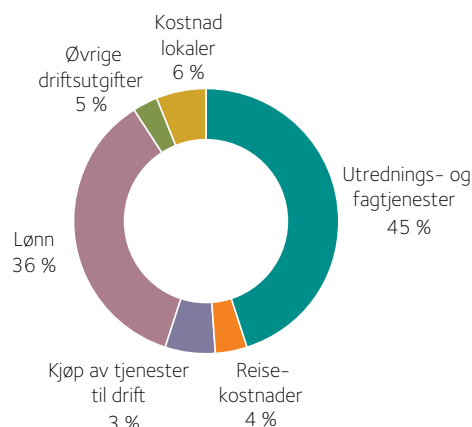
Også mindreutgifter knyttet til oppryddingspostene skyldes forsinket fremdrift i enkelte tiltak.

Utbetaling over overslagsbevilgninger og mottatte tilskuddssøknader påvirker også utnyttelsesgraden. Miljødirektoratet har en rekke tilskuddsposter med overslagsbevilgning, og utbetalinger over disse vil variere fra år til år som følge av forhold utenfor vår kontroll.

Driftsutgifter

Diagrammet under viser fordelingen av direktoratets driftsutgifter i 2018. Driftsutgiftene er hentet fra artskontooppstillingen i kapittel 6 i årsrapporten og tilsvarer utgiftene som er ført av Miljødirektoratet i statsregnskapet, dvs. alle de kapitler og poster som Miljødirektoratet har tildelt midler på. Dette inkluderer utgifter ført over Miljødirektoratets egne kapitler i Statsregnskapet, samt utgifter over andre kapitler som vi har mottatt fullmakter på (herunder fullmakter fra KLD på kap. 1400 og 1410, og fra LMD på kap. 1140.) Utgifter som er ført av Fylkesmannen og andre fullmaktsmottakere er ikke med i disse tallene.

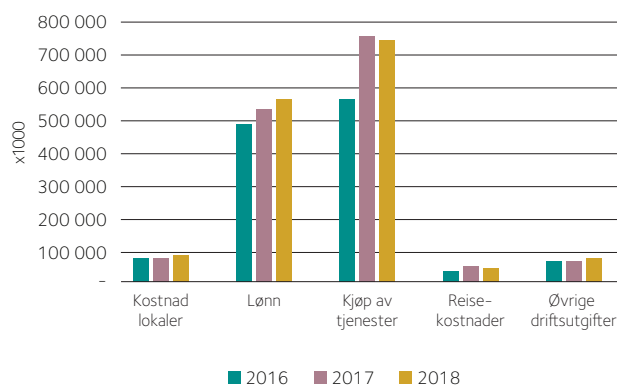
Driftsutgifter 2018

Knappt 50 prosent av driftsutgiftene er knyttet til tjenestekjøp, der 92 prosent går til faglig utredningsvirksomhet, som omfatter tjenester knyttet til kartlegging og overvåking, statlige vannmiljøtiltak, SNOs tjenestekjøp og ulike utrednings- og fagprosjekter. Resterende 8 prosent av utgiftene til tjenestekjøp er knyttet til direktoratets administrative drift. Sammen med lønnsutgifter utgjør dette 85 prosent av direktoratets totale utgifter til drift.

Kostnader til lokaler utgjør seks prosent av driftsutgiftene. De inkluderer kontorlokaler i Oslo og Trondheim og en rekke lokalkontorer i SNO. Reiseutgiftene er i stor grad knyttet til tilsynsvirksomhet, naturoppsyn og internasjonalt arbeid. I tillegg kommer reisekostnader som følge av reisevirksomhet mellom kontorene i Oslo og Trondheim.

Driftsutgifter 2016-2018

Direktoratets samlede driftsutgifter er nominelt sett økt med 22 prosent i perioden fra 2016 til 2018.

Lønnskostnadene er økt med om lag 15 prosent fra 2016 til 2018. Årsaken til økningen er at pensjonskostnader fra og med 2017 utgiftsføres på etatens eget kapittel. Økte kostnader til pensjon utgjør mer enn 11 prosent. Det betyr at dersom vi tar lønnsøkningen i perioden i betraktning, er det en vesentlig reell reduksjon i lønnskostnader.

Kostnader knyttet til lokaler er økt fra 2016 til 2018, som følge av at det er foretatt ombygging for fremleie i Trondheim. Dette er kostnader som fra 2019 vil medføre økte leieinntekter.

Andelen driftsutgifter knyttet til lønn og lokaler er redusert i perioden, fra 45 prosent i 2016 til 42 prosent i 2018.

Kostnader til tjenestekjøp ligger relativt stabilt, og utgjør i 2018 49 prosent av de samlede driftsutgiftene. Også reisekostnader og andre driftsutgifter ligger på samme nivå som i 2016.

Lønnsandel av driftsutgifter

Lønnsandelen av driftsutgiftene har gått ned fra 38 prosent i 2016 til 36 prosent i 2018. De totale driftsutgiftene økte med 22 prosent i perioden, samtidig som antallet utførte årsverk ble redusert med 41. Dette forklarer endringen i forholdstallet og reduksjonen i lønnsandelen av driftsutgiftene.

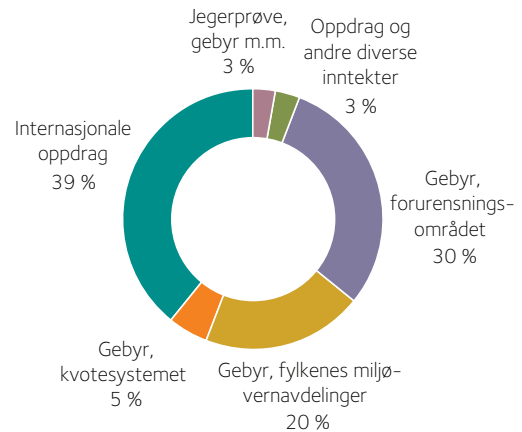
Lønnsutgifter per årsverk

Lønnsutgifter per årsverk for 2018 var 874 475 kroner. Dette er en økning på 4,8 prosent fra 2017. Denne økningen kommer som følge av lønnsoppgjøret for 2018 og lønnsglidningen i løpet av året. Nøkkeltallet viser alle lønnsutgifter inkludert pensjonskostnader, arbeidsgiveravgift, overtid, reisetid og andre ytelser, fordelt på antall utførte årsverk.

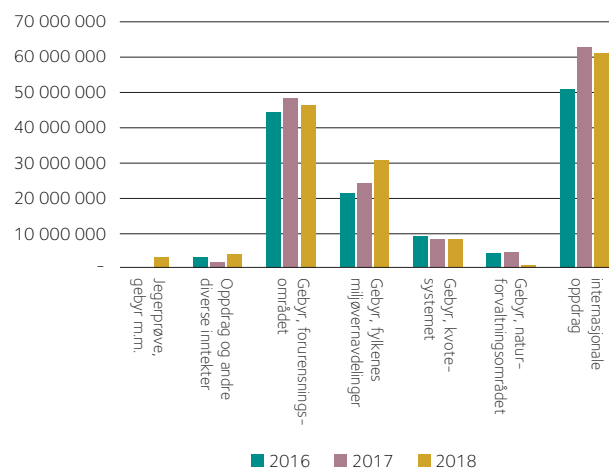
Inntekter

De samlede inntektene i direktoratet var på knapt 156 mill. kroner i 2018. Den største andelen knytter seg til internasjonale oppdrag, der bistandsprosjekter utgjør en vesentlig andel. Forurensningsgebyrene er også vesentlige, der gebyrer knyttet til avfall og gebyrer for ulike tilsyn og konsesjoner representerer de største inntektene.

Inntekter 2018

Inntekter kap. 4420 2016-2018

Etter en inntektsøkning på knapt 13 prosent fra 2016 til 2017, har økningen flatet noe ut, og utgjør 2 prosent fra 2017 til 2018. Totalt er inntektene økt med 16 prosent fra 2016 til 2018. Økt aktivitet på det internasjonale området, og inntekter knyttet til gebyrer på forurensningsområdet forklarer økningen. Øvrige inntekter viser en marginal økning fra 2016 til 2018. Fra 2018 er inntekter knyttet til jegerprøven bokført på en egen post under LMD. Disse ble tidligere ført sammen med gebyr på naturforvaltningsområdet.

3.2.3 Volumtall

Volumtall	2016	2017	2018
Antall medieklipp*	17 979	22 964	21 892
Antall økter på miljødirektoratet.no	1 196 121	1 352 052	1 491 977
Antall økter på miljøstatus.no	478 894	588 193	740 192
Antall inngående dokumenter	35 154	38 188	43 681
Antall utgående dokumenter	30 705	25 424	40 235
Antall innsynsbegjæringer	7 437	9 042	6 721
Antall enkeltvedtak**	3 606	6 549	13 004
Antall avgjorte klagesaker fra underinstans	404	262	297
Antall behandlede klager på direktoratets vedtak	66	78	46

*Antall medieklipp er basert på et profilsøk på «Miljødirektoratet» i medieovervåkningsverktøyet M-brains/Opoint. Søket inkluderer også ord som «Miljødirektoratets», «Statens naturoppsyn», «Miljødirektorat» og «Norwegian Environment Agency».

** Antall enkeltvedtak inkluderer returordningen for kasserte fritidsbåter, som utgjør 9311 enkeltvedtak. I 2017 var det 2159 enkeltvedtak knyttet til returordningen for kasserte fritidsbåter.

Synlighet i det offentlige rom

Miljødirektoratet, inkludert Statens naturoppsyn, ble nevnt i om lag 22 000 artikler i norske medier i 2018. Tallene er hentet fra M-brains analyseverktøy. Dette er en liten nedgang fra rekordåret 2017 hvor spesielt ulv og skrantesjuka førte til bred dekning. I tillegg til rovvilt og skrantesjuka, er plastforsøpling, deponi for farlig avfall, biodrivstoff og klimapanelets rapport mye omtalte temaer for Miljødirektoratet i 2018. Omtalen er jevnt fordelt over hele året. Brorparten av klippene var lokale og regionale, mens ca. 17 prosent var fra riksmedier.

Postjournal og dokumenthåndtering

I løpet av 2018 ser vi en fortsatt økning på både inngående dokumenter og utgående dokumenter.

Det er en nedgang i antall innsynsbegjæringer. 6 421 krav er mottatt via offentlig elektronisk postjournal, mens 300 krav har kommet via e-post, per telefon og personlig oppmøte. Dette inkluderer også innsynsbegjæringer til tidligere Direktoratet for naturforvaltning og Klima- og forurensningsdirektoratet.

Det er verdt å merke seg at partsinnsyn ved anskaffelser ikke er med i dette tallet. Disse håndteres

direkte av saksbehandlerne som er ansvarlige for anskaffelsene.

Antall enkeltvedtak som fattes i Miljødirektoratet forteller om omfanget av myndighetsutøvelse. Vi startet derfor i 2016 opp med å registrere antallet enkeltvedtak som vi fatter i løpet av et år.

Klagesaker

Avgjørelsene som tas i klagesakene er en viktig del av myndighetsutøvelsen vår, og vi fører register over klagesakene for å styrke arbeidet med enhetlig myndighetsutøvelse.

Klager på underinstansvedtak

Vi mottok 348 klager på vedtak fra underinstans i 2018. Av mottatte klager er totalt 198 innenfor fagområdet rovvilt (erstatning for tap av sau og tamrein til fredet rovvilt, tilskudd til forebyggende og konfliktdependende tiltak og klager på vedtak om felling). Dette utgjør omtrentlig 57 prosent av alle klagen vi mottok fra underinstans.

Det ble avgjort 297 klager i 2018, i motsetning til 2017 hvor det ble avgjort 262 klager. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for avgjorte klager økte fra 6,0 til 7,0 måneder.

Ved fordeling av mottatte klager etter lovverk, utgjør klager på vedtak etter naturmangfoldloven ca. 65 prosent av alle mottatte klager. Tilsvarende utgjør klager etter forurensningsloven ca. 19 prosent av alle mottatte klager.

Vi har gjennom klagebehandlingen vår av underinstansvedtak funnet grunnlag for å opprettholde 75 prosent av alle vedtakene som ble behandlet.

Klager på førsteinstansvedtak

Vi mottok 69 klager på våre førsteinstansvedtak i 2018, noe som er en reduksjon fra 2017 hvor vi mottok 75 klager. Direktoratet avgjorde 12 klager på egne vedtak. Av disse fant vi grunnlag for å opprettholde ett vedtak med endring, to vedtak ble endret totalt og ett vedtak ble opphevet. De øvrige klagene ble trukket eller avvist. Videre ble 34 klager sendt til klagebehandling i KLD. KLD behandlet 68 klager på våre vedtak i 2018. 64 av disse vedtakene ble opprettholdt, to vedtak ble opprettholdt med endring og to klager ble trukket.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for behandling av klager som enten ble avgjort i direktoratet eller oversendt til departementet, økte fra 3,5 måneder i 2017 til 6,0 måneder i 2018.

Ved fordeling av mottatte klager etter lovverk, utgjør klager på vedtak etter naturmangfoldloven 38 prosent av alle mottatte klager. Tilsvarende utgjør klager etter forurensningsloven 16 prosent av alle mottatte klager. De øvrige 46 prosentene av alle mottatte klager fordeler seg i hovedsak på klager på vedtak om tilskudd, klager på vedtak etter offentleglova og lakse- og innlandsfiskloven.

4. Styring og kontroll i virksomheten

Miljødirektoratet har et velfungerende opplegg for styring og kontroll, som er dokumentert i vårt elektroniske kvalitetssystem. Vi jobber kontinuerlig med å videreutvikle og forbedre vårt system for styring, planlegging og rapportering.

Med en stadig økende tilskuddsforvaltning har Elektronisk søknadssenter (ESS) blitt et virksomhetskritisk system for oss. Vi forvalter om lag 50 ulike ordninger (tilskudd, refusjoner mv) gjennom systemet. I løpet av 2018 har vi fått på plass heldigitale løsninger for arkivering av søknader og svarbrev, samt gjennomføring av utbetalinger. Disse nye, heldigitale arbeidsprosessene har høy grad og automatikk samt innebygde løsninger for internkontroll. De sikrer dermed bedre kvalitet, i tillegg til at de sikrer dokumentfangst og gir gevinster i form av raskere saksgang for brukerne, spart tid for saksbehandlere og ledere samt for arkiv og økonomi. Vi vil også tilby Fylkesmannen og fylkeskommunene forbedret løsning i ESS innen utgangen av året. I første omgang tilrettelegger vi ESS med deres egne brevmaler, slik at de nå kan skrive sine svarbrev i ESS, og dermed får en eklere og mer effektiv brevproduksjon.

Informasjonssikkerhetssystemet vårt ble ISO 27001-sertifisert i desember 2017. Vi har i 2018 blitt re-sertifisert.

Den nye beredskapsorganisasjonen er vel etablert. Vi har tatt i bruk CIM som krisehåndteringsverktøy, og vi har gjennomført opplæring og ulike øvelser innen beredskapsområdet. I tillegg jobber vi kontinuerlig med å videreutvikle Miljødirektoratets kriseberedskap, herunder organisering, planverk og rutiner

Endringer i opplegget for styring og kontroll i 2018

Vi har i løpet av tatt i bruk en egenutviklet og heldigital selvbetjeningsløsning som støtter anskaffelsesprosessen fra A til Å; fra utarbeidelse av konkurransegrunnlag, gjennomføring av konkurranse, inngåelse av kontrakt og til oppfølging av kontrakt. Løsningen brukes av alle som jobber med anskaffelser og kontraktsoppfølging. Den har innebygd prosessstøtte og internkontroll og er koblet

mot arkiv og økonomisystem. Anskaffelsesprosessen er dermed betydelig automatisert og gjennomføres raskere enn tidligere, og sikrer både dokumentfangst og budsjettkontroll. I løpet av 2018 er det registrert 452 kontrakter i KOA.

Miljødirektoratet opprettet i fjor høst et prosjekt for å innføre den nye personvernlovgivingen, som inkluderer EUs personvernforordning (GDPR). Prosjektet har hovedsakelig arbeidet med å utvikle internkontroll og e-læringskurs, og å bistå avdelingene i arbeidet med å tilpasse tjenester og systemer til det nye lovverket. Vi har identifisert nærmere 150 systemer med personopplysninger, så det har vært en omfattende jobb. Noe arbeid gjenstår fremdeles, men mye er på plass. Vi forvalter i liten grad sensitive personopplysninger.

Elements ble implementert i hele organisasjonen i januar 2018. Vi har valgt å videreføre ePhorte, blant annet for å sikre dokumentfangst.

4.1 Risikostyring og analyser

Prioritering av risikoobjekter og gjennomføring av risikoanalyser har også i 2018 vært en viktig del av den interne styringen. Risikoarbeidet knyttet til mål- og resultatstyringen dokumenteres i SPOR, og følges som et minimum opp tertialvis i toppledergruppen.

ROS-analysen ble oppdatert i begynnelsen av 2018 og er oversendt departementet. Vi har vurdert farekilder og trusler, gått gjennom alle uønskede hendelser som kan berøre oss, og sett på risiko og sårbarhet. Det er få endringer, og analysen følges opp med oppdatert tiltaksplan. De mest omfattende oppdateringene gjelder hendelsene som kan ramme ansatte (HMS). Oppdateringen er gjennomført i samarbeid med verneombudene i Miljødirektoratet og andre relevante fagfolk.

Mange av de risikoreducerende tiltakene er implementert, for eksempel innen feltarbeid, reiser til bistandsland og eksponering for biologisk materiale, og det påvirker sannsynlighet og konsekvens for scenariene. Samtidig er det noen endringer i arbeidsmåter, oppgaver, omfang og metoder, for

eksempel skrantesyke, alenearbeid, uoversiktlig sikkerhetssituasjon i deler av verden, som også påvirker det overordnede risikobildet. Dette er tatt inn i den oppdaterte ROS-analysen. Hovedtrekket er at det er færre områder som havner i det røde feltet og som dermed omtales i rapporten. Feltarbeid og tjenestereiser til og i bistandsland er fortsatt arbeidsområder med høyere risiko enn andre områder. Andre risikostyringsaktiviteter gjennomføres løpende og er av operativ art, basert på overordna ROS-analyse.

Fra 1. januar fikk vi nytt, permanent personvernombud. Arbeidet med tilpassing til ny personopplysningslov har i første rekke fokusert på å tilpasse internkontrollsystemet til kravene, utarbeide nødvendig maler, samt å starte implementering av det som er vurdert å være de viktigste kravene. Mye arbeid er lagt i å etablere og vedlikehold direktoratets behandlingsoversikt, som er et viktig arbeidsverktøy for personvernombudet. Det er også gjennomført obligatorisk opplæring av "informasjonssikkerhet og personvern" i hele organisasjonen, arbeider med vurdering av personopplysningsikkerhet og vurdering av personvernkonsekvenser er initiert og godt i gang.

Vi har også utført risikovurdering av våre systemer med personopplysninger. Det er gjennomført for ca. 40 systemer, pluss at ca. 130 tjenester er screenet for personvernkonsekvenser. Alt dette i henhold til Personvernforordningen, GDPR. Screeningen har konkludert med at tre systemer bør gjennomgå en full vurdering av personvernkonsekvenser, hvorav ett system er ferdig vurdert (Rovbase). Konklusjonen er at sikkerhetstilstanden for personopplysningene synes god.

4.2 Fellesføringer fra KMD

Effektivisering og digitalisering

Vi har startet prosessen med å tilby våre tjenester på en mer brukerorientert måte. Vårt nye hovednettsted – Miljødirektoratet.no – vil være den sentrale plattformen for dette. Brukervennligheten er optimalisert, slik at tilgangen til informasjon og hjelp er enkelt. Plattformen vil konsolidere våre øvrige nettsted, slik at vi samler alle våre tjenester på ett sted. Lanseringen er mars 2019.

Et nytt nettsted for informasjon om luftkvalitet i vår store byer ble lansert i 2018. Nettstedet er et

samarbeidsprosjekt med flere offentlige etater, hvor data fra Statens vegvesens målestasjoner blir presentert.

Vår nye løsning for klimagass-statistikk, gir lokale myndigheter oversikt over kilder til klimagass utslipp i sine områder. Tidsserier med utslippsvolum gir kommunene god informasjon som beslutningsgrunnlag for nye tiltak.

Presentasjon av våre miljømål og indikatorer er blitt presentert på miljøstatus. Utvikling og måloppnåelse av miljømålene gir en god informativ status.

Det er utviklet en ny saksbehandlingsløsning for behandling av import og eksport tillatelser for CITES produkter (truede arter). Ny løsning gir raskere saksbehandling, noe som innebærer kortere ventetid for søker og mer effektiv intern saksbehandling. Refusjonsordning for spillolje er gått fra papirskjemaer til ny digital løsning. Dette gir brukerne enklere behandling og bedre oversikt. Datakvaliteten vil bedre ved overgang fra papir til digitale løsning.

Våre interne saksbehandlingsløsninger har blitt kontinuerlig forbedret med bedre saksbehandlingsflyt og optimalisering. Løsninger som håndterer søknader og egenrapporteringer er blitt utvidet til å ivareta flere tjenester for brukerne.

Det ble i 2018 startet flere digitaliseringsprosjekter med mål om å forenkle intern saksbehandling og tilrettelegge for nye og bedre tjenester for brukerne. Flere av disse prosjektene vil lanseres i 2019 og vil gjøre oss til en mer effektiv og brukerorientert tjenesteleverandør.

Lærling

Vi ble medlem av OK stat og godkjent som lærebedrift i IKT-servicefaget og i kontor- og administrasjonsfaget i mai 2017. Vi tok imot vår første lærling i IKT-servicefaget i august 2017. Vi planlegger å ta imot en til to lærlinger høsten 2019.

Inkluderingsdugnad

Vi opprettet i 2018 et system for å registrere søknader fra og nyansettelser av kandidater med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV. Registrering startet 1. juli 2018. Vi har jobbet aktivt med informasjon og bevisstgjøring rundt 5 prosent-målet opp mot våre rekrutterende ledere.

Vi har ikke lyktes med å nå målene for dugnaden, og har ingen ansettelser som oppfyller vilkårene i siste halvdel av 2018. Dette skyldes at vi har få kandidater som oppfyller vilkårene i utgangspunktet, og enda færre som i tillegg oppfyller kvalifikasjonskravene til stillingene. Vi er bevisst på KMDs råd om formuleringer på nettsidene og i stillingsannonseene våre, og forsøker å balansere dette opp mot vårt stadig økende behov for effektivitet og leveringsdyktighet. Vi ser at aktiv bruk av praksisplasser kan være et viktig virkemiddel for å nå målene. Inkluderingsdugnaden vil være et sentralt element i arbeidet med ny handlingsplan for IA-arbeidet vårt i 2019.

Kontrakter og anskaffelser- Motvirke arbeidslivskriminalitet

I 2018 tok vi for fullt i bruk vår nye og heldigitale løsning for gjennomføring av anskaffelser og oppfølging av kontrakter. I dette systemet har vi prosessstøtte, internkontroll og kontraktsmaler med bestemte vilkår for blant annet å motvirke arbeidslivskriminalitet. Systemet sikrer også åpenhet, transparens og etterprøvbarehet av de kontraktene som inngås. Problemstillingen rundt arbeidslivskriminalitet er for vår del først og fremst knyttet til tjenestekjøp. I løpet av 2018 har vi gjennomført en stikkprøvekontroll på et utvalg aktive kontrakter, der aktuelle avtaleparter har rapportert på oppfølging av lønns- og arbeidsvilkår. Det ble ikke avdekket avvik på de kontraktene som ble sjekket.

4.3 Evalueringer

Som et viktig ledd i å bygge kompetanse, understøtte forbedringsarbeid og utvikle enhetlig praksis og effektive arbeidsmåter, jobber vi med å videreutvikle metoder og opplegg for evalueringer. Gjennom intern årlig rapportering om gjennomførte evalueringer, sørger vi for å dele læringsmomenter som kan være nyttig for andre i virksomheten. I tillegg er det tilrettelagt for at det hver høst gis innspill til aktuelle evalueringer som en del av planleggingsprosessen.

Vi gjennomførte i 2018 til sammen 18 evalueringer ved bruk av enten interne eller eksterne ressurser. Eksempler på større evalueringer som er gjennomført, er evalueringen av miljør samarbeidet mellom Norge og Myanmar, ECHA-IT sikkerhet, behovskartlegging for kartleggingsapplikasjonen NiN, prøvetaking av avløpsanlegg og evaluering av pilotkommunene/tildelte

midler naturmangfold i kommunedelplaner. Flere av de eksterne evalueringene er nærmere omtalt i kapittel 3.

I tillegg til disse gjennomførte vi ekstern evaluering av to tilskuddsordninger; tilskudd til friluftaktivitet for personer med innvandrerbakgrunn og tiltak mot fremmede skadelige organismer.

Tilskuddsordningen til friluftaktivitet for personer med innvandrerbakgrunn er evaluert for 2016 og 2017. Hovedfunnene fra evalueringen er at ordningen for denne målgruppen har bidratt til å utløse friluftaktiviteter som ellers ikke ville blitt utløst. Alle prosjektene som fikk midler i 2016 og 2017, er ferdige. Til tross for høy grad av måloppnåelse er det likevel vanskelig å tallfeste økt friluftsliv hos personer med innvandrerbakgrunn.

Evalueringen av tilskuddsordningen for tiltak mot fremmede skadelige organismer ble evaluert med utgangspunkt i aktiviteten for årene 2016 og 2017. Evalueringen viser at tilskuddsordningen har en høy utløsende effekt ved at en høy andel av prosjektene som har fått støtte ikke ville blitt realisert uten den finansielle støtten. Prosjektene blir også i svært høy grad gjennomført.

4.4 Revisjonsmerknader og tilsynsrapporter

Vi har ingen merknader eller oppfølgingspunkter knyttet til gjennomførte revisjoner eller tilsyn for 2018 eller tidligere år.

4.5 Fakta om personellmessige forhold

Lederstillinger

For 2018 er kjønnsfordelingen mellom kvinner og menn i lederstillinger 56 prosent kvinner og 44 prosent menn.

Sykefravær

Miljødirektoratets sykefravær er stabilt og uendret fra 2017 til 2018. Arbeidet som ble startet opp i 2017, med et økt fokus på sykefravær, er fulgt opp videre. HR er koblet tettere på lederne, både i form av mer proaktiv lederstøtte og en større grad av kontroll på at prosedyren følges. Lederne blir stadig bedre kjent med SAP som verktøy for sykefraværsoppfølging.

Vi jobber med et bredt spekter av virkemidler for å forebygge og tilrettelegge for å redusere sykefraværet, og har i større grad tatt i bruk eksterne ressurser som gir oss nye muligheter i oppfølgingsarbeidet. Vi har både i 2017 og 2018 hatt fokus på hverdagsledelse i våre lederutviklingsaktiviteter, noe vi tror har gjort lederne våre enda bedre i stand til å gi god støtte og oppfølging til medarbeiderne. Flere forebyggende tiltak som fremmer et godt arbeidsmiljø er satt i verk i ulike seksjoner.

Turnover

Miljødirektoratet bruker, som i 2017, DFØs definisjon av turnover. Når en arbeidstaker sier opp og slutter i virksomheten, og stillingene arbeidstakeren forlater blir besatt av ny arbeidstaker, defineres dette som turnover.

År	2014	2015	2016	2017	2018
Antall lederstillinger, fordelt på:					
- kvinner	27	28	28	26	31
- menn	36	33	29	27	24
Sum	63	61	57	53	55
Kvinneandel, prosent	42,8	45,9	49,1	49,1	56
Reduksjon i antall ledere siden 2015			4	8	5
Sykefraværsprosent	4,5	4,1	4,4	4,6	4,6
Turnover, prosent	5,1	4,4	4,7	4,2	7,08

Miljødirektoratet har i 2018 hatt turnover på 7,1 prosent. Det er en økning fra tidligere år, som vi vil følge opp fremover.

4.6 Helse, miljø og sikkerhet

Miljødirektoratet ble i 2018 sertifisert som Miljøfyrtårn. I denne sertifiseringen inngår også HMS og internkontrollarbeid.

Totalt er 17 hendelser med personskaade innmeldt i hendelses- og forbedringssystemet. Det er en økning fra årene før, men det er vanskelig å si om dette kun skyldes naturlig variasjon og økt bevissthet om hva som skal meldes inn, eller endringer i risikobildet. Det dreier seg hovedsakelig om skader og hendelser i forbindelse med feltarbeid utført av SNO.

Vi rapporterer personskader, nestenulykker og observasjoner av farlige forhold digitalt vårt hendelses- og forbedringssystem. I 2018 ble målet på 70 innrapporteringer oppfylt.

5. Vurdering av framtidsutsikter

Vi står overfor store utfordringer og omstillinger på veien til et lavutslippssamfunn, som ivaretar økosystemene, hindrer tap av naturmangfold og som utvikler en kretsløpsøkonomi der miljøgifter ikke spres og ressursene tas vare på. Det blir stadig viktigere å se utfordringene i sammenheng og utviklingen i et langt perspektiv. Vi i Miljødirektoratet skal bidra til dette med all vår dybde- og breddekompetanse og med hele vår omfattende portefølje av ulike mål, funksjoner og virkemidler som vi forvalter.

Samarbeidet med EU om klimamålene fram mot 2030 og det langsiktige målet mot 2050, krever en formidabel omstilling av samfunnet. Utrednings- og rådgivningsfunksjonen vår, når det gjelder mulighetene for å redusere utslipp, er betydelig og økende. Kommunene viser økt vilje og evne til å redusere

klimagassutslippene. Vi har forsterket innsatsen vår for å legge til rette for dette, og vi vil prioritere det også framover. Samtidig er klimaendringenes realitet en stadig mer konkret og følbart utfordring for mange sektorer. Vår rolle som koordinator for klimatilpasning vil trolig kreve mer av oss framover. Klimaendringenes betydning for naturmangfoldet blir dessverre også tydeligere, og vi vil øke oppmerksomheten om dette både i innhenting av kunnskap og forvaltning.

Vi utvikler oss i retning av mer helhetlig økosystembasert forvaltning og forsøker å vri tilnærmingen fra å fokusere på enkeltarter og enkeltområder, til å ha et mer helhetlig blikk på de viktige sammenhengene i naturen, slik at vi kan ta vare på økosystemene og den mest truede naturen. Dette vil medføre en gradvis dreining i både innhenting av kunnskap og utformingen av virkemidler. Arbeidet med å kartlegge natur og utvikle kunnskap om tilstanden i økosystemene, og å fastsette mål og forvaltningsplaner for dem, blir viktig. Også arbeidet med tiltak og virkemidler for å ta vare på den mest truede naturen og bekjempe de mest skadelige, fremmede organismene vil kreve forsterket innsats.

Vi har kommet langt i arbeidet med vern av norsk natur, men det gjenstår fortsatt mange oppgaver for å legge til rette for tilstrekkelig marint vern, frivillig vern av skog, supplerende vern, restaurering, og for å sikre god forvaltning av alle eksisterende verneområder, inkludert å rulle ut merkevaren for nasjonalparker og besøksforvaltning.

På veien til lavutslippssamfunnet, når olje- og gassnæringen etter hvert blir en mindre motor i norsk økonomi, vil det vokse fram ny næringsaktivitet på land og til havs. Det vil kreve at vi har kompetanse og evne til å gi innspill om muligheter, og til å stimulere frem ny teknologi. Det vil også kreve kunnskap om miljøutfordringer fra nye næringer og evne til avveininger på nye områder. Utviklingen i retning av enda mer ensartet kravstilling til industriutslipp, gjennom felles europeisk regelverk, er bra for konkurransebetingelsene for norsk næringsliv og vil på sikt ytterligere standardisere arbeidet vårt. Samtidig, i tillegg til globale utslipp, medfører all industri også lokale miljøeffekter og kravstillingen må tilpasses ulike steder. Skjønnsmessige avveininger mellom til dels motstridende hensyn vil alltid være en krevende del

av myndighetsutøvelsen vår. Innsatsen for å bekjempe farlige stoffer skjer primært på den internasjonale arenaen og gir klart mest effekt på denne måten, og den bør i økende grad rettes mot grupper av stoffer framfor enkeltstoffer.

På lang sikt vil endringer i transportsektoren for å redusere klimagassutslippene også medføre mindre lokal luftforurensning. Men det vil ta tid. Lokal luftkvalitet har høy oppmerksomhet og vi vil fortsette å prioritere innsatsen for å legge til rette for bedre luftkvalitet i de store byene i samarbeid med andre berørte myndigheter.

Vi har få virkemidler for å påvirke veksten i avfallsmengdene generelt, og målet om å frakoble avfallsveksten fra økonomisk vekst er vanskelig å oppnå. Økte forpliktelser gjennom EØS-avtalen til økt materialgjenvinning vil kreve nye virkemidler og økt innsats. Sirkulær økonomi realiseres ikke av seg selv, men krever tverrsektoriell innsats og økt innovasjonstakt i både offentlig og kommunal sektor.

Marin forsøpling og mikroplast har vært en sterkt voksende oppgave i direktoratet. Det er stort engasjement og flere aktører er involvert. Framover er det viktig å rette økt innsats mot å forebygge at forsøpling og mikroplast oppstår og havner i naturen, og det vil være naturlig å se på arbeidsdelingen i oppryddingsarbeidet.

Arealbruk, inngrep og arealbruksendringer er vesentlig både for naturmangfold og utslipp og opptak av klimagasser fra arealer. I framtiden er det behov for økt kunnskap om hvordan disse hensynene kan ivaretas bedre i arealpolitikken, og det kan bli behov for ytterligere virkemidler og økt veiledning.

Det internasjonale arbeidet legger rammene for framtidig regelverk og politikk på hele klima- og miljøområdet, og det blir viktigere at vi er til stede og fremmer norske standpunkter og interesser. Med stadig reduserte rammer bør vi vurdere hvor stor kapasitet vi skal bruke på bilateral kompetansebygging internasjonalt og hva vi skal prioritere.

Kommunereform og regionreform medfører færre fylker, og færre og større kommuner. Dette vil bidra til å effektivisere veiledningsarbeidet vårt mot kommunalt og regionalt nivå. På sikt bør vi vurdere hva det betyr

med tanke på mulige endringer i oppgavefordelingen. Miljøstatus.no redegjør for miljøets tilstand og utvikling. For de fleste av de nasjonale miljømålene når ikke vi alene over nødvendige tiltak og virkemidler. På mange områder er det avstand mellom mål og tilstand og fortsatt behov for betydelig og vedvarende innsats fra oss og andre sektormyndigheter, slik at vi kan nå miljømålene. Det er behov for å utvikle og spisse virkemidlene.

Et stramt lønnsbudsjett gjør at vi er færre ansatte til å utføre en økende mengde oppgaver. Tydelige prioriteringer av saksfelt og oppgaver, og evne til å effektivisere, digitalisere og omstille oss, er viktig. Framover vil vi ha enda større trykk på å utvikle gode digitale tjenester for brukerne åre. I overvåkingsarbeidet prøver vi også ut moderne teknologi og metoder, som satellitter, droner, miljø-DNA mv. Når vi ser inn i glasskula, ser vi en utvikling hvor innhenting av data og kunnskap om miljøets tilstand og utvikling skjer mindre gjennom feltarbeid og mer basert på moderne teknologi.

Kompetansen og erfaringen til alle ansatte er grunnlaget for alt vi produserer. Økende kompleksitet i oppgavene gjør at vi kontinuerlig jobber med å sikre at vi har og utvikler riktig kompetanse. Vi ønsker å være et direktorat med faglig integritet og legitimitet som samarbeider godt med andre, og som jobber målrettet for et rent og rikt miljø. Sammen skal vi etterleve verdiene våre, slik at alt vi produserer kjennetegnes av å være kunnskapsbasert, framtidsrettet og tydelig.

Vi er i hovedsak godt rustet til å fylle samfunnsoppdraget i årene som kommer, men stadig strammere budsjetter vil kunne redusere fleksibiliteten vår og øke behovet for å prioritere kjerneoppgavene våre.

6. Årsregnskap

Ledelseskommentar årsregnskapet 2018

Formål

Miljødirektoratet jobber for et rent og rikt miljø. Våre hovedoppgaver er å redusere klimagassutslipp, forvalte norsk natur og hindre forurensning.

Vi er et statlig forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet og har i underkant av 700 fast ansatte ved våre to kontorer i Trondheim og Oslo, og ved Statens naturoppsyn (SNO) sine rundt 60 lokalkontor.

Vi gjennomfører og gir råd om utvikling av klima- og miljøpolitikken. Vi er faglig uavhengig. Det innebærer at vi opptre selvstendig i enkeltsaker vi avgjør, når vi formidler kunnskap eller gir råd. Samtidig er vi underlagt politisk styring.

Våre viktigste funksjoner er at vi skaffer og formidler miljøinformasjon, utøver og iverksetter forvaltningsmyndighet, styrer og veileder regionalt og kommunalt nivå, gir faglige råd og deltar i internasjonalt miljøarbeid.

Miljødirektoratet fører regnskap etter kontantprinsippet, slik det fremgår av prinsippnoten til årsregnskapet. Årsregnskapet utgjør del VI av årsrapporten til Miljødirektoratet.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet, og retningslinjer fra Klima- og miljødepartementet. Regnskapet gir et dekkende bilde av Miljødirektoratets disponible midler, regnskapsførte utgifter, eiendeler og gjeld.

Vurderinger av vesentlige forhold

I 2018 har Miljødirektoratet disponert tildelinger på utgiftssiden, over kap. 1420 og 1425 på til sammen 4,4 mrd. kroner. I tillegg har direktoratet mottatt tildelinger og fullmakter over kap. 1400 og 1410 på til sammen 321,2 mill. kroner, og tildeling over kap. 1140 (Landbruks- og matdepartementet) på 89,4 mill. kroner. Samlet bevilgning er redusert med om lag 3,2% fra 2017.

Artskontorrapporteringen viser at netto rapporterte utgifter til drift og investeringer, eksklusive utbetalinger av tilskudd, var totalt 1,86 mrd. kroner i 2018.

Kostnader til tjenestekjøp i ulike fagprosjekter som Miljødirektoratet er ansvarlig for utgjør om lag 740 mill. kroner.

Investerings- og finanskostnader utgjør til sammen 501,6 mill. kroner, og er knyttet til statlig erverv av friluftsområder, fylkesvise verneplaner, nytt vern, nasjonalparker og skogvern.

Kostnader til lønn og sosiale utgifter beløp seg til 554,4 mill. kroner etter at offentlige refusjoner til lønn er trukket fra.

Krav om avbyråkratisering og effektivisering innebærer at Miljødirektoratet kontinuerlig jobber med å effektivisere egen drift, tilpasse bemanningen og foreta nødvendig omstilling i organisasjonen. Kombinert med økt arbeidsmengde knyttet til tiltaks- og tilskuddspostene de siste årene, setter dette press på organisasjonen. Tildelingen på kap. 1420 ble redusert med ca. 357 mill. kroner, dvs. 8 %, fra tildelingsbrev 2017 til tildelingsbrev 2018. En stor andel av reduksjonen er av teknisk karakter, og skyldes i hovedsak endrede prognoser på de store overslagsbevilgningene (Co2-kompensasjon, vrakpant og refusjonsordninger) og på oppryddingspostene.

På kapittel 1420 post 01 har Miljødirektoratet regnskapsført 682,4 mill. kroner. I tillegg har Landbruksdirektoratet og Riksantikvaren ført til sammen 0,6 mill. kroner på fullmakt. Fylkesmannen har utgiftsført 3,1 mill. kroner på posten. Justert for merinnteksfullmakt, viser posten et mindreforbruk på 20,4 mill. kroner. Dette tilsvarer 2,9% av tildelte midler. Isolert sett har Miljødirektoratet i 2018 benyttet noe mer midler enn årets tildeling skulle tilsi, ved å benytte en stor del av overføringene fra 2017 til 2018 til ombygging og tilrettelegging av kontorlokalene i Trondheim for fremleie. Fremleie av lokaler er ett av tiltakene som Miljødirektoratet har gjort for å imøtekomme kravene om kostnadsbesparelser, effektivisering og omstilling.

Kap. 1420 post 23 består av inntektsfinansierte utgifter. Miljødirektoratet har regnskapsført 123,2 mill. kroner, mens fylkesmennene har regnskapsført 29,4 mill. kroner på posten. Norsk Polarinstitutt

har regnskapsført 1,2 mill. kroner. Justert for merinntektsfullmakter har posten et mindreforbruk på 6,4 mill. kroner, tilsvarende 4,5% av bevilgningen.

På kap. 1420 post 21 har direktoratet i 2018 et mindreforbruk på 12,6 mill. kroner. Dette tilsvarer 4,7% av bevilgningen, og skyldes i hovedsak forsinket fremdrift i enkeltprosjekter knyttet til nasjonalparker, forvaltnings- og verneplaner samt ulv/ rovvilt.

Kap. 1420 post 22 viser et mindreforbruk på 11,1 mill. kroner, noe som utgjør 3,8% av bevilgningen. Hovedårsaken til mindreforbruket er redusert behov for kalking av vassdrag, samt redusert omfang og forsinket ferdigstilling av enkeltprosjekter.

Miljødirektoratet disponerer betydelige beløp til tiltak i verneområder og statlig erverv av friluftsområder, fylkesvise verneplaner, nytt vern, nasjonalparker og skogvern. Disponible midler (inklusive overføringer fra 2017) på postene utgjør tilsammen 679,7 mill. kroner, der tiltak i verneområder utgjør 77,7 mill. kroner. I 2018 har Miljødirektoratet regnskapsført 542,2 mill. kroner på disse postene, mens fylkesmennene har brukt 62,7 mill. kroner. I sum er 89% av disponible midler i 2018 benyttet, og er på samme nivå som i 2017. Mindreforbruket på postene skyldes at mange av prosessene som involverer kommuner og ulike grunneiere er svært tidkrevende, noe som har medført uforutsette forsinkelser i utbetalingene. Kompliserte eierforhold, uenighet om prinsippene for erstatningsutmåling og krevende forhandlinger påvirker fremdriften i stor grad. Gjennomføring av tiltak som skjøtsel, tilrettelegging og informasjon i verneområdene er også noe forsinket.

Miljødirektoratet hadde i 2018 en bevilgning på 205,4 mill. kroner til opprydding i forurenset bunn og sjøgrunn, i tillegg til en bestillingsfullmakt på 30,7 mill. kroner. Av samlet bevilgning ble det utbetalt 114,2 mill. kroner. Mindreforbruket på totalt 91,2 mill. kroner skyldes i all hovedsak reduserte kostnader og forsinkede utbetalinger i de store oppryddingsprosjektene i Puddefjorden, Sandefjordsfjorden og Flekkefjord. Av midlene er 110,9 mill. kroner benyttet til undersøkelser, planlegging og tiltak i forurenset sjøbunn (herunder 41,8 mill. kroner i Puddefjorden, 39 mill. kroner i Sandefjord 9,8 mill. kroner i Flekkefjord og 3,6 mill. kroner i Farsund), 2 mill. kroner til undersøkelser og tiltak i forurenset grunn, og

1,3 mill. kroner til kildesporing i Tyrifjorden.

Miljødirektoratet disponerer i overkant av 2 mrd. kroner over en rekke tilskuddsposter (i tillegg til tilskuddspostene knyttet til oppryddingsformål) på kap. 1420. De største tilskuddspostene er

post 61 Tilskudd til klimatilpasningstiltak
post 70 Tilskudd til vannmiljøtiltak
post 71 Marin forsøpling
post 72 Erstatninger for beitedyr tatt av rovvilt (overslagsbevilgning),
post 73 Tilskudd til rovvilttiltak
post 74 CO₂- kompensasjonsordning for industrien (overslagsbevilgning),
post 75 Utbetaling av pant for bilvrak (overslagsbevilgning),
post 76 Refusjonsordninger (overslagsbevilgning),
post 78 Tilskudd til friluftformål
post 85 Naturinformasjonssenter

Miljødirektoratet har gitt tilskudd for totalt 1,2 mrd. kroner, mens fylkesmannen har gitt tilskudd for 271,4 mill. kroner. I tillegg har Skatteetaten, som administrerer bilvrakordningen, utbetalt 507,9 mill. kroner.

Miljødirektoratet disponerer 15 mill. kroner over kap. 1425, Fisketiltak. Midlene er i hovedsak tilskuddsmidler, og finansieres ved avgifter på fiske. Midlene er benyttet i sin helhet, og Miljødirektoratet og fylkesmannen har tildelt om lag halvparten hver. Se note B for nærmere beregning av overføringer og andre etaters belastninger på Miljødirektoratets kapitler og poster.

Tilleggsopplysninger

Riksrevisjonen reviderer årsregnskapet for Miljødirektoratet. Resultatet av revisjonen vil bli rapportert i form av en revisjonsberetning innen 1. mai 2019. Denne vil bli publisert på Miljødirektoratets hjemmesider når den foreligger.

Trondheim 04.02.2019

Ellen Hambro
direktør

Prinsippnote til årsregnskapet

Årsregnskapet for Miljødirektoratet er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten ("bestemmelsene"). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 av november 2016 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av overordnet departement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a) Regnskapet følger kalenderåret
- b) Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- c) Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- d) Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

Oppstillingene av bevilgnings- og artskonto-rapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene korresponderer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen "Netto rapportert til bevilgningsregnskapet" er lik i begge oppstillingene.

Miljødirektoratet er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Bruttobudsjetterte virksomheter tilføres ikke likviditet gjennom året, men har en trekkrettighet på sin konsernkonto. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet.

Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som Miljødirektoratet har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet som Miljødirektoratet har fullmakt til å disponere. Kolonnen samlet tildeling

viser hva direktoratet har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver statskonto (kapittel/post). Oppstillingen viser i tillegg alle finansielle eiendeler og forpliktelser Miljødirektoratet står oppført med i statens kapitalregnskap.

Mottatte fullmakter til å belaste en annen virksomhets kapittel/post (belastningsfullmakter) vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet og vises i kolonnen for regnskap.

Avgitte belastningsfullmakter er inkludert i kolonnen for samlet tildeling, men bokføres og rapporteres ikke til statsregnskapet fra direktoratet selv. Avgitte belastningsfullmakter bokføres og rapporteres av virksomheten som har mottatt belastningsfullmakten og vises derfor ikke i kolonnen for regnskap. De avgitte fullmaktene framkommer i note B til bevilgningsrapporteringen.

Artskontorrapporteringen

Oppstillingen av artskontorrapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser eiendeler og gjeld som inngår i mellomværende med statskassen. Artskontorrapporteringen viser regnskapstall Miljødirektoratet har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Miljødirektoratet har en trekkrettighet på konsernkonto i Norges bank. Tildelingene er ikke inntektsført og derfor ikke vist som inntekt i oppstillingen.

Note 8 til artskontorrapporteringen viser forskjeller mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen.

Oppstilling av bevilgningsrapportering pr. 31.12.2018

Utgifts-kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling *	Regnskap 2018	Merutgift (-) og mindretgift
1140	Høstbare viltressurser	01	Driftsutgifter	A,B	15 652 000	10 654 159	4 997 841
1140	Høstbare viltressurser	21	Spesielle driftsutgifter	A,B	30 961 000	29 496 201	1 464 799
1140	Høstbare viltressurser	23	Jegerprøve m.m.	A,B	4 402 000	4 027 279	374 721
1140	Høstbare viltressurser	71	Tilskudd til viltformål	A,B	38 380 000	28 163 511	10 216 489
1400	Klima- og miljø-departementet	01	Driftsutgifter	A,B	2 098 000	1 887 458	210 542
1400	Klima- og miljø-departementet	21	Spesielle driftsutgifter	A,B	51 325 000	46 033 033	5 291 967
1400	Klima- og miljø-departementet	62	Den naturlige skolesekken	A	3 409 000	3 409 000	0
1400	Klima- og miljø-departementet	71	Internasjonale organisasjoner	A	200 000	200 000	0
1400	Klima- og miljø-departementet	76	Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak	A,B	21 950 000	21 602 989	347 011
1410	Miljøforskning og miljøovervåking	21	Miljøovervåking og miljødata	A,B	242 235 000	217 023 269	25 211 731
1420	Miljødirektoratet	01	Driftsutgifter	A,B	709 382 000	682 440 023	26 941 977
1420	Miljødirektoratet	21	Spesielle driftsutgifter	A,B	269 866 000	165 559 199	104 306 801
1420	Miljødirektoratet	22	Statlige vannmiljøtiltak	A,B	290 138 000	194 572 885	95 565 115
1420	Miljødirektoratet	23	Oppdrags- og gebyr-relatert virksomhet	A,B	144 106 000	123 222 010	20 883 990
1420	Miljødirektoratet	30	Statlig erverv, båndlegging av friluftsområder	A,B	40 523 000	23 125 678	17 397 322
1420	Miljødirektoratet	31	Tiltak i verneområder	A,B	77 731 000	9 249 483	68 481 517
1420	Miljødirektoratet	32	Statlig erverv, fylkesvise verneplaner	A,B	11 008 000	657 178	10 350 822
1420	Miljødirektoratet	33	Statlig erverv, nytt vern	A,B	14 787 000	874 720	13 912 280
1420	Miljødirektoratet	34	Statlig erverv, nasjonalparker	A,B	56 125 000	30 321 090	25 803 910
1420	Miljødirektoratet	35	Statlig erverv, nytt skogvern	A,B	479 559 000	477 979 868	1 579 132
1420	Miljødirektoratet	37	Skogplanting	A,B	19 165 000	75 897	19 089 103
1420	Miljødirektoratet	38	Restaurering av myr	A,B	29 830 000	885 475	28 944 525
1420	Miljødirektoratet	39	Oppryddingstiltak	A,B	37 588 000	3 371 598	34 216 402
1420	Miljødirektoratet	61	Tilskudd til klimatilpasningstiltak	A,B	150 608 000	90 837 745	59 770 255
1420	Miljødirektoratet	63	Returordning for kasserte fritidsbåter	A,B	1 000 000	519 780	480 220

Utgifts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling *	Regnskap 2018	Merutgift (-) og mindreutgift
1420	Miljødirektoratet	64	Skrantesykeprøver fra fallvilt	A,B	1 700 000	430 500	1 269 500
1420	Miljødirektoratet	65	Tiltak i kommuner med ulvrevir	A,B	20 000 000	19 880 000	120 000
1420	Miljødirektoratet	69	Oppryddingstiltak	A,B	166 940 000	105 625 223	61 314 777
1420	Miljødirektoratet	70	Tilskudd til vannmiljøtiltak	A,B	63 640 000	50 026 750	13 613 250
1420	Miljødirektoratet	71	Marin forsøpling	A,B	66 869 000	66 272 031	596 969
1420	Miljødirektoratet	72	Erstatning for beitedyr tatt av rovvilt	A,B	140 892 000	254 012	140 637 988
1420	Miljødirektoratet	73	Tilskudd til rovvilttiltak	A,B	75 871 000	12 811 291	63 059 709
1420	Miljødirektoratet	74	CO2- kompensasjonsordning for industrien	A,B	470 041 000	469 248 758	792 242
1420	Miljødirektoratet	75	Utbetaling av pant for bilvrak	A,B	510 018 000	26 590 102	483 427 899
1420	Miljødirektoratet	76	Refusjonsordninger	A,B	141 262 000	142 485 857	-1 223 857
1420	Miljødirektoratet	77	Ymse organisasjoner og stiftelser	A,B	14 416 000	14 405 000	11 000
1420	Miljødirektoratet	78	Friluftsmål	A,B	198 747 000	158 148 337	40 598 663
1420	Miljødirektoratet	79	Oppryddingstiltak	A,B	871 000	412 952	458 048
1420	Miljødirektoratet	81	Verdensarvområde, kulturlandskap og verdiskaping	A,B	60 835 000	54 927 257	5 907 743
1420	Miljødirektoratet	82	Tilskudd til prioriterte arter og utvalgte naturtyper	A,B	53 423 000	2 299 000	51 124 000
1420	Miljødirektoratet	84	Internasjonalt samarbeid	A,B	4 964 000	4 409 464	554 536
1420	Miljødirektoratet	85	Naturinformasjonssenter	A,B	69 836 000	66 099 650	3 736 350
1424	MAREANO	21	Spesielle driftsutgifter	A	1 000 000	654 674	345 326
1425	Vilt- og fisketiltak	21	Spesielle driftsutgifter	A,B	584 000	171 743	412 257
1425	Vilt- og fisketiltak	70	Tilskudd til fiskeformål	A,B	14 451 000	6 448 936	8 002 064
164	Utenriksdepartementet	73	Tilskudd til OECD	B	2 000 000	2 000 000	0
900	Nærings- og fiskeridepartementet	21	Spesielle driftsutgifter	B	120 000	120 000	0
1100	Landbruks- og matdepartementet	01	Driftsutgifter	B	200 000	190 000	10 000
1633	Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift	01	Driftsutgifter		0	158 331 992	
Sum utgiftsført					4 820 708 000	3 528 433 058	

Inntekts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2018	Merinntekt og mindreinntekt (-)
4140	Høstbare vil- tressurser	01	Jegerprøve, gebyr m.m.		4 402 000	4 028 582	(373 418)
4420	Miljødirektoratet	01	Oppdrag og andre di- verse inntekter		4 272 000	4 657 037	385 037
4420	Miljødirektoratet	04	Gebyr, forurensnings- området		44 682 000	46 354 570	1 672 570
4420	Miljødirektoratet	06	Gebyr, fylkenes miljøv- ernavdelinger		29 466 000	30 579 984	1 113 984
4420	Miljødirektoratet	07	Gebyr, kvotesystemet		8 527 000	8 674 407	147 407
4420	Miljødirektoratet	08	Gebyr, naturforvaltnings- området		500 000	72 712	(427 288)
4420	Miljødirektoratet	09	Internasjonale oppdrag		47 650 000	61 381 372	13 731 372
5576	Sektoravgifter under LMD	72	Jeger- og fellingsavgifter		100 678 000	100 678 000	-
5578	Sektoravgifter under KLD	72	Fiskeravgifter		18 540 000	17 540 000	(1 000 000)
3640	Arbeidstilsynet	04	Kjemikaliekontroll	B	0	4 133 855	
5309	Tilfeldige inntekter	29	Ymse		0	5 120 395	
5700	Folketrygdens inntekter	72	Arbeidsgiveravgift		0	68 941 962	
Sum inntektsført					258 717 000	352 162 877	

Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		4 561 991 000	3 176 270 181	
Kapitalkontoer				
60050201	Norges Bank KK /innbetalinger		333 763 622	
60050202	Norges Bank KK/utbetalinger		-3 502 581 699	
714415	Endring i mellomværende med statskassen		-7 452 104	
Sum rapportert			0	

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)				
Konto	Tekst	2018	2017	Endring
714415	Mellomværende med statskassen	-37 791 559	-30 339 455	-7 452 104

* Samlet tildeling skal ikke reduseres med eventuelle avgitte belastningsfullmakter. Se note B for nærmere forklaring.

Note A Forklaring av samlet tildeling utgifter

Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
114001	630 000	15 022 000	15 652 000 ***
114021	1 384 000	29 577 000	30 961 000 ***
114023	-	4 402 000	4 402 000
114071	2 780 000	35 600 000	38 380 000 ***
140001	-	2 098 000	2 098 000
140021	-	51 325 000	51 325 000
140062	-	3 409 000	3 409 000
140071	-	200 000	200 000
140076	-	21 950 000	21 950 000
141021	2 807 000	239 428 000	242 235 000
142001	32 054 000	677 328 000	709 382 000 *
142021	12 896 000	256 970 000	269 866 000 **
142022	6 769 000	283 369 000	290 138 000
142023	7 574 000	136 532 000	144 106 000
142030	8 063 000	32 460 000	40 523 000
142031	3 312 000	74 419 000	77 731 000
142032	8 002 000	3 006 000	11 008 000
142033	9 725 000	5 062 000	14 787 000
142034	36 925 000	19 200 000	56 125 000
142035	14 947 000	464 612 000	479 559 000
142037	8 790 000	10 375 000	19 165 000
142038	6 205 000	23 625 000	29 830 000
142039	25 105 000	12 483 000	37 588 000
142061	70 688 000	79 920 000	150 608 000
142063	-	1 000 000	1 000 000
142064	-	1 700 000	1 700 000
142065	-	20 000 000	20 000 000
142069	104 978 000	61 962 000	166 940 000 ****
142070	17 685 000	45 955 000	63 640 000
142071	1 579 000	65 290 000	66 869 000
142072	-	140 892 000	140 892 000
142073	5 820 000	70 051 000	75 871 000
142074	-	470 041 000	470 041 000
142075	-	510 018 000	510 018 000
142076	-	141 262 000	141 262 000
142077	-	14 416 000	14 416 000
142078	13 926 000	184 821 000	198 747 000
142079	421 000	450 000	871 000
142081	324 000	60 511 000	60 835 000
142082	4 968 000	48 455 000	53 423 000
142084	-	4 964 000	4 964 000
142085	3 222 000	66 614 000	69 836 000
142421	-	1 000 000	1 000 000
142521	-	584 000	584 000
142570	5 000	14 446 000	14 451 000

* Inkludert fullmakt som Folkehelseinstituttet har fått direkte fra KLD på 3,3 mill. kroner

** Inkludert fullmakt som Folkehelseinstituttet fått direkte fra KLD på 1,5 mill. kroner , og 0,9 mill. som KLD har holdt tilbake for bruk til bilateralt arbeid

*** overført fra i fjor opprinnelig overført på kap. 1425, men endret budsjettering har medført overføring til nytt kap.

**** Overført beløp fra 2018 er ekskl. 0,5 mill. som KLD har holdt tilbake for disponering til Bergmannsparken i Malm.

Note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/ mindre utgift	Utgiftsført av andre iht. avgitte belastningsfullmakter(-)	Merutgift(-)/ mindre utgift etter avgitte belastningsfullmakter	Merinntekter / mindreinntekter(-) iht. merinntektsfullmakt	Omdisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Innsparinger(-)	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
114001		4 997 841	-4 280 350	717 491				717 491	751 100	717 491
114021		1 464 799		1 464 799				1 464 799	1 478 850	1 464 799
114023		374 721		374 721	-373 418			1 303	220 100	1 303
114071		10 216 489	-6 193 067	4 023 422				4 023 422	38 380 000	4 023 422
140001		210 542		210 542						
140021		5 291 967	-3 496 791	1 795 176						
140062		0	0	0						
140071		0	0	0						
140076		347 011		347 011						
141021		25 211 731	-15 163 068	10 048 663						
142001		26 941 977	-6 933 427	20 008 550	385 037			20 393 588	33 866 400	20 393 588**
142021		104 306 801	-91 661 605	12 645 196				12 645 196	12 848 500	12 645 196***
142022		95 565 115	-84 499 298	11 065 818				11 065 818	14 168 450	11 065 818
142023		20 883 990	-30 554 009	-9 670 019	16 090 638			6 420 619	6 826 600	6 420 619
142030	"kan overføres"	17 397 322		17 397 322				17 397 322	64 920 000	17 397 322
142031	"kan overføres"	68 481 517	-62 309 163	6 172 354				6 172 354	148 838 000	6 172 354
142032	"kan overføres"	10 350 822	-6 825	10 343 997				10 343 997	8 228 000	8 228 000
142033	"kan overføres"	13 912 280		13 912 280				13 912 280	14 124 000	13 912 280
142034	"kan overføres"	25 803 910	-2 100	25 801 810				25 801 810	71 850 000	25 801 810
142035	"kan overføres"	1 579 132	-426 640	1 152 492				1 152 492	906 724 000	1 152 492
142037	"kan overføres"	19 089 103	-16 096 303	2 992 799				2 992 799	10 375 000	2 992 799
142038	"kan overføres"	28 944 525	-16 856 371	12 088 154				12 088 154	25 750 000	12 088 154
142039	"kan overføres", kan nyttes under postene 69 og 79"	34 216 402	-4 751 785	29 464 617				29 464 617	24 966 000	29 464 617
142061	"kan overføres"	59 770 255		59 770 255				59 770 255	81 020 000	59 770 255
142063		480 220		480 220				480 220		

142064		1 269 500		1 269 500					1 269 500		
142065		120 000		120 000					120 000		
142069	"kan overføres", kan nyttes under postene 39 og 79"	61 314 777	0	61 314 777					61 314 777	271 524 000	61 314 777 ****
142070	"kan overføres"	13 613 250	-2 609 205	11 004 045					11 004 045	119 710 000	11 004 045
142071	"kan overføres"	596 969		596 969					596 969	125 580 000	596 969
142072	"overslags- bevilgning"	140 637 988	-134 317 520	6 320 468					6 320 468		
142073	"kan overføres"	63 059 709	-57 457 854	5 601 855					5 601 855	149 102 000	5 601 855
142074		792 242		792 242					792 242		
142075	"overslags- bevilgning"	483 427 899	-507 882 862	-24 454 964					-24 454 964		
142076	"overslags- bevilgning"	-1 223 857		-1 223 857					-1 223 857		
142077		11 000		11 000					11 000		
142078	"kan overføres"	40 598 663	-22 360 000	18 238 663					18 238 663	371 642 000	18 238 663
142079	"kan overføres", kan nyttes under postene 39 og 69"	458 048		458 048					458 048	1 400 000	458 048
142081	"kan overføres", kan nyttes under post 21"	5 907 743	-5 247 697	660 046					660 046	115 772 000	660 046
142082	"kan overføres"	51 124 000	-49 152 817	1 971 183					1 971 183	72 244 000	1 971 183
142084		554 536	-143 012	411 524					411 524		
142085	"kan overføres"	3 736 350	-155 004	3 581 346					3 581 346	123 928 000	3 581 346
142421		345 326		345 326							
142521		412 257	-412 528	-271					-271	29 200	-271
142570	"kan overføres"	8 002 064	-7 784 560	217 504					217 504	27 340 000	217 504

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01 -29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet "kan overføres".
Se årlig rundskriv R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

** Inkluderer midler tildelt og benyttet av Folkehelseinstituttet (tildelt direkte fra KLD)

*** Inkluderer midler tildelt og benyttet av Folkehelseinstituttet (tildelt direkte fra KLD), samt midler som KLD holdt tilbake for bruk til bilateralt arbeid.

**** Overførbart beløp er ekskl. de 0,5 mill. som KLD holdt tilbake for disponering til Bergmannsparken i Malm. Midlene er ikke benyttet så totalt beløp til overføring på posten er

61,814777 mill.

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

Mottatte belastningsfullmakter

Miljødirektoratet har mottatt en belastningsfullmakt fra Arbeidstilsynet på 4 133 855 kroner. Fullmakten gjelder kap. 3640 post 04, og er benyttet i sin helhet.

Videre har Miljødirektoratet mottatt en belastningsfullmakt fra Utenriksdepartementet på 2 mill. kroner, over kap. 0164 post 73. Denne er benyttet i sin helhet. Miljødirektoratet har også mottatt en belastningsfullmakt fra Nærings- og fiskeridepartementet på 120 000 kroner, over kap. 0900 post 21. Denne er benyttet i sin helhet.

Fra Landbruks- og matdepartementet har Miljødirektoratet mottatt en belastningsfullmakt på 200 000 kroner, over kap. 1100 post 01. Benyttet beløp er 190 000 kroner.

Tildelinger på andre kapitler enn etatens egne

Miljødirektoratet har mottatt tildelinger på kap. 1400, 1410 og 1424. Der det er mindreforbruk, vil Klima- og miljødepartementet beregne overførbare beløp.

Miljødirektoratet har også mottatt tildelinger fra Landbruks- og matdepartementet, over kap. 1140, postene 01, 21, 23 og 71. Tabellen ovenfor viser beregning av overførbart beløp, og LMD vil søke om overføring til 2019.

Avgitte belastningsfullmakter

Det er gitt belastningsfullmakter til andre etater og tildelt midler til fylkesmenn på Miljødirektoratets poster for totalt 1 192 059 615 kroner. På disse er det utgiftsført 1 130 753 862 kroner.

Direktoratets mer-/ mindreutgifter er korrigerert for utgifter ført av andre.

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger mot tilsvarende merinntekter

Miljødirektoratet har fullmakt til å overskride kap. 1420 post 01 mot tilsvarende merinntekter på kap. 4420 post 01. Videre har Miljødirektoratet fullmakt til å overskride kap. 1420 post 23 mot tilsvarende merinntekt på postene 04, 06, 08 og 09.

I 2018 var det merinntekt på 385 037 kroner på kap. 4420 post 01. Denne kommer i tillegg i utregning av mulig overførbart beløp til neste år.

Kap. 4420 postene 04, 06, 08 og 09 hadde en samlet merinntekt på 16 090 638 kroner, og er inkludert i beregnet overførbart beløp.

Stikkordet «kan overføres»

På poster med stikkordet "kan overføres" kan ubrukt bevilgning overføres til neste år.

Maks. overførbart beløp

På driftspostene kan et beløp tilsvarende inntil 5% av bevilgningen overføres til neste år.

For poster med stikkordet "kan overføres" kan ubrukt bevilgning overføres til de to neste budsjettår. I praksis betyr det at maksimum overførbart beløp er summen av siste to års bevilgning.

Miljødirektoratets ubrukte beløp på kap. 1420 post 01 er 20 393 588 kroner. Dette beløpet er under grensen på 5%, og hele beløpet regnes derfor som mulig overføring til 2019. Tilsvarende er ubrukte beløp på kap. 1420 postene 21, 22 og 23 under grensen på 5%, og regnes som mulig overføring til 2019.

Stikkordet «kan benyttes under»

Kap. 1420, postene 39, 69 og 79 ses i sammenheng, slik at grunnlag for overføring og maks. overførbart beløp ses i sammenheng. Dermed vil restbeløp på de respektive postene kunne overføres til 2019.

Stikkordet «overslagsbevilgning»

Poster med stikkordet "overslagsbevilgning" er ikke overførbare til neste år.

Oppstilling artskontorapportering 31.12.2018

Oppstilling av artskontorapporteringen 31.12.2018			
	Note	2018	2017
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra gebyrer	1	93 782 278	85 055 931
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	11 369 672	11 870 704
Salgs- og leieinnbetalinger	1	59 495 077	59 018 385
Andre innbetalinger	1	1 208 232	1 705 976
Sum innbetalinger fra drift		165 855 259	157 650 996
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	554 417 034	543 016 195
Andre utbetalinger til drift	3	968 892 632	970 444 523
Sum utbetalinger til drift		1 523 309 666	1 513 460 718
Netto rapporterte driftsutgifter		1 357 454 408	1 347 083 375
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter	4	244 914	203 935
Sum investerings- og finansinntekter		244 914	203 935
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	480 191 799	467 623 058
Utbetaling til kjøp av aksjer	5,8B	0	0
Utbetaling av finansutgifter	4	21 363 179	21 729 748
Sum investerings- og finansutgifter		501 554 978	489 352 806
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		501 310 064	489 148 871
Innkreivingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	6	118 218 000	90 000 000
Sum innkreivingsvirksomhet og andre overføringer til staten		118 218 000	90 000 000
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	1 351 454 075	1 424 321 341
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		1 351 454 075	1 424 321 341

	Note	2018	2017
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler *			0
Tilfeldige og andre inntekter konto 8480 (ref. kap. 5309, inntekt)		4 048 425	725 095
Grupplivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		1 071 970	1 051 232
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		68 941 962	67 723 842
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		158 331 992	144 018 023
Netto rapporterte utgifter på felleskapitler		84 269 635	75 569 086

Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		3 176 270 181	3 246 122 673
---	--	----------------------	----------------------

Oversikt over mellomværende med statskassen			
Eiendeler og gjeld		2018	2017
Fordringer NAV		1 539 579	1 539 579*
Fordringer på ansatte		-	25 000
Kontanter		9 147	9 147
Kundefordringer		(141 311)	(179 111)
Bankinnskudd - oppgjørskonto og arbeidskonto			-
Forskuddstrekk		(21 351 947)	(20 450 724)
Påleggstrekk		-	(3 244)
Oppgjørskonto merverdiavgift		(964 556)	(338 822)
Utgående merverdiavgift		70 040	52 490
Leverandørgjeld			4 624
Lønn		1 033	-
Annen kortsiktig gjeld		191 540	131 550
Annen langsiktig gjeld		(17 145 084)	(11 129 944)
Sum mellomværende med statskassen	8	(37 791 559)	(30 339 454,86)

* Beløpet var i 2017 inkludert i annen gjeld, men det vurderes som mest riktig å legge dette på en egen fordringslinje.

Note 1 Innbetalinger fra drift		
	31.12.2018	31.12.2017
Innbetalinger fra gebyrer		
Gebyrer forurensingsområdet	50 488 872	50 488 872
Gebyr fylkesmannsebetenes miljøvernnavdelinger	30 565 117	30 565 117
Gebyrer kvotesystemet	8 674 407	8 674 407
Gebyrer naturforvaltningsområdet	25 300	25 300
Gebyrer viltforvaltning*	4 028 582	4 028 582
Gebyrer internasjonalt område	0	0
Sum innbetalinger fra gebyrer	93 782 278	93 782 278
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer		
Tilskudd fra andre statlige virksomheter	4 541 269	5 008 363
Andre tilskudd og overføringer	6 828 403	6 862 341
Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer	11 369 672	11 870 704
Salgs- og leieinnbetalinger		
Leieinntekt fast eiendom	4 164 270	2 519 450
Annen leieinntekt	0	0
Salgsinntekt varer og tjenester	55 330 807	56 498 935
Sum salgs- og leieinnbetalinger	59 495 077	59 018 385
Andre innbetalinger		
Salg anleggsmidler	1 193 365	1 704 652
Innkomet på tidligere nedskrevne fordringer*	14 867	1 324
Sum andre innbetalinger	1 208 232	1 705 976
Sum innbetalinger fra drift	165 855 259	166 377 343

Fra 2018 er gebyrordningene knyttet til viltforvaltning flyttet til LMD, og inntektsføres på en egen post der.

Note 2 Utbetalinger til lønn		
	31.12.2018	31.12.2017
Lønn	449 651 340	443 413 607
Arbeidsgiveravgift	68 941 962	67 723 842
Pensjonsutgifter*	48 856 931	48 662 926
Sykepenger og andre refusjoner (-)	-19 239 091	-21 497 452
Andre ytelser	6 205 892	4 713 272
Sum utbetalinger til lønn	554 417 034,09	543 016 195
Antall årsverk:	634	651

Note 3 Andre utbetalinger til drift		
	31.12.2018	31.12.2017
Husleie	80 619 393	79 274 518
Vedlikehold egne bygg og anlegg		
Reparasjon og vedlikehold leide lokaler	63 020	9 523
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	12 857 901	1 371 144
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	240 143	202 387
Mindre utstysanskaffelser	11 898 719	8 549 355
Leie av maskiner, inventar og lignende	30 492 666	30 621 096
Kjøp av fremmede tjenester	739 766 504	756 717 708
Reiser og diett	50 588 003	53 088 873
Øvrige driftsutgifter	42 366 284	40 609 920
Sum andre utbetalinger til drift	968 892 632	970 444 523

Note 4 Finansinntekter og finansutgifter		
	31.12.2018	31.12.2017
Innbetaling av finansinntekter		
Renteinntekter		-1 826
Valutagevinst	180 555	139 345
Annen finansinntekt	64 359	66 416
Sum innbetaling av finansinntekter	244 914	203 935
<i>Utbetaling av finansutgifter</i>	31.12.2018	31.12.2017
Renteutgifter		
Valutatap	21 171 758	21 526 665
Annen finansutgift	190 878	200 773
Sum utbetaling av finansutgifter	544	2 310
	21 363 179	21 729 748

Note 5 Utbetaling til investeringer og kjøp av aksjer		
	31.12.2018	31.12.2017
Utbetaling til investeringer		
Immaterielle eiendeler og lignende	440 540 050	445 176 610
Tomter, bygninger og annen fast eiendom	25 362 409	5 960 962
Beredskapsanskaffelser		
Infrastruktureiendeler		
Maskiner og transportmidler	7 130 639	10 324 074
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	7 158 702	6 161 412
Sum utbetaling til investeringer	480 191 799	467 623 058
Utbetaling til kjøp av aksjer		
Kapitalinnskudd		
Obligasjoner		
Investeringer i aksjer og andeler		
Sum utbetaling til kjøp av aksjer	0	0

Note 6 Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten		
	31.12.2018	31.12.2017
Tilbakeføring av jeger- og fellingsavgifter fra Viltfondet*	100 678 000	75 000 000
Tilbakeføring av fiskeravgifter fra Statens fiskefond	17 540 000	15 000 000
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	118 218 000	90 000 000

* Inntekter fra Viltfondet ble i 2017 ført under kap. 5578 post 72, mens de i 2018 er ført under kap. 5576 post 72

Note 7 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		
	31.12.2018	31.12.2017
Overføringer til forvaltningsorganer med særskilte fullmakter	0	0
Overføringer til andre statlige regnskaper	33 896 000	29 309 000
Tilskudd til kommuner	209 602 294	209 649 506
Tilskudd til fylkeskommuner	101 355 984	92 614 059
Tilskudd til ikke- finansielle foretak	835 869 837	925 427 377
Tilskudd til finansielle foretak	6 157 462	7 195 267
Tilskudd til husholdninger	9 079 686	2 114 000
Tilskudd til ideelle organisasjoner	151 450 889	151 711 416
Tilskudd til statsforvaltningen	1 915 968	830 000
Tilskudd til utlandet	2 125 955	5 470 716
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	1 351 454 075	1 424 321 341

Note 8 Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

Del A Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen			
	31.12.2018 Spesifisering av bokført avregning med statskassen	31.12.2018 Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	Forskjell
Finansielle anleggsmidler			
Investeringer i aksjer og andeler*			0
Obligasjoner			0
Sum	0	0	0
Omløpsmidler			
Kundefordringer	7 572 734	-141 311	7 714 045
Andre fordringer	1 539 579	1 539 579	0
Bankinnskudd, kontanter og lignende	9 147	9 147	0
Sum	9 121 460	1 407 416	7 714 045
Langsiktige gjeld			
Annen langsiktig gjeld	-17 145 084	-17 145 085	0
Sum	-17 145 084	-17 145 085	0
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	-56 449	0	-56 449
Skyldig skattetrekk	-21 381 414	-21 351 947	-29 467
Skyldige offentlige avgifter	-964 556	-894 516	-70 040
Annen kortsiktig gjeld	16 981 376	192 573	16 788 803
Sum	-5 421 044	-22 053 891	16 632 847
Sum	-13 444 668	-37 791 559	24 346 892

* Virksomheter som eier finansielle anleggsmidler i form av investeringer i aksjer og selskapsandeler fyller også ut note 8 B.

Del B Spesifisering av investeringer i aksjer og selskapsandeler							
	Ervervsdato	Antall aksjer	Eierandel	Stemmeandel	Årets resultat i selskapet	Balanseført egenkapital i selskapet	Balanseført verdi i regnskap*
Aksjer							
Selskap 1							
Selskap 2							
Selskap 3...							
Balanseført verdi 31.12.2018							0

* Investeringer i aksjer er bokført til anskaffelseskost. Balanseført verdi er den samme i både virksomhetens kontospesifikasjon og kapitalregnskapet.

Miljødirektoratet

Telefon: 03400/73 58 05 00 | **Faks:** 73 58 05 01

E-post: post@miljodir.no

Nett: www.miljodirektoratet.no

Post: Postboks 5672 Torgarden, 7485 Trondheim

Besøksadresse Trondheim: Brattørkaia 15, 7010 Trondheim

Besøksadresse Oslo: Grensesvingen 7, 0661 Oslo

Miljødirektoratet jobber for et rent og rikt miljø. Våre hovedoppgaver er å redusere klimagassutslipp, forvalte norsk natur og hindre forurensning. Vi er et statlig forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet og har mer enn 700 ansatte ved våre to kontorer i Trondheim og Oslo, og ved Statens naturoppsyn (SNO) sine mer enn 60 lokalkontor.

Vi gjennomfører og gir råd om utvikling av klima- og miljøpolitikken. Vi er faglig uavhengig. Det innebærer at vi opptrer selvstendig i enkeltsaker vi avgjør, når vi formidler kunnskap eller gir råd. Samtidig er vi underlagt politisk styring.

Våre viktigste funksjoner er at vi skaffer og formidler miljøinformasjon, utøver og iverksetter forvaltningsmyndighet, styrer og veileder regionalt og kommunalt nivå, gir faglige råd og deltar i internasjonalt miljøarbeid.